

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Kyberšikana u žáků na 2. stupni základní školy

Bc. Viktor Korytko

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil pouze uvedenou literaturu a zdroje.

V Olomouci dne

.....

Bc. Viktor Korytko

Poděkování

Děkuji doc. PhDr. Renému Szotkowskému, Ph.D. za odborné vedení, poskytování rad a materiálových podkladů při zpracování diplomové práce. Dále děkuji ředitelům, učitelům a žákům základních škol, v nichž jsem prováděl výzkum do mé diplomové práce.

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Viktor Korytko
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	doc. PhDr. René Szotkowski, Ph.D.
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Kyberšikana u žáků na 2. stupni základní školy
Název v angličtině:	Cyberbullying of students on the second level of primary school
Zvolený typ práce:	Výzkumná práce – zpracování primárních dat
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena na kyberšikana u žáků na 2. stupni základní školy. Hlavním cílem diplomové práce je popsat kyberšikana jako současný fenomén v oblasti rizikového chování a zjistit její výskyt u vybraných žáků 2. stupně základních škol v okrese Přerov. Diplomová práce je rozdělena na dvě části. Na část teoretickou a část empirickou. V teoretické části zařazuje kyberšikana do systému rizikového chování, popisuje podrobně kyberšikana s přesahem na šikana, popisuje psychologii žáka na 2. stupni základní školy a poslední kapitola popisuje preventivní opatření. V empirické části se práce zabývá realizací a výsledky výzkumu, který je uskutečněn na 2. stupni základní školy.
Klíčová slova:	Kyberšikana, šikana, základní škola, prevence
Anotace v angličtině:	This thesis focuses on cyberbullying of students on the second level of primary school. The main aim of the thesis is to describe cyberbullying as a current phenomenon in the field of risky behaviour and to determine its occurrence in selected students on the second level of primary school in the Přerov district. The thesis is divided into two parts. The theoretical part and the empirical part. In the theoretical part, it classifies cyberbullying into the system of risk behaviour, describes in detail cyberbullying with overlapping to bullying, describes the psychology of students on the second level of primary school and the last chapter describes preventive measures. In the empirical part, the thesis deals with the implementation and results of the research, which is carried out on the second level of primary school.
Klíčová slova v angličtině:	Cyberbullying, bullying, elementary school, prevention
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Dotazník
Rozsah práce:	93 stran
Jazyk práce:	Čeština

Obsah

ÚVOD.....	7
CÍLE PRÁCE.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 KYBERŠIKANA V SYSTÉMU RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ.....	12
1.1 VYMEZENÍ POJMU RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ.....	12
1.2 DRUHY RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ.....	12
2 ŠIKANA A KYBERŠIKANA.....	15
2.1 DEFINICE ŠIKANY	15
2.2 AKTÉŘI ŠIKANY	16
2.3 ROZDÍLY KYBERŠIKANY OPROTI ŠIKANĚ.....	17
2.4 DEFINICE KYBERŠIKANY.....	20
2.5 PROSTŘEDKY PRO VZNIK KYBERŠIKANY.....	23
2.6 DRUHY KYBERŠIKANY	27
2.7 AKTÉŘI KYBERŠIKANY	30
2.8 DŮSLEDKY KYBERŠIKANY NA OBĚŤ	33
2.9 PRÁVNÍ OŠETŘENÍ KYBERŠIKANY V RÁMCI LEGISLATIVY ČR.....	36
2.10 ZNÁMÉ PŘÍPADY KYBERŠIKANY	37
3 PSYCHOLOGICKÝ VÝVOJ ŽÁKA 2. STUPNĚ ZŠ VE VZTAHU KE KYBERŠIKANĚ.....	39
3.1 CHARAKTERISTIKA ŽÁKA STARŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU Z HLEDISKA VÝVOJOVÉ PSYCHOLOGIE	39
3.2 KYBERŠIKANA U ŽÁKŮ 2. STUPNĚ ZŠ	40
4 PREVENCE KYBERŠIKANY U ŽÁKŮ 2. STUPNĚ ZŠ	42
4.1 BEZPEČNÝ POHYB NA INTERNETU PRO PREVENCI KYBERŠIKANY	42
4.2 VLIV RODINY.....	44
4.3 VLIV ŠKOLY.....	46
4.4 ORGANIZACE POSKYTUJÍCÍ PREVENCI PROTI KYBERŠIKANĚ.....	49
II EMPIRICKÁ ČÁST.....	52
5 AKTUÁLNÍ STAV ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY.....	53

6	VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	55
6.1	CÍLE, OTÁZKY A HYPOTÉZY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	55
6.2	VÝBĚR VZORKU DO VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	56
6.3	METODA SBĚRU DAT	57
7	VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	58
8	ZHODNOCENÍ A DISKUSE VÝSLEDKŮ.....	78
	ZÁVĚR	81
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	83
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	90
	SEZNAM TABULEK.....	91
	SEZNAM GRAFŮ	92
	SEZNAM PŘÍLOH.....	93

Úvod

V dnešní době jsou různé komunikační technologie, ať už se jedná o počítače, tablety, telefony či další zařízení využívány jak pro možnost vzdělávání, objevování nových informací a spojení s přáteli, tak zároveň i obrovské riziko v podobě stále se rozšiřujících nástrah, na které mohou při jejich využívání narazit.

Dá se říct, že na internetu dnes můžeme nalézt odpověď téměř na cokoliv. Můžeme zjistit informace k obrovské škále témat a oborů, můžeme se dozvědět informace o našich přátelích i cizích lidech, díky sociálním sítím můžeme vidět, kdo je zrovna na dovolené, kdo co jedl, kdy má kdo narozeniny, kdy vyjde náš oblíbený seriál, nebo i to, kde bydlí náš známý a zda náhodou není v exekuci, nebo zda a s jakými výsledky dokončil školu.

V on-line síti nalezneme přes základní informace i spoustu těch citlivých, které se dají proti lidem ošklivě využít a když jde o děti, které po vzoru těch starších mohou sdílet všechny možné informace – školu, kterou navštěvují, své bydliště, svá oblíbená místa, kde se právě nacházejí, své fotografie, osobní údaje a další – v ten moment se tyto případy stávají ještě citlivější.

Děti mohou využívat internet a sociální sítě z mnoha důvodů – chtějí zapadnout do kolektivu, chtějí svůj volný čas vyplnit aktivitami, které kybernetický prostor nabízí, chtějí vědět, co je zrovna v módě, nebo se třeba jen cítí osaměle a prostřednictvím internetu si chtějí najít přátele. Díky tomu, že však děti nejsou ještě tolik znalé různých triků a podvodů, na které mohou na internetu narazit a jsou velmi důvěřivé, jsou mnohdy jednodušeji napadnutelné, než dospělí a vzhledem k tomu, že jsou ve vývoji, kdy se formuje jejich osobnost a traumatické události na nich mohou zanechat následky, které si ponese až do dospělosti, je třeba si problematiku bezpečnosti dětí na internetu neustále připomínat, analyzovat její vývoj, podílet se na jejím vylepšování a věnovat úsilí jejímu šíření nejen mezi dětmi samotnými, ale i mezi jejich rodiči, přáteli, školami a také na internetu samotném, aby prevence byla dostatečná a měla co možná největší potenciál k tomu tragickým případům zabránit.

Naše diplomová práce se věnuje fenoménu kyberšikany, konkrétně u žáků 2. stupně základních škol. Vnímáme toto období v životech dětí jako velmi citlivé a náročné jak pro dítě samotné, tak i pro jeho okolí, protože začíná dospívat, mění se a formuje po stránce psychické i fyziologické, poznává nové lidi a začíná si, v dnešní době z velké části právě i prostřednictvím sociálních sítí a internetu, budovat svou identitu a vnímání své osoby ostatními vrstevníky. Je velmi vnímavé, začíná navazovat vztahy nejen přátelské, ale objevují

se i první náznaky vztahů romantických, začíná objevovat vlastní sexualitu. S tím se pojí fakt, že právě v tomto období je velká část z nich poprvé vystavena sexuálnímu obsahu na internetu a dokážou vnímat jeho podstatu i přesto, že jsou mu vystaveny mnohem dříve a také rozdílným způsobem než tak, jak by s touto tematikou správně měly přijít do kontaktu poprvé. S tím se pojí i riziko toho, že jejich neznalosti na internetu využívají různí predátoři.

Kyberšikana je pojem široký, obsahuje celou řadu forem, které se neustále vyvíjejí a zároveň i s novými možnostmi také bohužel neustále přibývají. Důvodem volby kyberšikany jako celku pro téma této diplomové práce byla aktuálnost tohoto tématu, přibývajících počet případů a také zájem o komplexní analýzu tohoto tématu a propojení jeho různých forem.

Mimo to téma nabízí širší možnosti v rámci výzkumu, jelikož při výběru pouze jedné z forem kyberšikany existuje menší pravděpodobnost, že získáme od většiny respondentů odpověď, že se s danou formou kyberšikany vůbec setkali, zatím co pokud se analýza týká všech, nebo alespoň většiny těch nejčastějších forem, máme větší pravděpodobnost, že s některou z nich se již respondenti ať už jako agresoři, nebo jako oběti setkali a můžeme tedy z dotazníku získat větší množství informací a zkušeností respondentů.

Téma se také pojí se studovaným oborem „Řízení volnočasových aktivit“, jelikož používání komunikačních technologií se pojí právě s využíváním volného času dětí. Je to jeden z důvodů, proč jsem si vybral právě kyberšikanu jako téma mé diplomové práce, jelikož zasahuje i do mé praxe, považuji ji za důležité a velmi aktuální téma, o kterém bych se rád dozvěděl více a jako pedagogové volného času zároveň můžeme využít znalost této problematiky a jejich pravidelného výzkumu k výběru aktivit, které správně zacílí na její prevenci.

Diplomová práce je rozdělena do teoretické a empirické části. Teoretická část se skládá ze čtyř kapitol, empirická se dělí taktéž na čtyři kapitoly. V teoretické části je kapitola první věnována tématu rizikového chování a včlenění kyberšikany do jeho systému. V kapitole druhé se věnujeme nejdříve šikaně a jejímu propojení s kyberšikanou, tedy jak spolu pojmy souvisí a co mají společné a poté samotné kyberšikaně, kde v sedmi podkapitolách věnujeme pozornost samotnému pojmu, prostředkům pro její vznik, jejím druhům, účastníkům, jaké může mít dopady na oběti, její začlenění do právní legislativy ČR a zmiňujeme také známé případy kyberšikany. Třetí kapitola se věnuje psychologickému vývoji žáků na 2. stupni základní školy, abychom si přiblížili vývoj dítěte v tomto období a mohli analyzovat, jaké dopady může kyberšikana na dítě v tomto věku mít. Čtvrtá kapitola rozebírá prevenci, jak ji můžeme začlenit v domácím i školním prostředí a na jaké organizace se můžeme obrátit.

Pátá kapitola je první kapitolou v části empirické, která se věnuje výzkumu výskytu kyberšikany na vybrané ZŠ. V této kapitole rozebíráme aktuální stav zkoumané problematiky a zmiňujeme několik výzkumů, které se touto tematikou zabývají, a porovnááme jejich data. V kapitole šesté si určujeme hlavní i dílčí cíle výzkumu, stanovujeme si deskriptivní a relační otázky a formulujeme hypotézy, které budeme prostřednictvím výzkumu ověřovat. Dále si specifikujeme výzkumný vzorek a důvod jeho výběru a také vybranou metodu sběru dat. V kapitole sedmé popisujeme získaná data, kde pro lepší přehlednost využíváme grafické znázornění pomocí grafů a tabulek a ověřujeme dané výzkumné otázky a hypotézy. V osmé kapitole poté data vyhodnocujeme, srovnáváme je s vybranými výzkumy zabývajícími se stejnou tematikou.

Cíle práce

Hlavním cílem diplomové práce je popsat kyberšikanu jako současný fenomén v oblasti rizikového chování a zjistit její výskyt u vybraných žáků 2. stupně základních škol v okrese Přerov. Hlavního cíle nám pomohou dosáhnout i cíle dílčí, které jsou stanoveny zvlášť pro teoretickou i empirickou část:

Dílčí cíle teoretické části práce

- Zařadit kyberšikanu do systému rizikového chování.
- Popsat kyberšikanu s přesahem na šikanu.
- Představit a upřesnit vývojové znaky dítěte u zkoumané skupiny (2. stupeň ZŠ) v rámci kyberšikany.
- Přiblížit možnosti preventivních opatření a jejich zařazení v domácnosti i školním prostředí ve vztahu ke kyberšikaně.

Dílčí cíle empirické části práce

- Zjistit aktuální stav výskytu kyberšikany u vybraných žáků 2. stupně ZŠ.
- Odhalit, s jakým druhem online útoku se nejčastěji setkali vybraní žáci 2. stupně ZŠ.
- Odhalit, kdo byl v případě útoků na vybrané žáky 2. stupně ZŠ útočníkem.
- Zjistit, zda byla v rámci výuky vybraných žáků 2. stupně ZŠ zařazena prevence kyberšikany.

I TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část se skládá ze **čtyř** kapitol. V **první** kapitole si definujeme pojem rizikové chování a jeho projevy a dokazujeme jeho propojenost s kyberšikanou, kterou následně zařazujeme do jeho systému. V rámci **druhé** kapitoly se věnujeme šikaně, u které uvádíme především skutečnosti, které poukazují na propojenost s kyberšikanou, kterou se následně zabýváme. Dále je pak **druhá** kapitola věnována samotné kyberšikaně, zkoumáme zde její definice, prostor, kde vzniká a její druhy, popisujeme si její účastníky, dopady, které na ně může mít, právní ošetření v legislativě ČR a uvádíme si i nejznámější případy kyberšikany, abychom poukázali na důležitost její prevence vzhledem k tragickým následkům, které může mít. Ve **třetí** kapitole popisujeme vývojové znaky dětí staršího školního věku, tedy dle vývojové psychologie právě dětí navštěvujících 2. stupeň ZŠ pro kontext citlivosti a zranitelnosti dětí v tomto věku a rizik spojených s výskytem kyberšikany u dětí v tomto vývojovém stádiu. Ve **čtvrté** kapitole se věnujeme prevenci kyberšikany v rámci rodiny, školy a organizací, které se tématu věnují a nabízejí obětem pomoc.

1 Kyberšikana v systému rizikového chování

V úvodní kapitole se zaměříme na rizikové chování, které má mnoho podob, mezi které se řadí právě **kyberšikana**. Rozebereme si tedy jeho druhy a prevenci a zařadíme **kyberšikanu** do jeho systému.

1.1 Vymezení pojmu rizikového chování

Pojem rizikové chování nahradil v minulosti používaný termín sociálně-patologické jevy, který dával příliš velký důraz na společenské normy. Pojmem rizikové chování je důraz dáván na jednotlivce či jasně vymezenou sociální skupinu, díky čemuž můžeme jasně definovat, co pro ně představuje riziko, jakou má podobu a jak na něm pracovat (Miovský a kol. 2015, s. 28).

Definice pro rizikové chování můžeme najít hned několik, např. Miovský (2015, s. 28) jej popisuje jako „*chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo pro společnost*“. Dolejš (2010, s. 9) píše, že jde o „*chování jedince nebo skupiny, které zapříčiňuje prokazatelný nárůst sociálních, psychologických, zdravotních, vývojových, fyziologických a dalších rizik pro jedince, pro jeho okolí a/nebo pro společnost*“.

Z výše uvedených definic můžeme vyčíst, že rizikové chování může být velmi problémovým faktorem v životě jedince či celé společnosti, mnohdy až život ohrožující. Je tedy třeba aktivně pracovat na jeho prevenci od raného věku.

1.2 Druhy rizikového chování

Po vymezení termínu rizikového chování v předešlé podkapitole se můžeme podívat na to, do jakých oblastí se dále dělí.

V odborné literatuře najdeme stejně jako u různorodé charakteristiky pojmu rizikového chování i pojmovou a obsahovou roztříštěnost u dělení druhů rizikových aktivit. Rizikové chování a dělení jeho forem uvádí na MŠMT (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy) hned několik dokumentů. Mezi ně patří i metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních vydané MŠMT pro období 2010–2028 (2010, s. 1), kde jsou jako hlavní druhy uvedeny:

- „*agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimédií, násilí, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus, xenofobie, homofobie,*

- *záškoláctví,*
- *závislostní chování, užívání všech návykových látek, netolismus, gambling,*
- *rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, prevence úrazů,*
- *spektrum poruch příjmu potravy,*
- *negativní působení sekt,*
- *sexuální rizikové chování.*“

Pro dělení forem rizikového chování jsou mnohdy používány obecné názvy (např. kriminalita, násilí) jako zastřešující a dělení je pak zjednodušené, díky čemuž může být do budoucna otevřena možnost do tohoto systému zařadit nově vzniklou formu rizikového chování. Někdy jsou tyto formy vymezovány specifičtěji a jsou uváděny konkrétní příklady chování či aktivit spadajících pod daný pojem. Je potřeba si uvědomit, že jednotlivé formy jsou mezi sebou mnohdy provázány a vyskytují se u jedinců ve stejnou dobu (závislostní chování a užívání návykových látek může být propojeno se záškoláctvím, sexuálním rizikovým chováním apod.) (Dolejš 2010, s. 34).

Dolejš a Orel (2017, s. 29–30) uvádějí, že z terminologického hlediska lze rizikové chování vnímat jako pojem shrnující různé další typy chování a jednání. Uvádějí pojmy nejčastěji využívané v praxi:

- **„problémové chování** – *jedná se o chování, které okolí vnímá jako problém, tedy překračuje obecné normy společnosti (zapomínání školních úkolů a pomůcek, pokřikování, neuposlechnutí),*
- **maladaptivní chování** – *někdy označované jako nepřizpůsobivé chování, které je sociálně nežádoucí (agresivní činy vůči ostatním),*
- **protispolečenské chování** – *při kterých jedinec narušuje základy společnosti (demonstrace, street art),*
- **abnormální chování** – *škodlivé chování, které je odlišné od běžného morálního a sociálního rádu dané společnosti,*
- **disociální chování** – *krátkodobé projevy chování, které jsou již opět za hranicí společenských norem a které lze pedagogicko-výchovnými nástroji ovlivňovat (neposlušnost, neukázněnost, vzdorovitost),*
- **antisociální chování** – *protispolečenské chování, které můžeme vidět ve formě kriminálních aktivit (krádeže, šikana, vandalismus),*

- **delikventní chování** – je takové chování, které překročilo hranice vymezené zákonem či předpisem a které přináší realizátorovi nebo společnosti újmu (trestné činy, týrání, fyzické ubližování),
- **deviantní chování** – můžeme definovat jako odchylku od očekávaného chování, které definuje platná sociální norma (sexuálně orientované deviantní chování).“

Mnoho z forem rizikového chování se objevuje již v období dospívání a často k tomu dochází v prostředí školy. Pedagogové by měli náznakům jeho výskytu věnovat bezprostřední pozornost a dbát na jeho prevenci. Je třeba dospívajícím žákům zajistit dostatečnou informovanost o dané problematice, o rizicích a následcích, které toto chování má a o pokynech, jak se před ním chránit. Pokyny pro postupy při prevenci a intervenci shrnují již zmiňované metodické pokyny Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, které stanovují, že by se do preventivních postupů měli zapojovat nejen všichni učitelé, ale každá škola by měla mít stanovená svého metodika prevence rizikového chování (Krejčová 2011, s. 147).

Na výskyt rizikového chování u jedinců má vliv mnoho faktorů. Mohou to být například již vrozené či biologicky dané faktory, negativní vlivy vnějšího prostředí (rodina, vrstevníci), výchova či mravně závadné prostředí.

V dnešní době je hojně využívána a vyvíjena **elektronika a sociální sítě**, které poskytují uživatelům možnost přístupu k obrovskému objemu informací a nové formy sociální komunikace. Pro mnoho lidí je díky nim otevřena možnost veřejně vyjadřovat své frustrace, názory a myšlenky a umožněno je diskutovat či polemizovat s ostatními uživateli, kteří se zde mohou prezentovat jak pod svou vlastní, tak pod úmyslně zastírající identitou. Vznikají i komunity spolužáků či přátel, kteří elektronickou komunikací pomalu nahrazují komunikaci tváří v tvář. Vytváří se mnoho otazníků nad tím, jaký život bude utvářen u dnešních dospívajících, kteří se ve většině času toulají po necenzurovaných virtuálních sítích. (Jedlička a kol. 2015, s. 51–54).

V této kapitole jsme se zabývali pojmem rizikového chování a jeho definicemi a zjistili jsme, že se jedná o projev chování, které má negativní dopady na jedince či společnost. Uvedli jsme si tedy zařazení kyberšikany do tohoto systému dle zmíněných autorů. V následující kapitole se budeme věnovat přímo tématu **kyberšikany**, která je hlavním tématem této diplomové práce.

2 Šikana a kyberšikana

V předchozí kapitole jsme si rozebrali rizikové chování, mezi které patří šikana i kyberšikana. V této kapitole se budeme věnovat oběma pojmům a jejich provázanosti s důrazem na kyberšikanu, která je naším hlavním tématem.

2.1 Definice šikany

Šikana je dnes všudypřítomným jevem, který nás provází celým životem. Její počátky můžeme zaznamenat už v rodině, kde může probíhat třeba mezi sourozenci a může pokračovat dále ve školách, školách, v zájmových útvarech, ve vztazích mezi partnery, v zaměstnání, v nemocnicích, v domově důchodců, dokonce i v místě bydliště mezi nájemníky domu (Kolář 2011, s. 17).

Mnoho informací o šikaně i její definice můžeme získat z masmédií, odborné literatury, na internetu, z letáček institucí, které proti ní pomáhají bojovat a zároveň se již poměrně často stává předmětem beletristických děl či filmových zpracování, která dokáží realisticky a otevřeně vylicit počátky šikany, praktiky agresorů, duševní pochody oběti a samotný vývoj a důsledky šikany, čímž ji zasazují do širšího sociálního kontextu (Bendl 2003, s. 12–13).

Vzhledem k rozšířenosti tohoto tématu se tak opět setkáváme s celou řadou definic pro tento pojem.

Říčan (1995, s. 26) ve svém díle zaměřeném na agresivitu a šikanu mezi dětmi uvádí definici: *„Šikanování říkáme tomu, když jedno dítě nebo skupina dětí říká jinému dítěti ošklivé a nepříjemné věci, bije je, kope, vyhrožuje mu, zamyká je v místnosti a podobně. Tyto incidenty se mohou často opakovat a pro šikanované dítě je obtížné, aby se samo ubránilo. Jako šikanování mohou být označeny také opakované posměšky nebo ošklivé poznámky o rodině. Jako šikanování však obvykle neoznačujeme občasnou rvačku nebo hádku přibližně stejně fyzicky vybavených soupeřů.“*

Říčanova definice popisuje hned několik konkrétních forem šikany. Kolář (2011, s. 32) popisuje, že pouhou definicí nelze vyjádřit to, co vše se za pojmem skrývá. Dle hlavních vnějších rysů ji však definuje jako chování, kdy *„jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci“*.

Kolář se na šikanu dívá ve třech rozměrech, z pohledu behaviorálního, který je ten nejběžnější a mnohdy i jediný, kdy je šikana vnímána jako nemocné chování, dále z pohledu psychodynamického, kdy je šikana vnímána jako závislost – útočník i šikanovaný mají mezi sebou vzájemnou vazbu a potřebují se, stanou se závislí na svých rolích a ze strany oběti

může v extrémním případě dojít až k sympatiím či lásce vůči agresorovi. Jako poslední je pohled sociálně psychologický, kdy je šikana vnímána jako porucha vztahů ve skupině – není zde tedy pouze záležitostí agresora a oběti, ale celé skupiny, ve které jsou postupně narušovány vztahy a formovány role jednotlivých aktérů (Kolář 2011, s. 31–52).

S oporou o práci Dana Olweuse (1994) uvádí Černá (2013, s. 19) nejčastější specifikaci šikany, která se skládá ze tří kritérií:

1. *„jde o úmyslné agresivní jednání;*
2. *toto jednání je opakované;*
3. *mezi obětí a agresorem existuje mocenská nerovnováha – oběť se nemůže snadno bránit. V případě tradiční (školní) šikany je agresor obvykle fyzicky zdatnější nebo starší či má jinou výhodu v podobě pozice ve skupině apod.“*

Výše uvedená definice je ovšem pouze základní, jelikož je třeba zvažovat i jiné důležité atributy, jako například fakt, že chování agresora není vyprovokováno obětí a k útokům nedochází v prostředí, které by bylo snadné opustit. Dle dostupných studií se ale tradiční šikana ve velké míře přesunuje z offline světa i na internet, který se tak stává dalším prostředím pro šikanování a riziko výskytu **kyberšikany** je mnohem vyšší u obětí šikany tradiční, stejně tak je to i u agresorů, kteří mimo jejich účast v tradiční šikaně tvoří velký podíl **kyberagresorů** (Černá 2013, s. 20).

2.2 Aktéři šikany

Pro vznik a vývoj šikany jsou velmi důležité osobnostní charakteristiky pachatelů, obětí i členů skupiny, kde se šikanuje.

Agresoři umějí potlačovat, či dokonce skrývat svůj strach a nejistotu a působí jako ti silní, mnohdy mají na své straně i fyzickou zdatnost. Existuje více různých druhů motivů, které agresory vybízí k šikaně svých obětí, mezi nejčastější patří například touha po moci, krutost, žárlivost, zvědavost, co vše si oběť nechá líbit nebo prevence proti tomu, aby sám agresor nebyl šikanován (Kolář 2005, s. 84–86).

Bendl (2003, s. 43–44) poukazuje na fakt, že agresorem se ve spoustě případů stává osobnost, která je disharmonická a pochází z prostředí, kde je běžně užíváno psychické či fyzické násilí, čímž se vyvine mechanismus nápodoby a děti si vštípí, že agrese a násilí jsou vhodným prostředkem pro dosažení svých cílů a zájmů. Rodiče těchto dětí častěji používají fyzické tresty a místo vhodnějších způsobů pro řešení sporů užívají násilná řešení.

Stejně tak Martínek (2015, s. 176–177) uvádí, že v rámci **kyberšikany** se ve většině případů stávají žáci, kteří pocházejí ze špatného prostředí, emociálně či výchovně chudého. Značný podíl na chování agresora mají právě jeho rodiče, tudíž je jejich spolupráce se školou nezbytná. Pokud rodiče se školou alespoň trochu spolupracují, je na místě je požádat to, aby dítěti domluvili a vyjádřili negativní postoj vůči násilnému chování. Mnohdy však rodiče své děti bezhlavě chrání a domluva s nimi není možná, v těchto případech musí zasáhnout odborník, popř. Policie ČR (Martínek 2009, s. 138).

V případě oběti šikany jí může být prakticky kdokoliv. Může to být dítě přicházející do nového kolektivu, takové, které je příliš vyspělé a odmítá se účastnit vylomenin, které provádějí jeho spolužáci, nebo dítě s dobrým vztahem s některým z učitelů. Velmi často se terčem stávají děti, které mají nějaký handicap nebo jsou něčím vzhledově odlišné (barva vlasů, oblečení, obezita, rasa apod.), pocházejí ze sociálně slabších rodin. Oběti jsou plaché a tiché, před konflikty ustupují a raději se stahují. Mívají nižší sebevědomí a mají zvyk se ostatním podřizovat. Oběti se stanou snadno právě díky tomu, že ukáží svou citlivost a submisivitu. Některé však agresivně v ostatních provokují útočným chováním vůči starším a silnějším (Řičan 1995, s. 34–37).

U obětí **kyberšikany** pozorujeme podobnosti s oběťmi šikany v nedostatku sebedůvěry a sebeúcty, naivity a také citlivost, která se může objevovat kvůli emocionálním problémům způsobeným např. nějakým traumatem či špatnou situací v rodině (Kopecký a Krejčí 2010, s. 14).

Pokud oběť ukáže svou citlivost, může se stát i pro **kyberagresora** snadným a atraktivním terčem. Oběti vykazující tyto znaky, které se stávají oběťmi šikany, se mohou současně stát i oběťmi **kyberšikany**, jelikož může agrese ze školního prostředí přejít i do kyberprostoru.

Velmi početnou skupinu zastupují oběti, které již zažily šikanu, ale zároveň už někdy šikanovali někoho jiného a jsou tedy i agresory. Svým chováním ukazují svou sílu, ale současně i doznání neštěstí. Objevuje se pravděpodobnost, že po šikaně ostatních budou pociťovat lítost.

2.3 Rozdíly kyberšikany oproti šikaně

Jelikož je **kyberšikana** jednou z forem šikany, jsou tyto dva pojmy úzce propojeny. Můžeme vnímat, že aktuálně je fenoménem mezi dětmi využívání technologií a internetu jako prostředků komunikace, sdílení svého života, myšlenek a zájmů a vyhledávání informací a věková hranice, kdy děti začínají těchto věcí využívat je stále nižší. Vzhledem k tomu, že již

na prvním stupni základní školy je dnes už prakticky jisté, že většina dětí ve třídách technologie a internet využívá, díky čemuž je vyšší pravděpodobnost, že pokud se mezi dětmi ve škole vyskytuje tradiční šikana jednoho či více z nich, bude jejich trýznění pokračovat i v kyberprostoru.

Kyberšikana má s psychickou šikanou společné charakteristiky – jsou prováděny záměrně a opakovaně, využívá se při nich psychické násilí, nikoliv fyzické (oběť si tedy neodnáší žádné šrámy, modřiny a nekrvácí. Skutečné rány, které tyto formy oběti způsobují, nejsou z vnějšku vidět, ale jsou zanechány na její duši. Mnohdy bývají tak hluboké a vážné, že jejich rekonvalescence je velmi dlouhá a náročná, tato zranění jsou velmi obtížně léčitelná a člověku mnohdy zůstanou pomyslné jizvy do konce života (Kolář 2011, s. 86).

Kolář (2011, s. 86–87) uvádí hned několik rozdílů, které panují mezi šikanou a **kyberšikanou**. Ačkoliv je jejich podstata stejná, jedním z hlavních rozdílů je prostředí, ve kterém se oba akty odehrávají – přímá šikana se odehrává tváří v tvář, aktéři mezi sebou mají přímý osobní kontakt, nebo se nacházejí ve stejném prostředí (třída, škola apod.). **Kyberšikana** se oproti tomu odehrává bez přímého kontaktu a v tzv. kyberprostoru (neboli virtuálním světě), ke kterému jsou aktéři připojeni nejen ve škole, ale i v prostředí domova, tudíž se jedná o nástroj, kterým agresor může pokračovat v šikaně oběti i po odchodu ze školy či jeho útěku, oběť tedy nemůže nikam uniknout, může být pronásledována neustále. Právě internet a mobil jsou považovány za účinnější zbraně, než jakých využívá tradiční šikana. Vzhledem k hojnosti jeho uživatelů zajišťuje internet rozsáhlé publikum mnohdy až celosvětových rozměrů, které se baví nad šikanou a ponižováním oběti, což může mít tragické následky i v případě šikany tradiční, kdy jsou pozorovateli „pouze“ celá třída či škola. Jistou „výhodou“ může být ale u tradiční šikany fakt, že oběť zná identitu agresora, případně dalších zapojených aktérů. Kyberprostor agresory zvyhodňuje poskytnutím možnosti anonymity – mohou používat smyšlená jména, přezdívky, uvádět falešné údaje či používat neznámá telefonní čísla a oběť může pociťovat větší beznaděj a bezmoc, když nezná identitu útočníka. Nevýhodou je rozhodně i opakované působení útoku na oběť i přesto, že se může jednat o jednorázovou záležitost. Oběť má možnost si daný text či obrázek číst a zobrazovat stále dokola a vidět, jak si žije na internetu vlastním životem.

Podobně rozdíly popisuje i Černá (2013, s. 21–24), která taktéž zmiňuje opakované ubližování oběti pouze jednorázovým útokem, tedy publikací zraňujícího textu či fotografie, kdy každé nové „to se mi líbí“, komentář u příspěvku či jeho další rozesílání a přehrávání můžou oběť trýznit stále dokola, zatím co u šikany je opakovanost méně komplikovanější. Popisuje i závislost na prostředí, které se u tradiční šikany a **kyberšikany** liší. Mezi rozdíly

dále řadí i mocenskou nerovnováhu, která se u šikany projevuje nejčastěji fyzickou převahou agresora, zatím co při **kyberšikaně** nelze agresorovi zabránit v neustálém přístupu k oběti – ta sice může dané prostředí (webová stránka, profil na některé ze sociálních sítí) opustit, ale agresori si umí své oběti znovu najít a v případě blokad mohou využít založení nových účtů. Během škádlení v offline světě navíc oba aktéři vidí, jak se druhý tváří a mohou si dát zpětnou vazbu, agresor může vidět, když je u oběti překročena hranice toho, co je jí již nepříjemné a v případě, že pokračuje i nadále ve svých činech můžeme jasně určit, že se jedná o přechod k šikaně. V online prostředí však nastává komplikace, že možnost sledovat reakci druhých je omezená, nemůžeme vidět výraz ve tváři ani přímou reakci člověka, takže agresor může žít v domnění, že se jedná o nevinnou legraci.

Vzhledem k nedostatku zpětné vazby reakci oběti se dále může rozvíjet agresivní a impulsivní chování bez jakýchkoliv zábrán (Dehue a kol. in Szotkowski, Kopecký a Krejčí 2013, s. 24).

„Chybějící zpětná vazba v kombinaci s redukcí strachu z dopadení může útočnicka svádět k pokračující agresí, která se může časem stupňovat – v okamžiku, kdy bude dopaden a usvědčen, tak může mít za sebou velmi závažné přečiny hraničící i s trestním zákoníkem.“ (Szotkowski, Kopecký a Krejčí 2013, s. 24).

Jednou z častých záminek agresorů pro šikanu je již v jedné z předchozích podkapitol zmiňovaná odlišnost, ať už se jedná o to, že se oběť liší po fyzické stránce svým vzhledem, stylem oblékání, svými schopnostmi či handicapem, nebo svým chováním, názory, zájmy či vyspělostí oproti agresorům. Stejně tak se agresorem může stát člověk fyzicky zdatný, silný, oblíbený v kolektivu, dobře vypadající nebo třeba dobře materiálně zabezpečený.

Jak zmiňují Szotkowski, Kopecký a Krejčí (2013, s. 24), u kyberšikany nezáleží na tom, jakého je oběť či agresor pohlaví, kolik je mu let, jaké má postavení ve společnosti či jak je úspěšný nebo fyzicky zdatný – tyto aspekty jsou při elektronické komunikaci potlačeny a mají mnohem menší význam, než v případě komunikace tváří v tvář. Oběť sice agresor může znát, ale může si ji klidně jen vytipovat např. dle věku nebo přezdívky.

Kyberšikana navíc oproti šikaně nabývá i mezigeneračního rozměru a mladí lidé včetně dětí mohou tak šikanovat dospělé osoby, ať už se jedná o neznámé uživatele, osoby z okolí, učitele či dokonce o vlastní rodiče. Mnohdy způsoby šikany, které nabízí kyberprostor v „reálném“ světě neexistují a díky možnosti anonymity si tak mohou mladší dovolit na starší a dospělé osoby, především kvůli absenci strachu z odhalení a dopadení. Proto je dobré si uvědomit, že není vylučitelné, že i nám blízké osoby, které bychom nikdy netipovali na

agresory, mohou pomocí moderních komunikačních technologií někoho šikanovat a díky anonymitě o tom nemusíme vůbec vědět (Rogers 2011, s. 32–33).

2.4 Definice kyberšikany

V předchozích podkapitolách jsme si rozebrali tradiční šikanu, její druhy a aktéry, její propojení s kyberšikanou a jaké jsou mezi nimi rozdíly. Nyní se tedy přesuneme přímo k pojmu kyberšikana.

Komunikační a informační technologie, které se neustále vyvíjí a přináší nové funkce a možnosti, jsou v dnešním světě hojně využívány nejen většinou dětí, ale i lidmi celkově. Velká část komunikace se přesunula do online prostředí a pro mladé lidi by odpojení od něj mohlo znamenat vyloučení ze společnosti, neinformovanost a ztrátu mezilidských kontaktů. Zůstávají spolu neustále ve spojení a sdílí mezi sebou své názory, informace, fotografie, úspěchy či zájmy, a jelikož jsou především sociální sítě, ale i online prostředí jako celek dnes nedílnou součástí života dětí a dospívajících, chtějí k nim mít neustále přístup a své vztahy a chování k druhým je často formováno i na základě jejich online aktivity – jejich příspěvky, styl a míra odpovídání na zprávy, sdílený obsah, fotografie, úspěchy v online hrách, počet „to se mi líbí“ a komentářů. Mnohdy dochází například i ke konfliktům na základě toho, zda kamarádka té druhé okomentovala fotku nebo ne. Internetové prostředí nabízí velmi širokou škálu možností a přispívat obsahem dnes může veřejně prakticky kdokoliv – tyto možnosti daly prostor rozšíření šikany v novou formu a vznikla kyberšikana.

Z nespočtu definic si uvedeme hned několik, které se snaží kyberšikanu vystihnout z pohledu několika různých autorů.

„Kyberšikanu definujeme jako trýznění, hrozby, obtěžování, ponižování, ztrapňování nebo jiné útoky prostřednictvím internetu, interaktivních a digitálních technologií nebo mobilních telefonů.“ (Krejčí in Švestková, Soldán a Řehka 2019, s. 5).

Šmahaj (2014, s. 44) zmiňuje označení, která jsou užívána v zahraniční literatuře, a to počítačová, kybernetická či virtuální šikana. Vnímání v různých zemích jsou odlišná a v některých z nich jsou termíny spojovány spíše se slovní agresí, jiné zase s projevy psychického násilí. Zároveň uvádí i definici Billa Belseyho, který je považován za autora pojmu, vymezuje kyberšikanu *„jako úmyslné, opakované a nepřátelské chování ze strany jednotlivce nebo skupiny za účelem ublížit ostatním a zároveň zahrnuje využití informačních a komunikačních technologií (např. e-mail, mobilní telefon a pager, IM, vytvoření hanlivých osobních webových stránek)“* (Belsey in Šmahaj 2014, s. 44).

Hinduja a Patchin (2008) definují kyberšikanu „jako záměrnou, opakovanou a zraňující činnost využívající počítač, mobilní telefon a jiné elektronické přístroje“ (Hinduja a Patchin in Szotkowski, Kopecký a Krejčí 2013, s. 7).

Ve své příručce uvádějí Burdová a Traxler (2015, s. 11), že v případě kyberšikany „jde o takové jednání, které má oběť záměrně ohrozit nebo jí ublížit prostřednictvím prostředků informační a telekomunikační techniky“.

Také Eckertová a Dočekal (2013, s. 64) popisují kyberšikanu jako formu šikany, která probíhá ve virtuálním prostředí, a to prostřednictvím komunikačních technologií. Poukazují i na to, že může být provázána s šikanou v reálném světě.

Černá (2013, s. 20) poukazuje na to, že definovat tento pojem s obecnou platností je poměrně náročné. Mezi výzkumníky ještě nedošlo k jednoznačné shodě a definice či výsledky jejich výzkumů tak mohou vykazovat značné rozdíly. Uvádí však komplexní a hojně užívanou definici: „Kyberšikana je kolektivní označení forem šikany prostřednictvím elektronických médií, jako je internet a mobilní telefony, které slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto médií. Stejně jako tradiční šikana zahrnuje i kyberšikana opakované chování a nepoměr sil mezi agresorem a obětí.“

Metodický pokyn MŠMT uvádí definici: „Kyberšikana je forma agrese, která se uplatňuje vůči jedinci či skupině osob s použitím informačních a komunikačních technologií (počítačů, tabletů, mobilních telefonů a dalších moderních komunikačních nástrojů), a ke které dochází opakovaně, ať už ze strany původního agresora či dalších osob – tzv. sekundárních útočníků (např. opakované sdílení nahrávky, opakované komentování apod.).“ (MŠMT 2017, s. 1).

Definic samozřejmě existuje ještě celá řada, ale pokud bychom srovnali ty, které jsme si teď zmínili, můžeme najít hned několik společných znaků. Autoři, kteří se tematikou zabývají a uvedli tyto definice, se shodují na faktu, že se jedná o formu šikany, která je prováděna vědomě a úmyslně a probíhá skrze elektronické přístroje (mobil, počítač, tablet apod.) ve virtuálním prostředí.

Za již běžně známý fakt můžeme považovat to, že děti si ze sebe navzájem dělají legraci, posmívají se navzájem jedno druhému a z jejich úst padají nenávistná slova. Tyto slova, legrace a poznámky může však technika nafouknout a rozšířit a pro dítě se stává noční můrou. Na internetu vzájemně vystavují svá tajemství, útočí na ostatní (mnohdy pod falešnými identitami), kradou si hesla, publikují nevhodné a zesměšňující fotografie jiných osob, aby je znemožnily a ztrapnily – malé dítě však ještě není většinou natolik emocionálně vyzrálé, aby se dokázalo s těmito útoky a psychickým nátlakem samo vyrovnat (Chapman a Pellicane 2016, s. 139).

Existuje jen tenká hranice mezi popichováním a způsobením skutečného utrpení. Názorem, zda se jedná o kyberšikanu či ne se nemusí shodovat jak děti, učitelé a rodiče, tak i odborníci, kteří se tématem zabývají. Jedna část odborníků tvrdí, že o kyberšikaně můžeme hovořit v případě, kdy jeden či více agresorů opakovaně napadá oběť s využitím komunikačních technologií s cílem oběti ublížit. Jiní zase tvrdí, že úmyslná být nemusí a mnohdy také není, je chápána jako pouhý žert (Eckertová a Dočekal 2013, s. 64–65).

Kamarádké popichování, které se dostane mimo danou skupinu a nabere na obrátkách, může vést ke ztrapnění a ublížení. Pachatelé jsou pak sami překvapeni, že jsou nařčeni z šikany a rozruchu okolo celé situace, jelikož vše brali jako legraci a nechtěli záměrně nikoho poškodit (Rogers 2011, s. 32).

Tým E-bezpečí (E-bezpečí 2012) publikoval upozornění Veroniky Krejčí, která je členkou tohoto týmu, že *„i v českých podmínkách velké množství případů kyberšikany proběhlo (a probíhá), aniž by agresor chtěl oběti skutečně ublížit. Stejně tak výzkumy týmu Centra PRVoK prokazují, že ačkoli je počet případů kyberšikany v ČR vysoký, většina z nich je pouhým nezvládnutým žertem, který se vymkl kontrole“*.

Cílem agresorů je hlavně zesměšnění a ublížení oběti tak, aby se nemohla bránit. Prvotním znakem je úmyslné užití či pravidelné užívání psychického šikanování proti jedné nebo více osobám a vzhledem k tomu, že agresorem může být v tomto případě téměř kdokoliv, nelze jej přesně definovat. To je i důvodem, proč je obtížnější je následně dopadnout (Švestková, Soldán a Řehka 2019, s. 5).

Stowell (2017, s. 60) podotýká, kyberšikana může mít spoustu podob, které jsou odporné. Vyčleňuje hned několik základních podob, které pod tento pojem spadají:

- *„Zasílání sprostých nebo výhrůžných SMS, e-mailů nebo jiných zpráv v různých aplikacích,*
- *Zveřejňování ponižujících videí online,*
- *Zřizování falešných profilů na sociálních médiích kvůli zesměšnění lidí nebo podvodnému vylákání jejich osobních údajů,*
- *Urážlivé komentování jiných uživatelů na herních serverech,*
- *Připojení se k hrubým nebo urážlivým komentářům jiných osob nebo zanechávání rasistických, homofobních, transfobních nebo sexistických komentářů na něčí profilové stránce,*
- *Zasílání nevyžádaných sexuálních snímků nebo komentářů se sexuálním podtextem.“*

Způsobů kyberšikany je mnoho a můžou být opravdu nejrůznější, stávají se sofistikovanějšími s nárůstem přístupu k prostředkům, které umožňují digitální komunikaci. Díky enormní a stále se zvětšující velikosti internetového světa jsou kyberšikaně dávány nečekané rozměry. Objevují se stále větší obavy o bezpečnost dětí na internetu (Rogers 2011, s. 28–32).

Dostupnost obsahu obrovským počtům uživatelů může znásobit frekvencovanost a opakovanost tohoto činu. Pokud má útočník vyšší status v online komunitě a tím pádem větší pravděpodobnost, že se jím zveřejněný obsah dostane mezi více uživatelů, lze tento fakt považovat jako určitý nepoměr sil, který je zmíněn také v definici šikany. V kyberprostoru se může nepoměr sil odrážet ale také jako vyšší technologická dovednost agresora (Šmahaj 2014, s. 45).

Chapman a Pellicane (2016, s. 138–139) tvrdí, že jsou to srdcervoucí příběhy obětí kyberšikany, které nás motivují k tomu, abychom toto téma nebrali na lehkou váhu, měli zájem o prevenci ve školách a sami děti upozorňovali na rizika spojená s užíváním komunikačních technologií. Kyberšikana je dnes jedním z nejběžnějších rizik v životech dětí a dospívajících a může způsobit vážné, především psychické následky. U dětí je nutné rozvíjet vztahové dovednosti, aby dokázalo jednat s lidmi rovnocenně a slušně, umělo se pohybovat v online prostředí a dovedlo si jak v něm (a stejně tak i v offline prostředí) utvořit pozitivní a zdravá přátelství.

2.5 Prostředky pro vznik kyberšikany

S neustálým vývojem technologií vznikají stále novější prostředky, kde může ke vzniku kyberšikany docházet.

Ačkoliv můžeme využívat spoustu různých druhů prostředků, některé z nich jsou v případech různých forem kyberšikany využívány častěji než jiné. Je tedy potřeba zmínit základy prostředky pro online komunikaci a jak se dají využít ke kyberšikaně (Hulanová 2012, s. 40).

Webové stránky

Webových stránek je na internetu nespočet a nabízejí spoustu možností jejich využití. Můžeme na nich hrát hry, nakupovat, projíždět si online katalogy obchodů, knihoven, archivů, získáváme z nich informace z celého světa, seznamovat se, sledovat různá videa a spousty dalších možností. Na některých webových stránkách můžeme nalézt fascinující, naučný

a zajímavý obsah, zatím co některé veřejně dostupné stránky skrývají nástrahy pro uživatele internetu a tvoří je mnohdy až ilegální obsah – je na nich zobrazena dětská pornografie, násilí, rasismus apod. Vytvářeny jsou i webové stránky, které slouží přímo ke kyberšikaně a jsou na nich například vystavovány fotky či videa oběti, agresor na web může uvést i její osobní údaje, díky čemuž se následně stává terčem útoků formou online komunikace, či dokonce přímého kontaktu (Hulanová 2012, s. 40–41).

Rogers (2011, s. 35) k využití webových stránek jako prostředku kyberšikany uvádí, že agresori si o svých obětech vytvářejí hanlivé blogy či osobní stránky prostřednictvím stránek, které tyto služby nabízejí zdarma pro legitimní účely. Mohou na nich využít i ankety, kde kladou nejrůznější otázky ohledně svých obětí.

Mohou být vytvořeny tak, že se tváří jako prezentace samotné oběti, která je ale s největší pravděpodobností nikdy neviděla. Může zde být přidáván kompromitující obsah jako nenávistné názory a informace, dětská pornografie, intimní či soukromý materiál od přátel oběti a další. I když se pachatele nakonec podaří dopadnout, může to mít trvalé či dlouhodobé dopady na vztahy oběti s jejím okolím (Eckertová a Dočekal 2013, s. 73).

Šmahaj (2014, s. 52) uvádí příklad jedné z alternativ hlasovací ankety, která je cíleně mířena proti dané osobě, které chtějí ublížit a zesměšnit ji – může se jednat např. o anketu se jmény spolužáků, která třídu vybízí, aby hlasovali, který z nich je nejtlustší.

Sociální sítě

Sociální sítě, jejichž popularita je mezi dětmi na velmi vysoké úrovni, jsou využívány především k jednoduché online komunikaci mezi lidmi a sdílení fotografií, videí či jiného obsahu. Vzhledem k otevřené možnosti veřejně přispívat komukoliv se ale mohou změnit na prostředek rozšiřování drbů či pomluv. Na děti je kladen tlak, kdy se jejich sociální status mnohdy odráží od popularity na sociálních sítích, na počtu komentářů či „to se mi líbí“. Aby dosáhly vyšších čísel a udrželi si tak určitý status, bývají nuceny např. přijmout žádost o přátelství od lidí, které vůbec neznají. Tím, že se cizí lidé tak snadno dostanou k jejich osobním informacím se tak stávají zranitelnějšími, o to víc právě díky možnosti anonymity a skrývání se za falešnou identitu, pod kterou si mohou agresori u dítěte vybudovat důvěru, nebo se mohou stát hůře vypátratelnými pachateli (Rogers 2011, s. 34).

Některé stránky sociálních sítí požadují od registrovávajících se uživatelů minimální věk třináct let. Ze zkušenosti vlastní či našeho okolí ale víme, že děti tuto podmínku lehce obcházejí a registrují se pod falešnými daty narození. Děti na internetu ochraňuje zákon pro ochranu jejich osobních údajů, ale v případech, kdy uvedou fiktivní datum narození s rokem, dle

kterého už vlastník profilu překročil hranici zletilosti, na Facebooku se tím povolí i ostatním uživatelům přístup k jeho údajům a přátelům na síti. V případě Instagramu lze nastavit soukromý profil, aby zveřejněné fotky byly zobrazeny pouze uživatelům, kterým vlastník povolí jeho sledování, ve výchozím nastavení však může fotografie vidět úplně kdokoli a je třeba dávat si pozor i na sdílení polohy v příspěvcích. Některé aplikace jsou v podstatě dokonalým nástrojem ke vzniku jedné z forem kyberšikany – skvělým příkladem je aplikace Snapchat, kde si mezi sebou uživatelé posílají zprávy a fotografie či videa, která zmizí za několik vteřin. Je tak perfektní příležitostí pro vznik sextingu. Děti si nemusí nutně uvědomovat rizika a možnosti nastavení těchto aplikací a je tedy velmi důležité, aby o zakládání profilů pověděli svým rodičům, kteří by jim měli pomoci s ochranou jejich údajů a správným využitím aplikace (Chapman a Pellicane 2016, s. 141–142).

Instant messengery (IM)

Pomocí IM mohou děti sledovat, kdo je právě aktivní, můžou si posílat textové a hlasové zprávy, různé soubory a to jak mezi jednotlivci, tak ve skupině. Zprávy se doručují ve velmi krátké době po jejich poslání a je důležité přemýšlet nad tím, co odesíláme, protože je velmi těžké, někdy až nemožné vzít zpět to, co v kyberprostoru odešleme (Hulanová 2012, s. 42–43).

V případě diskuse se může stát, že skupina začne útočit na jednotlivce a zahrne ho útočnými komentáři (Rogers 2011, s. 34).

V tomto případě je potřeba zmínit i tzv. flaming, kdy dochází k situaci, kdy se oběť nechá vyprovokovat k pomluvě ostatních, aniž by si uvědomila, že agresor má možnost celou komunikaci okopírovat a rozeslat dotyčným osobám, případně přímo zveřejnit. Před útoky se lze bránit zablokováním či nahlášením (Belsey in Šmahaj 2014, s. 51).

Hojně využívanou funkcí moderních technologií je i snímek obrazovky neboli „screenshot“, díky kterému lze konverzace s danou osobou během několika vteřin uložit v podobě snímku do galerie a okamžitě rozeslat, v případě oběti poslouží jako důkazní materiál.

E-mail

Ačkoliv e-maily dnes nejsou již tak hojně používaným nástrojem komunikace mezi dětmi, jako bývaly dříve, i přesto představují riziko kybernetického útoku.

Jakmile má útočník e-mailovou adresu oběti, může na ni posílat enormní množství zpráv z anonymních účtů, může ji zveřejnit či registrovat na nějaké stránce bez vlastníkového vědomí,

což způsobí příchod nevyžádané pošty a reklam do jeho schránky a i přesto, že může sloužit samozřejmě i k odesílání ošklivých zpráv a obsahu, jde spíše o útoky obtěžující, a ne tolik o ty nebezpečné. Oběť si může pomoci nastavením filtrů pro rozdělení vyžádaných a nevyžádaných zpráv, ale ani to ji mnohdy těch, o které nestojí, zcela nezbaví (Švestková, Soldán a Řehka 2019, s. 18–19).

Může se stát, že je oběti odcizeno heslo k e-mailu a agresor tak posílá bez jeho vědomí falešné zprávy s nevyžádaným obsahem, nebo mu maže ty důležité (Eckertová a Dočekal 2013, s. 73).

SMS zprávy a volání na mobilní telefon

Mobilní telefon je přístroj, který má většina dětí neustále u sebe, tudíž může být kyberšikana prostřednictvím SMS či volání více obtěžující než ta přes e-mail. Útočníci zahlcují zprávami a voláním mobil někdy až tak, že oběti znemožňují komunikaci s dalšími osobami. Zprávy mohou mít útočný charakter, a pokud na ně oběť začne reagovat, může tato „válka“ agresora ještě více bavit. Využívat k tomu mohou nové a anonymní SIM karty s různými čísly a v případě volání mohou použít aplikace, které změní jeho hlas. Někdy naopak opakují telefonáty, při kterých mlčí, čím se snaží volaného vydeptat, nebo ho neustále dokola prozvánějí (Švestková, Soldán a Řehka 2019, s. 19).

Agresor oběť obtěžuje i v nočních hodinách a v některých případech se může jednat i o formu stalkingu, kdy agresor říká oběti informace o tom, že ji sleduje, co má oběť na sobě a co dělá, kde je, informace, které o ní ví, nebo vyhrožuje jejím nejbližším (Šmahaj 2014, s. 50).

Úložiště pro sdílení fotek a videí

Fotografie a videa obětí v nelichotivých či ponižujících situacích se mohou ocitnout na platformách, jako je YouTube, či jiná úložiště pro fotografie a videa. Nabízí se tak širokému publiku a lidé mohou video komentovat, různě ho upravovat a sdílet na sociálních sítích, ukazovat si ho mezi sebou. Fotografie či videa mají možnost se volně šířit internetem, a pokud o tom oběť není informována, dřív či později se o tom nejspíš dozví, jelikož se taková videa často stávají virálními (Eckertová a Dočekal 2013, s. 73).

2.6 Druhy kyberšikany

Černá (2013, s. 25) píše o několika nejčastějších agresivních projevech v kyberprostoru, které po splnění kritérií, která jsou nutná k identifikaci kyberšikany, vedou k jejímu rozvoji.

Vydávání se za někoho jiného a krádež hesla

Během registrace a tvorby online profilů na různých doménách jsou uživatelé vyzváni k tomu, aby zadali svou přezdívku či jméno. Spousta dospívajících má vytvořeno hned několik účtů pod různými přezdívkami či jmény, což jim umožňuje experimentovat pod identitou různých osobností (Willard 2007, s. 19).

Jedná se zároveň i o situaci, kdy se agresor může registrovat pod jménem oběti a vystupovat pod její identitou. Pro tvorbu falešného profilu užívá její fotky a údaje a vystupuje způsobem, který oběti může ublížit. Někdy však útočník zajde i dál a zcizí heslo přímo k oficiálnímu účtu oběti. Vzhledem k tomu, že děti si často hesla sdělují nebo vyměňují z různých důvodů, může být poměrně jednoduché se k nim dostat (Černá 2013, s. 26).

Vyloučení a ostrakizace

Mezi základní lidské potřeby patří potřeba se socializovat. Člověk jedná mnohdy se zájmem o to být členem nějaké skupiny a vyvíjí snahu pro to, aby se vyhnul vyloučení z ní. Zvláště na mladé lidi pak tedy může mít vyloučení ze skupiny ve virtuálním světě emoční dopad (Šmahaj 2014, s. 48).

Pokud někdo například není přizván do online hry či skupiny na facebooku, nebo je z nich naopak vyloučen, může to být pro oběť velmi zraňující, obzvláště vzhledem k tomu, že v kyberprostoru to vidí každý, mnohdy více lidí, než offline (Černá 2013, s. 25).

Flaming

Šmahaj (2013) popisuje flaming takto: „*Jedná se o urážlivou prudkou výměnu názorů mezi dvěma nebo více osobami přes komunikační technologie.*“ (Šmahaj 2013, s. 47).

Flaming pojednává o nepřátelském chování uživatelů internetu, během kterého je využíváno výhrůžek a urážek. Může být realizován prostřednictvím chatu, diskusních fór, IRC, nebo dokonce e-mailu. Projevuje se opakovaným umístováním urážlivých zpráv a vzkazů do diskusních fór a stupňování těchto útoků, které si agresor zapáleně hájí. Útočí na

lidi, kteří mají jiný názor, než agresor a místo trefné argumentace používá jen pouhé urážky a výhružky (E-bezpečí, 2008).

Kyberharašení a kyberstalking

Kyberharašení se projevuje opakovaným zasíláním zpráv, které jsou oběti nepříjemné. Agresor většinou zprávy posílá vždy, když je oběť aktivní, nebo jí chce záměrně zahltit mobilní telefon. Na rozdíl od flamingu se jedná o komunikace pouze jednosměrnou, jelikož se oběť snaží o její ukončení (Černá 2013, s. 27).

Co se týče kyberstalkingu, jedná se o spojení stalkingu s využitím komunikačních technologií. Stalking můžeme označit jako systematické obtěžování, které je prováděno dlouhodobě, opakovaně a postupně se stupňuje. V případě kyberstalkingu jde o zasílání zpráv nejčastěji přes instant messengery, chat, sociální sítě či VoIP technologie. Agresor se snaží oběť opakovaně kontaktovat, užívá různé výhružky, manipuluje s obětí a může se ji nejrůznějšími způsoby snažit veřejně poškodit (Kopecký a Krejčí 2010, s. 24–25).

Pomlouvání

Od pomlouvání či ponižování v „nevirtuálním“ prostředí se liší od toho virtuálního pouze prostředky, které k němu jsou využity. V reálném světě agresor využívá slova mluveného či psaného, zatím co ve virtuálním má téměř neomezené možnosti, jak oběť napadnout (Kohout a Karchňák 2016, s. 46–47).

Jedná se především o sdělování nepravdivých informací o jiné osobě za účelem jejího poškození či vyloučení ze skupiny a cílí tedy hlavně na přihlížející. V kyberprostoru se pomluvy šíří nesmírnou rychlostí mezi široké publikum a mnohem intenzivněji než v offline světě. Je tedy velmi těžké se jim bránit.

Odhalení a podvádění

V tomto případě jsou zveřejněny informace, které byly určeny pouze agresorovi, ve kterého má oběť důvěru. Může se jednat o informace osobní či intimní, mohou sem spadat i fotky či konverzace, které jsou dále přeposílány či zveřejňovány (Černá 2013, s. 27).

Při podvádění agresor oběť přesvědčí, aby mu informace vyzradila, a následně je sdílí dál. Odhalení spočívá taktéž ve zveřejnění sdělených tajemství a soukromých informací bez souhlasu oběti, v angličtině se používá výraz „outing“, který se využívá i pro záměrné vyzrazení sexuální orientace oběti, se kterou se svěří agresorovi, a to proti její vůli (Rogers 2011, s. 35).

Happy slapping

Výraz „happy slapping“ můžeme přeložit z angličtiny jako „spokojené fackování“. Jde o fyzické napadení oběti, které je předem naplánováno a natáčeno na mobilní telefon či kameru. Oběť o naplánovaném napadení nemá tušení. Záznam je následně zveřejněn na internetu a šíří se dál. Společnost zprvu brala tento jev jako nevhodný žert, ale agresivita útočníků rostla a případů začalo hojně přibývat. Existují i případy, kdy vyvrcholily až smrtí oběti (Kohout a Karchňák 2016, s. 48).

Důsledky těchto činů jsou mnohdy pro oběti fatální a neodpovídají českému překladu. Videozáznamy z napadení bývají velmi brutální a stávají se i kritériem k přijetí do gangů a skupin, díky čemuž si agresor připadá, že zapadá do nějaké společnosti, je součástí silné skupiny (Eckertová a Dočekal 2013, s. 67).

Sexting

Kopecký a Szotkowski (2015, s. 52) popisují i nebezpečný fenomén, který je v dnešní době velmi populární, označovaný jako sexting. V případě sextingu jde o riziko zneužití materiálů, které jsou nejčastěji citlivé pro oběť (intimní fotografie, videa, informace), které vlastní agresor. Agresorem může být například bývalý partner, kamarád nebo známý, který materiál vlastní a může díky němu oběť vydírat, manipulovat s ní, nebo ji šikanovat. Pokud je materiál zveřejněn a následně smazán, i přesto může být problém dlouhodobý, jelikož fotky a videa mohou kolovat po internetu dál, nebo mohou být zveřejněny až po delší době a můžou mít různé, mnohdy velmi negativní následky na život oběti. Daný materiál může být objeven někým z okolí oběti, ať už se jedná o kolegy z práce, nadřízené, sousedy, partnery či rodinu včetně dětí. V důsledku toho může mít oběť problémy na pracovišti či v místě bydliště, může být dále sexuálně napadána či šikanována.

Kybergrooming

Tento termín můžeme vymezit jako „*chování uživatelů internetu (predátorů, kybergroomerů), které má v oběti vyvolat falešnou důvěru a přimět ji k osobní schůzce. Výsledkem této schůzky může být sexuální zneužití oběti, fyzické násilí na oběti, zneužití oběti pro dětskou prostituci, k výrobě dětské pornografie apod.*“ (Kopecký a Szotkowski 2015, s. 36).

Kybergrooming má několik kroků, které propojuje vzájemná návaznost. Jako první si útočník oběť vyhlédne a osloví ji. Výběr probíhá na základě informací, které jsou o oběti dohledatelné na internetu. Vzbudí v ní důvěru a vydává se za člověka, který se s ní chce

spřátelít, kterému se může svěřit – využívána je k tomu velmi často anonymita, kterou internet poskytuje a agresor tak jedná ve virtuálním prostředí jako zcela jiná osoba. Snaží se na oběť zapůsobit jako někdo, kdo je jí blízký nebo naopak společnou nenávistí vůči nějaké věci, osobě, činnosti apod., může dojít k darům věnovaným oběti (dobití kreditu, zaslání dárku) nebo k nabídce zaslání své fotografie, ve většině případů falešné. Dále se vyznačuje snahou útočníka o získání materiálu od oběti, zpravidla kompromitujícího – většinou fotografie a videa, kde je oběť zcela nahá či spoře oděná. Útočník tyto materiály, stejně jako všechny osobní informace, které mu oběť poskytne, sbírá a následně je proti oběti využije, především pro přechod do fáze páte, kterou je právě osobní setkání. Oběť může souhlasit buď kvůli vydírání pomocí materiálu vlastněného útočníkem, nebo se nechá vylákat pod různými záminkami. Tato setkání většinou končí tragicky – může dojít třeba k napadení, vydírání či znásilnění (Burdová a Traxler 2015, s. 16–18).

2.7 Aktéři kyberšikany

V této kapitole si budeme blíže specifikovat aktéry kyberšikany. Uvedeme si jednotlivé charakteristiky účastníků a obětí a budeme se věnovat i přihlížejícím, kteří mohou průběh kyberšikany také značně ovlivnit.

Útočník

Útočník je při kyberšikaně většinou anonymní, tedy využívá výhodu, kterou kyberprostor poskytuje oproti reálnému světu. Jak už jsme zmiňovali v jedné z předchozích podkapitol, při tradiční šikaně jsou znát rozdíly mezi útočníkem a obětí, mezi které může patřit jejich věk, fyzická zdatnost, pohlaví, postavení ve společnosti či převaha skupiny nad jednotlivcem. U kyberšikany jsou tyto rozdíly prakticky vymazány a útočníkem se může stát i fyzicky slabý jedinec, pokud má znalosti v informačních a komunikačních technologiích – následky v realitě pro takového útočníka může eliminovat právě anonymita (Kopecký a Szotkowski 2015, s. 16).

Martínek (2015, s. 176–177) uvádí, že na 2. stupni základní školy se častěji agresorem stává žák:

- *„zpravidla méně úspěšný, ale s vysokou potřebou sebeprosazení,*
- *necitlivý, bezohledný, podezřívavý,*
- *pocházející z výchovně nebo emocionálně chudého prostředí, přičemž nezáleží na sociálním postavení rodiny,*

- *vyrůstající s rodiči, které k dětem nekriticky vzhlížejí a za všech okolností je prosazují,*
- *fyzicky nebo psychicky zdatný, nadprůměrně inteligentní,*
- *se zkušeností v roli oběti šikany,*
- *s potřebou předvádět se a dokazovat svou převahu nad ostatními,*
- *s chybějícím svědomím, často lhostejný lhář, manipulátor,*
- *člen party, kde je většina příslušníků věkem starší než on sám.“*

Díky faktu, že v případě kyberšikany se agresorem může stát prakticky kdokoliv, jelikož internet nabízí kompletní anonymitu a hlavní předností nemusí být například převaha fyzická, ale především schopnosti v užívání informačních a komunikačních technologií ve svůj prospěch, nelze tak stanovit specifické vlastnosti a předpoklady agresora tak dobře, jako u šikany tradiční.

Dle Kopeckého (2015, s. 22–23) tvoří agresori heterogenní skupinu, ve které můžeme najít chlapce i dívky, stejně tak osoby, které mají nízký a vysoký sociální statut, vyšší i nižší sebevědomí, dále různé kognitivní schopnosti. Lze je rozdělit na dvě základní skupiny, a to na agresory, kteří mají pocity nejistoty, nízké sebevědomí a nižší sociální dovednosti, mají pocit nedostatečného uznání a jsou osamělí, šikanování jim dává pocit moci. Druhou základní skupinou chápeme agresory uznávané v kolektivu s vyšší mírou sociálních dovedností a větším okruhem přátel. Díky těmto přednostem mohou manipulovat s ostatními. Mezi pachatele si mimo jiné mohou řadit i neúmyslní pachatelé, kteří kyberšikanu neprovozují záměrně.

Někdy však můžou samotné oběti mít tušení o tom, kdo se skrývá za anonymním profilem, který jej šikanuje a jaký má motiv. Někteří tuší, že je tímto způsobem trestají jejich bývalí partneri kvůli rozpadu jejich vztahu, bývalí přátelé či spolužáci, se kterými se nepohodli. Občas zanechávají malé stopy o své identitě, které můžou být pro oběť dobrým rozpoznávacím znakem. Většina obětí však mnohdy netuší, kdo se za profily skrývá a jaký má motiv (Citron 2014, s. 51).

Oběť

Stejně jako je obtížné jasně vymezit charakteristiku agresora, jinak tomu není ani u oběti kyberšikany. Nezáleží ani na věku, pohlaví, fyzické zdatnosti či postavení ve skupině nebo úspěšnosti. Tyto aspekty jsou významnější při komunikaci tváří v tvář. Oblíbení spolužáci se oběťmi stávají jen velmi zřídka, jelikož mají kolem sebe skupinu lidí, která je chrání. Ve

virtuálním světě jejich ochrana však není tolik platná – před vyhrožováním a napadáním anonymním útočníkem ho nedokážou ochránit ani přátelé (Kopecký a kol. 2015, s. 17).

Oběťmi jsou především uživatelé internetu, trávící velké množství svého volného času v online prostředí, kde jsou v kontaktu s ostatními uživateli. Vzhledem k tomu, že nemají dostatek životních zkušeností a jejich sociální dovednosti ještě nejsou plně vyvinuty, jsou děti a mládež jako oběti mnohem náchylnějšími oběťmi (Kopecký a Krejčí 2010, s. 14).

U dětí pak dle Kopeckého a Krejčí (2010, s. 14) můžeme hovořit například o tomto vymezení nejčastějších typů obětí:

- *„Děti s nízkou sebeúctou nebo nedostatkem sebedůvěry (lze je snadněji citově či fyzicky izolovat).*
- *Děti s emocionálními problémy, oběti v nouzi (často hledají náhradu za své rodiče a potřebují pomocnou ruku).*
- *Děti naivní a přehnaně důvěřivé (jsou ochotnější zapojit se do online konverzace s neznámými lidmi, obtížněji rozeznávají rizikovou komunikaci).*
- *Adolescenti/teenageři (zajímá je lidská sexualita, jsou ochotni o ní hovořit).“*

Dále Martínek (2015, s. 179) popisuje nejčastější projevy chování, kterých si můžeme všimnout u obětí kyberšikany:

- *„Jedinec náhle přestane používat počítač či mobil.*
- *Objevují se časté a náhlé změny v chování.*
- *Dítě je neklidné, nervózní, když mu přijde SMS nebo má číst e-mail.*
- *Při odchodu od počítače je dítě značně rozčilené, expresivní nebo frustrované.*
- *Vyhýbá se rozhovorům o tom, co dělá na počítači.*
- *Vystupuje ustrašeně.*
- *Ve škole má tendenci se vyhýbat předmětu výpočetní technika.*
- *Špatně usíná, někdy se mohou objevovat pavornoctornus (noční děs) nebo noční enuréza.“*

Přihlízející

Velké množství spolužáků se v případě kyberšikany nestane obětí ani útočníkem, ale jejich rolí se stane tzv. „přihlízející“, neboli svědek kyberšikany. Takový svědek mnohdy neví, jak se správně zachovat. Zároveň totiž nechtějí ještě více přitížit, nebo dokonce sami ublížit oběti, oni sami se ale nechtějí stát terčem agresora. Děti mnohdy ještě nedokáží dobře rozeznat hranici, kdy se jedná o šikanu, a kdy o pouhé popichování. Pokud ale vnímá, že se děje něco,

co není v pořádku, nemělo by zůstat pouze pasivním přihlížejícím, ale oběti se snažit pomoci, nebo čin nahlásit odpovědné osobě. Pokud tento čin přehlídí, stává se v podstatě komplicem agresora, jelikož tak podporuje, aby pokračoval v jeho chování. Oběť hledá podporu a záchranu i mezi vrstevníky a je pro ni velký rozdíl, zda vrstevník, který je svědkem tohoto činu nějakým způsobem zasáhne, nebo ne. Neměl by se však pouštět do přímého střetu s agresorem tak, že se za oběť bude mstít a oplácet agresorovi jeho činy – potom se on sám stane jen dalším agresorem (Švestková, Soldán a Řehka 2019, s. 55).

Přihlížející mohou mít různé postoje k šikaně (pozitivní, neutrální, lhostejný či negativní) a mohou svůj nesouhlas s prováděnými činy vyjádřit aktivně či neaktivně. Na jejich základě můžeme dle Macháčkové a Dědkové (2013, s. 69) přihlížející rozdělit na tyto typy:

- *„následovníci agresora, kteří jej sami aktivně podporují,*
- *ti, kdo agresora otevřeně podporují, například ho povzbuzují, ale sami oběti neubližují,*
- *ti, kdo agresora podporují, ovšem ne otevřeně, a zůstávají pasivní*
- *nezúčastnění pozorovatelé,*
- *ti, kdo nesouhlasí s šikanou, jsou na straně oběti, ale nečiní tak otevřeně a celkově se nijak aktivně neprojevují,*
- *ti, kdo se oběti otevřeně snaží pomoci.“*

V případě kyberšikany může být počet přihlížejících nepoměrně větší než počet u tradiční šikany. Přihlížejícím může být každý, kdo má přístup na internet, může se tak jednat o miliony lidí po celém světě. Mimo přihlížející se zapojují i tzv. „širitelé kyberšikany, kteří dál rozposílají informace o tom, kde se kyberšikana vyskytla, čímž se do ní vědomě či nevědomě zapojují – tím mohou zmnohonásobit dopad, který bude útok na oběť mít. Díky tomu se stávají sekundárními útočníky, protože oběť tím pádem poškozuje ještě více, než primární útočník (Kopecký a Szotkowski 2015, s. 17).

2.8 Důsledky kyberšikany na oběť

Trávení času online má rozhodně své negativní stránky. Řada osobních údajů, které by o nás normálně nebyly dohledatelné, jsou přístupné obrovské mase uživatelů a tím pádem je může kdokoliv použít či zneužít proti nám. Díky možnosti anonymity se mohou projevovat nejtemnější touhy a projevy chování lidí a vzhledem k tomu, že se takových uživatelů, kteří se v těchto touhách a formách chování vzájemně podporují, může seskupit celá řada, jsou

schopni nejen příšerných činů vůči jejich obětem, ale i jejich následného stupňování. Stejně jako u tradiční šikany, i tyto činy mají bezpochyby různé dopady na životy obětí.

Dědková a Macháčková (2013, s. 86–92) dělí dopady na bezprostřední a krátkodobé, přetrvávající a dlouhodobé. Všechny z nich si teď popíšeme:

Bezprostřední a krátkodobé dopady

Zde patří okamžité reakce, kterými mohou být pocit bezmoci, smutek, hněv, pláč, strach, sebeobviňování apod. Bezmoc je častým jevem, jelikož technologie jsou teď přítomné prakticky všude a kyberšikana může probíhat i v případě, že je oběť offline. Tím pádem můžeme útoky zažívat téměř kdykoliv a kdekoliv a jejich opakování se nejsme schopni zabránit, obsah nemůžeme smazat. Nemůžeme vědět, kdo vše jej už viděl, zda si ho někdo stáhl, nebo ho třeba nerozeslal dál, čemuž nemůžeme zamezit, proto je pochopitelné, že oběť cítí bezmoc a že situace nemá žádné řešení.

Přetrvávající dopady

Tyto dopady můžeme rozdělit na dopady emoční a fyzické, dále na dopady na chování. V případě fyzických dopadů mluvíme o potížích psychosomatických, které zahrnují např. bolest břicha, hlavy, nevolnosti, nechutenství či problémy se spánkem způsobené stresovou situací, ve které se oběť nachází. Vlivem toho mohou navazovat další problémy, jako je třeba snížená koncentrace ve vyučování.

Co se týče dopadů emočních, ty zažívá oběť již od počátku a čím déle kyberšikana trvá, tím větší dopady jsou. Krátkodobější pocity se mohou rozvinout do trvalejších, kam můžeme řadit úzkost, depresi či osamělost. Emoce mohou být různorodé a oběti mohou zažívat výrazné výkyvy, ať se jedná o emoce utlumené, či přímo výbuchy vzteku. Přetrvávat může také strach, a to především o své bezpečí, jelikož u tradiční šikany si oběť může najít nějaké „bezpečné místo“, aby nepříjemné situace nezažívala, zatím co u kyberšikany může pocit nebezpečí přetrvávat, oběť má pocit, že v bezpečí není nikde. I pokud není online, může mít kdekoliv vtíravé myšlenky o tom, co se může na internetu dít a šířit.

Právě nestabilita emocí může pohnout i s chováním oběti, může dojít k častějším hádkám v rodině či s přáteli. Může dojít ke zvýšení agresivity a oběť může někoho slovně, případně až fyzicky napadnout, nebo ničit svůj či cizí majetek – k tomu je vede zlost či frustrace, která v nich agresi vzbouzí. Zároveň se mohou uchýlit k užívání návykových látek či omezení užívání informačních a komunikačních technologií, případně i jejich kompletní vyřazení.

Dlouhodobé dopady

Do této kategorie řadíme dopady, které se s obětí mohou táhnout dlouhodobě, i po skončení kyberšikany. Pokud se v rámci kyberšikany jedná o blízký okruh osob, může dojít dokonce k ohrožení zdravého vývoje oběti. Může mít tendence k nízkému sebehodnocení, což z ní zároveň v počátcích šikany dělá snadnější terč. Právě sebehodnocení je jedním ze základů pro to, jak věci vnímáme a prožíváme a jeho rozvoj je v dětství a dospívání velmi důležitý. Kyberšikana, která se oběti aktuálně děje, nebo již proběhla, ale má stále dopady na oběť, může bránit v navazování nových mezilidských vztahů a tím pádem snižuje sebedůvěru a i sebehodnocení, což může vyvolávat další úzkosti. Může dojít dokonce i k sebeobviňování, pokud oběť uplatňuje víru, že špatné věci se mohou dít pouze špatným lidem. Má pak tendenci se obviňovat, že za kyberšikanu si může sama a je to její vina, tyto pocity se prohlubují a někdy se jí povede přesvědčit i okolí, které ji v této myšlence bude utvrzovat.

E-bezpečí (2011) dále zmiňuje fakt, že než se útočníka podaří vypátrat či zabránit jeho projevům, dlouhodobě přetrvávající negativní myšlenky mohou u oběti přejít až k myšlenkám sebevražedným či k celkové duševní nestabilitě oběti.

Šmahaj (2014, s. 55) uvádí průřez především zahraničními výzkumy, kde uvádí nejčastější dopady kyberšikany na lidskou psychiku:

- *„tenze, strach, stres,*
- *změna self-konceptu oběti (sebevědomí, sebehodnocení, sebedůvěra, sebepojetí),*
- *výskyt depresivních a neurotických obtíží,*
- *časté poruchy spánku,*
- *snížení frustrační tolerance,*
- *pocit neřešitelnosti situace, ztráta životní pohody,*
- *výskyt zkratkovitého jednání, suicidální myšlenky,*
- *zvyšující se bezdůvodná agrese a impulsivnost,*
- *celková psychická nestabilita,*
- *trauma a posttraumatická stresová porucha.“*

Mimo fakt, že informační a komunikační technologie jsou dnes mezi dětmi využívány opravdu hojně a čas strávený u obrazovky mnohdy zabere až několik hodin denně, Burdová a Traxler (2015, s. 31) poukazují i na to, že při kyberšikaně se může u dětí čas strávený u obrazovky zvýšit a tím ohrozit jejich vývoj. Může přinášet mimo problémy z psychologického hlediska i další nepříjemnosti, jako je „netolismus“, neboli internetová závislost, či ztráta vnímání reality kolem nás v důsledku trávení většiny času v té virtuální.

V rámci fyzických dopadů zmiňují i nedostatečný pohyb dětí, který může znamenat i problémy při nástupu do školy kvůli špatné koordinaci těla, kdy potřebují například při psaní uvolněné zápěstí k loktu a rameni a zároveň mohou hůře mluvit, jelikož si s využívanými technologiemi většinou nepovídají a tím nerozvíjí své komunikační schopnosti.

2.9 Právní ošetření kyberšikany v rámci legislativy ČR

V rámci této podkapitoly si zmíníme zařazení kyberšikany do právního systému v ČR a zjistíme, v jaké míře se v naší legislativě tento druh rizikového chování ošetřen.

S kyberšikanou souvisí řada dokumentů, jako je Listina základních práv EU (Evropská unie), Listina základních práv a svobod, Školský zákon, Úmluva o právech dítěte, Občanský zákoník, Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, Zákon o ochraně osobních údajů, Přestupkový zákon či Zákon o soudnictví ve věcech mládeže (Vašutová 2010, s. 109).

Ačkoliv kyberšikana jako taková není trestným činem, některé z jejích projevů se dají jako trestné činy či přestupky klasifikovat. Dle těchto paragrafů by se kyberšikana dala klasifikovat:

Zdroj: www.zakonyprolidi.cz (zakonyprolidi.cz 2023)

§ 144	Účast na sebevraždě	až 12 let
§ 175	Vydírání	až 16 let
§ 180	Neoprávněné nakládání s osobními údaji	až 8 let
§ 181	Poškození cizích práv	až 5 let
§ 182	Porušení tajemství dopravovaných zpráv	až 10 let
§ 183	Porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí	až 8 let
§ 184	Pomluva	až 2 roky
§ 191	Šíření pornografie	až 5 let
§ 192	Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií	až 8 let
§ 209	Podvod	až 10 let
§ 230	Neoprávněný přístup k počítačovému systému a neoprávněný zásah do počítačového systému nebo nosiče informací	až 8 let
§ 231	Opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat	až 5 let
§ 232	Neoprávněný zásah do počítačového systému nebo nosiče informací z nedbalosti	až 2 roky
§ 352	Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci	až 3 roky
§ 353	Nebezpečné vyhrožování	až 3 roky
§ 354	Nebezpečné pronásledování	až 3 roky
§ 356	Podněcování nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod	až 3 roky
§ 357	Šíření poplašné zprávy	až 8 let

Tabulka č. 1: Trestní zákoník (Zákon 40/2009 Sb.)

Pokud se kyberšikana vyskytne v rámci školy, tedy jsou např. zveřejňovány záběry a fotografie oběti ze školního prostředí, nebo probíhá kyberšikana mezi spolužáky, mohou se rodiče obrátit pro pomoc přímo na školu, která přiznává aktivní ochranu před šikanujícím chováním žákům, ale i jejich zákonným zástupcům. Případ může vyústit až ve trestní stíhání agresora, mnohdy k tomu ale nedojde vzhledem k dostatečnému věku pachatele. Pokud nedosáhl 15 let, nemůže být trestně stíhán, v současnosti se ale uvažuje o snížení hranice trestní odpovědnosti na 14 let věku. Pokud jde o těžší případy, ty může řešit soud pro děti a mládež, který může uložit dohled mediačního a probačního pracovníka, umístění do diagnostického či výchovného ústavu a případně i nepodmíněný trest odnětí svobody. Pokud je dítě agresorem, obvinění z ohrožení mravní výchovy mládeže připadá jeho rodiči (Martínek 2015, s. 168–169).

2.10 Známé případy kyberšikany

Případů kyberšikany neustále přibývá (Makhinchuk a Endrštová 2022) a existuje nespočet těch tragických, které by měly být pravidelně zmiňovány jako příklad toho, jak mohou skončit mnohdy zprvu nevinné žerty. Některé z nich nejen že měly tragický konec, ale provázely je tak otřesné okolnosti a způsoby kyberšikany oběti, že zpráva o nich otřásla nespočtem lidí po celém světě a případy byly medializovány, aby se zapsaly do podvědomí co nejvíce lidí. V této podkapitole si zmíníme několik případů kyberšikany, které jsou považovány za jedny z nejznámějších, bohužel také proto, že se dočkaly velmi tragických konců.

Gabriella Green

Jedním z tragických případů posledních let je případ Gabrielly Green z Floridy, která měla pouhých 12 let. Její spolužačka začala ve škole i online šířit pomluvy o tom, že má Gabriella pohlavně přenosné nemoci, mluvila a psala o ní vulgárně, vyhrožovala jí, že zveřejní osobní a citlivé údaje z jejího života. Její spolužák s ní pak byl na videohovoru, kde mu řekla, že se chtěla oběsit, načež jí řekl, ať to klidně udělá a zavěsil. Když se jí snažil zavolat zpět, hovor už nezvedla. Oběsila se 10. ledna 2018 ve své šatně (ABC13 Houston 2018).

Tyler Clementi

V září roku 2010 poprosil 18letý Tyler Clementi svého spolubydlícího Raviho, zda by mohl mít pokoj jen sám pro sebe a svého přítele. Ravi se ale obával, že by mu mohl jeho přítel něco odcizit, a tak zapnul v pokoji webkameru a nakonec viděl, jak se Tyler s jeho

přítelem líbá a napsal o tom příspěvek na Twitter. O dva dny později napsal, že dění bude vysílat živě a kameru namířil na Tylerovu postel. Tyler si poté kamery všimnul a ohlásil vše správci, zároveň požádal o nový pokoj. Další den však skočil z mostu. Ravi byl odsouzen, nikde však neexistuje důkaz o tom, že by Ravi vysílal záznamy více uživatelům internetu. Přenos byl vysílán pouze jím na jeho počítači, ale jakmile unikly informace o případu, média si informace přibarvila a vzbudila silnou vlnu nenávisti proti Ravimu (E-Bezpečí 2013).

Adriana Koch

Studentka Adriana Koch z New Jersey, které bylo pouhých 14 let, byla v únoru roku 2023 nalezena doma mrtvá několik dní poté, co ji spolužáci napadli na chodbách školy, incident natočili a zveřejnili online. U videa se objevilo několik ošklivých komentářů mířených na dívku a její rodina věří, že právě toto video a komentáře měli za vinu ztrátu jejího života (Yahoo 2023).

Kauza Pavla Hovorky

Tento případ se udál v České republice a je jeden z nejtragičtějších případů kybergroomingu, kdy usvědčený Pavel Hovorka pohlavně zneužíval, vydíral, sváděl k pohlavnímu styku a ohrožoval mravní výchovu dětí. Konkrétně se případ týkal 20 nezletilých chlapců, 8 z nich Hovorka ke styku donutil. Děti si vybíral z dětských domovů, nebo z internetových seznamek, chatoval s některými z nich a lákal je k sobě v rámci vymyšlené soutěže o hodnotné ceny. Zneužití si natáčel a fotografoval, někteří mu fotografie zaslali sami, později je použil k jejich vydírání. V roce 2008 byl odsouzen na 6,5 roku odnětí svobody – původní trest 8 let mu byl zmírněn u odvolacího soudu (E-bezpečí 2019).

V této kapitole jsme se zabývali seznámením se šikanou pro kontext její provázanosti s kyberšikanou, popsali jsme si, jak jsou spolu oba pojmy propojeny a dále se věnovali samotné kyberšikaně. Abychom si přiblížili specifika dítěte na 2. stupni ZŠ, kterému se tato práce v rámci kyberšikany konkrétně věnuje a zjistili, jakou fází vývoje si dítě v tomto věku prochází a jak mohou tyto změny přispívat k rizikovosti tohoto období, budeme se jim v kontextu vývojové psychologie v další kapitole věnovat.

3 Psychologický vývoj žáka 2. stupně ZŠ ve vztahu ke kyberšikaně

V předchozí kapitole jsme si definovali samotný pojem kyberšikana a porovnali tyto definice napříč několika autory, zabývali jsme se jejími druhy a účastníky, jaké dopady na něj výskyt kyberšikany v jejich životech může mít a uvedli si právní ošetření kyberšikany v rámci legislativy ČR. Uvedli jsme si několik případů kyberšikany, abychom poukázali na tragické dopady, které může na oběti, ale i útočníky mít.

V této kapitole se seznámíme se specifiky vývoje a změn u dítěte ve fázi staršího školního věku, tedy navštěvujícího právě 2. stupeň ZŠ. Zaměříme se na představení tohoto věkového rozhraní a na prožívání a vývojové změny u žáka 2. stupně ZŠ, abychom zjistili, v jaké míře se zde objevuje a jak na dětský vývoj působí výskyt rizikového chování. Dále se tak budeme věnovat ještě specifickým kyberšikanám u dětí v tomto stádiu vývoje.

3.1 Charakteristika žáka staršího školního věku z hlediska vývojové psychologie

Adolescence, nebo také období pozdního dětství je fází vývoje, ve které se dítě vyvíjí v dospělou osobu. Thorová (2015, s. 414) popisuje, že jde o období mezi 12.–19. rokem života, které „začíná nástupem do puberty, jejíž nástup signalizují specifické tělesné změny, které spouští zvýšená produkce pohlavních hormonů. Kromě prudkých a na první pohled nápadných fyzických změn pokračuje emoční, kognitivní i sociální vývoj“.

I přesto, že spousta z těchto změn je podmíněna biologicky, jsou významně ovlivněny sociálními a psychickými faktory. Průběh dospívání ovlivňují kulturní a společenské podmínky, ze kterých vyplývá řada požadavků a očekávání společnosti od dospívajících osob. V tomto období dítě hledá svou identitu a prochází proměnou nejen sebe, ale i vztahů s ostatními a mnoho dospívajících vnímá potřebu dosažení dobrého sociálního postavení, ve kterém dnes z velké části figuruje i působení dané osoby na sociálních sítích a internetu celkově. Jde o velmi náročné období, jelikož je dítě vystaveno změnám fyzickým, které musí přijmout a také sociálním podmínkám, které jej mohou ovlivnit pozitivně i negativně. Přichází boj se sebejistotou a měnícím se okolím, kde je třeba udržet či vybudovat si dobré postavení. V tomto citlivém a náročném období je třeba, aby v dítěti převládlo pozitivní vnímání sebe sama a svých schopností (Vágnerová a Lisá 2021, s. 373).

Vágnerová a Lisá (2021, s. 374) toto období dělí do dvou fází, a to do tzv. rané adolescence, kterou časově lokalizují mezi 11. a 15. rok života a pozdní adolescenci, která spadá mezi 15. a 20. rok.

Ve smyslu biologického zrání jde kromě růstu a jeho dokončení také především o pohlavní zrání a dovršení pohlavní zralosti. V rámci psychických změn můžeme zmínit nově objevené pudové tendence a potřeba jejich uspokojování a kontrolování, pozorujeme také emoční nestabilitu a vývoj myšlení, který v tomto období taktéž dosahuje vrcholu. U sociálních změn pozorujeme nejvíce formování chování a výkony jedince, na které mají vliv odlišná očekávání společnosti, kde chce zastávat určitou roli. Tyto změny probíhají závisle na sobě a do jisté míry i souběžně, což ale neznamená přímou podmíněnost. Průběh změn ovlivňuje i řada dalších faktorů, jako jsou například kulturní, ekonomické či sociální faktory, nebo výchovný postoj učitelů, rodičů a dalších osob, které mají pro dítě význam (Langmeier a Krejčířová 2012, s. 142).

3.2 Kyberšikana u žáků 2. stupně ZŠ

Děti v období dospívání vyhledávají společnost, ve které budou přijaty a oceněny. Jedná se o bouřlivé období, kdy řešení různých situací s ostatními dospívajícími může být více dramatické a impulzivní. Vztahy s přáteli a vrstevníky, stejně jako pozitivní vývoj vztahu s rodiči, v tomto období nabývají na důležitosti a mají významný vliv na chování jedince. Osamělost může být rizikovým faktorem nejen pro budoucnost, ale i pro dané období, protože pokud dítě nemá dostatečnou oporu ve zdravě fungující rodině a dobrých vrstevnických vztazích, podlehne lehčeji psychické manipulaci, které využívají hojně právě agresori v kyberprostoru. Ačkoliv může na internetu najít emoční oporu či místa pro rozvoj osobního růstu, pro dospívající znamená i obrovské riziko, jelikož se mohou díky své naivitě a touze po seznámení a objevování stát obětí útoku. Identitu, kterou si v tomto období budují, může značně narušit vliv negativních komentářů, ponižujících videí či obrázků či negativní zkušenost s komunikací s neznámými lidmi, stejně tak i přehnané monitorování aktivit dítěte, jako může být i sledování jeho působení na internetu, které může způsobit zásah do soukromí či osobní svobody (Thorová 2015, s. 416–424).

Vzhledem k tomu, že úroveň používání komunikačních technologií mezi dětmi je dnes velmi vysoká a dospívající jsou technologiemi obklopeni ze všech stran, není ani jednoduché jako rodič mít nad tím, jak a na co je dítě využívá. Každodenní používání samozřejmě zvyšuje

riziko zneužití technologií za účelem kyberšikany, protože nevyužívání určitých platforem a aplikací by mohlo mít za následek sociální vyloučení (Šmahaj 2014, s. 31).

Dospívající děti věnují velkou pozornost svému vzhledu, který se mění, snaží se ho přijmout, nebo jej dokonce využívají k získání pozornosti. K dosažení sociální akceptace a prestiže stylizuje své oblečení, líčení, úpravu těla, pózuje na fotografiích a prezentuje se jimi na sociálních sítích. Ty však mohou nabízet i fotografie jistých ideálů krásy, jako jsou modelky či modelové, se kterými se porovnávají. To u nich může vyvolat negativní pocity a své fotografie upravují a retušují, ale i to, stejně jako nezapadnutí do ideálů krásy dané vrstevnické skupiny, může mít za následek negativní komentáře u fotografií a narušení sebedůvěry jedince (Thorová 2015, s. 425–426).

Dítě zároveň nemá dostatečně vyvinutý smysl pro plánování, kontrolu impulsů a předvídání následků, tudíž často ventilují své myšlenky impulsivně bez rozmyšlení a uvážení možných následků. V kontextu tématu naší práce tedy můžeme uvést příklad, že nedomýšlí dostatečně následky před zasláním nebo sdílením svých videí, fotografií či soukromých informací a nepřemýšlí nad tím, že v kyberprostoru nad materiálem ztrácí kontrolu. Jejich smysly mohou být navíc přetížené z používání více aplikací a přijímání velkého množství informací, které mozek nedokáže efektivně zpracovat. V kyberprostoru může sdílet své zájmy, názory, zážitky, oblíbená jídla, místa, hudbu, ale může využívat i anonymity, kterou nabízí a experimentovat s různými identitami. I díky anonymitě ale všechna jeho neuvážená rozhodnutí a pohyb v kyberprostoru mohou stát důvodem pro to, aby se stalo něčí obětí, nebo se naopak stalo agresorem (Šmahaj 2014, s. 83–84).

Vyskytuje se menší míra obavy pouštění se do nevyzkoušených aktivit, využívání nových možností a experimentování v různých oblastech života, v důsledku toho se vyskytuje právě rizikové chování, jehož je kyberšikana součástí, které může mít nepříznivé, někdy až tragické následky. Vzhledem ke zvýšené úzkostnosti jsou dospívající velmi citliví na různé komentáře od spolužáků nebo dospělých a mnohdy jim přikládají příliš velký význam (Blatný 2017, s. 103).

4 Prevence kyberšikany u žáků 2. stupně ZŠ

Prevence je velmi důležitým faktorem a klíčem k tomu, abychom zabránili samotnému vzniku kyberšikany. Je nutné preventivní opatření zavést ještě předtím, než ke kyberšikaně dojde. V této kapitole si popíšeme zásady bezpečného pohybu po internetu, jaký vliv mohou mít v rámci prevence rodina a škola a zmíníme také několik organizací, které prevenci proti kyberšikaně poskytují.

4.1 Bezpečný pohyb na internetu pro prevenci kyberšikany

Hulanová (2012, s. 107–109) považuje za důležité, aby bylo dítě o bezpečnosti na internetu učeno již od doby, kdy k němu usedne prvně. Je potřeba, aby znalo nástrahy, které na něj číhají, situace, do kterých se může dostat, ujistit jej, že si nemá nechat líbit cokoli, co mu bude nepříjemné a jak se má na internetu chovat, aby se vyhnulo rizikům, mezi které patří i vznik **kyberšikany**. Autorka přikládá důležitost několika zásadním bodům, kterým by mělo být dítě učeno:

- nesdělovat či nezveřejňovat nikde své vlastní osobní informace, případně informace o dalších osobách – přátelé, rodina apod. (adresa, telefonní číslo, datum narození, škola, kterou navštěvuje...),
- informace, které zveřejní, mohou dále kolovat po internetu, nebo být zneužity,
- neposílat nikomu své fotografie či videonahrávky, pokud se o tom neporadí nejdříve s rodiči či opatrovníky,
- neprozrazovat nikomu své heslo k počítači, mobilnímu telefonu či účtům na sociálních sítích, ve hrách atd.,
- člověk, se kterým komunikují, nemusí být nutně osobou, za kterou se vydává, v online prostředí se může kdokoliv skrýt za falešnou identitu,
- nedomlouvat si bez vědomí rodičů s nikým, koho nikdy neviděli, osobní schůzky – pokud k této situaci dojde, rodiče by o tom měli být obeznámeni a dítě by na schůzku nemělo jít samo, obzvláště ne na místa, která nejsou veřejná,
- nepokračovat v komunikaci přes internet, pokud je něco vyděsí nebo přivede do rozpaků a vědět, že to není jejich vina a mají možnost se někomu z blízkých osob svěřit,
- neodpovídat na ošklivé zprávy s nenávistným obsahem a nahlásit takovou skutečnost někomu z blízkých osob,

- neotevírat zprávy, e-maily či soubory, které přicházejí od osob, které neznají – může dojít k zavirování a poškození zařízení,
- nereagovat na výzvu o zpětném volání, které je v SMS zprávě informuje o výhře,
- nevyužívat neuváženě služby, které zařízení poskytuje, jelikož mohou být zpoplatněny – např. u mobilního telefonu jde o surfování na internetu, stahování her atd.

Kožíšek a Písecký (2016, s. 17–18) v rámci pravidel seznamování na internetu zmiňují několik dalších důležitých bodů, které by neměly být opomenuty. Schůzka by neměla proběhnout okamžitě po seznámení, ale měla by nejdříve proběhnout nějaká komunikace online, abychom si člověka „oťukali“. Pokud se jedná o někoho, kdo s námi chce navázat a udržet dlouhodobý vztah, ať už se jedná o přátelský či romantický, měla by pro to mít daná osoba pochopení a na setkání tváří v tvář nespěchat, ani nás nezkoušet zmanipulovat pomocí nátlaku. Zároveň až na setkání dojde, je rozhodně ideální volbou si jej domluvit na čas během dne, abychom daného člověka lépe viděli – ve tmě je totiž nejen větší riziko toho, že nás někdo napadne, protože není tak dobrá viditelnost, ale pokud by se tak stalo, díky ní můžeme pachatele hůře vidět a nemusíme být schopni jej identifikovat. Mimo výběr vhodných a veřejných prostor pro schůzku a obeznámení někoho blízkého o tom, že schůzka proběhne, případně požádání blízkého o doprovod, není taky nikdy na škodu zkusit zapátrat po informacích o dané osobě například prostřednictvím sociálních sítí. Výhodou dnešní doby je pokrok technologií, kdy může fotografii během pár vteřin vyfotit opravdu kdokoliv a zaslat jako mizející obrázek, nebo přímo do zpráv. O fotografie bychom se tak neměli bát minimálně pro ujištění požádat. Ověřit si legitimitu dané osobu můžeme také přes videohovor, nebo dotazy na podrobnosti, do kterých se v případě, že lže, může podvodník zamotat a zjistíme tedy pravdu.

Stowell (2017, s. 15–19) dále zmiňuje několik tipů pro zajištění bezpečí v prostředí internetu:

Vytvoření silného hesla

Abychom zabránili útoku hackerů či vniknutí kohokoliv do našich účtů, měli bychom si vytvořit silné heslo, nejlépe skládající se z různých kombinací velkých a malých písmen, číslic a znaků. Heslo bychom si měli zapamatovat, ale pokud je příliš komplikované, můžeme využít manažera hesel, který si naše hesla k různým účtům bezpečně uloží. Pokud bychom si heslo zapsali na papírek či do bločku, může nám hrozit jeho ztráta či odcizení. Zároveň je lepší používat pro různé účty různá hesla, jelikož jakmile někdo zjistí či prolomí naše heslo,

může se pak v případě, že všude používáme jedno, dostat do jakéhokoliv z dalších účtů, které na internetu máme.

Použití dvoufázového ověření

Účty na sociálních sítích, e-maily a další si nyní můžeme zabezpečit i tzv. „dvoufázovým ověřením“. Přihlášení ke svému účtu si tím pádem chráníme nejen pomocí hesla, ale i pomocí druhého kroku, kterým je většinou zaslání SMS či e-mailu s číselným kódem, k jehož zadání nás stránka vybídne po zadání hesla. Může se tak dít buď při každém přihlášení, nebo při přihlášení z neobvyklého místa či zařízení – to záleží na tom, jak si nastavení přizpůsobíme.

Ochrana proti virům

Abychom zabránili zavirování našich zařízení, existují antivirové programy, které si do nich můžeme stáhnout pro jejich ochranu. Velká část z nich je placená, takže je na místě se v případě dětí poradit s rodiči, obvykle se dá jeden program využít pro více zařízení, takže může jít o chytrou investici pro bezpečí celé rodiny. Stejně tak je ale důležité dávat si pozor na to, co vlastně stahujeme a daný obsah si případně ověřit, jelikož viry můžeme stahovat společně s hudbou, videi a fotografiemi či otevřením příloh v e-mailech.

Zálohování a aktualizace

V případě, že se s naším zařízením něco stane, můžeme pro zachování bezpečí našich souborů, jako jsou třeba fotky a školní práce využít externí disk či tzv. „cloud“, což je sdílený prostor pro ukládání tvořený velkým množstvím počítačů. Měli bychom si stahovat také všechny bezpečnostní aktualizace, které naše zařízení nabízí.

4.2 Vliv rodiny

Mnoho dětí ví o informačních a komunikačních technologiích více než jejich rodiče, a proto se mnohým z nich může zdát jejich usměřování v rámci pohybu na internetu jako náročný úkol. Často žádají dokonce své děti o radu, aby jim pomohli naučit se pohybovat na internetu, vyhledávat informace, používat různé funkce a sociální sítě. Děti se mohou prostřednictvím různých stránek či programů naučit mnoho dovednostem a mohou jim být velmi nápomocné i při studiu. I přesto, že tomuto prostředí rozumí většinou mnohem více než jejich rodiče, je třeba, aby nad sebou měli autoritu, která jim dokáže poskytnout určitá vodítka a nastavit podmínky k využívání těchto technologií. Rodiče mohou být dítěti nápomocni ve

výběru obsahu, který bude na internetu sledovat a mohou s ním hovořit o jeho významu a hodnotách, jež podporuje, aby dítě dokázalo vyhodnotit, zda se jedná o obsah, který je určen pro něj, nebo je vhodnější jej ignorovat či se mu přímo vyhýbat. Běžně se dnes totiž také stává, že na nás vyskakují na všech různých stránkách reklamy, zprávy či videa se sexuálním či nenávisným obsahem a nikdy nemůžeme 100 % zabránit tomu, že se s nimi děti setkají (Chapman a Pellicane 2016, s. 153–155).

Ševčíková a Dědková (2013, s. 127–132) poukazují na fakt, že omezení přístupu k internetu může být špatným řešením, jelikož komunikace přes něj je dnes tak běžnou záležitostí v životě dětí a dospívajících, že jejich absence v tomto druhu komunikace může vést k vyčlenění kolektivu nebo prohloubení sociálního vyloučení. Pokud dětem využívání internetu zakážeme, můžeme jim více uškodit než pomoci, mimo to zákaz kyberšikanu neřeší, ta může probíhat i v případě, že je dítě offline. Zmiňují také mediační strategie, které mohou ovlivnit používání internetu dětmi:

- *„aktivní rodičovská mediace: spočívá ve sdílení online aktivit, kterým se dítě věnuje, povídání si o jeho zkušenostech a zážitcích s online světem, ve zjišťování, jak rozumí online světu apod.,*
- *pasivní rodičovská mediace: zakládá se na zprostředkování informací o bezpečném používání internetu, jakým rizikům je možné čelit a jak jim předcházet či se s nimi vypořádat, jak se chovat k neznámým lidem z online světa, co dělat, když dítě narazí na někoho, kdo ho obtěžuje apod.,*
- *monitorování online aktivit: vyznačuje se kontrolováním počítače poté, co ho dítě opustí, tedy zpětným zjišťováním, jaké stránky navštívilo apod.,*
- *technicky zaměřená mediace: zahrnuje používání technologických aplikací, které umožňují například regulovat čas, jenž dítě tráví na internetu, software pro filtrování a blokování nevyžádaných obsahů atd.“*

Je třeba zmínit, že děti se kvůli pocitu viny, ponížení a studu mnohdy nikomu s negativním zážitkem nesvěřují. V kolektivu může mít strach z toho, že se stane „práskačem“ a tím útoky na něj mohou ještě zesílit. U rodičů to zpravidla bývá proto, že dítě chce být v jejich očích úspěšná, silná a oblíbená osobnost a v případě, že je šikanováno, se svěří často až tehdy, kdy je již z útoků naprosto vyčerpané a bezradné. Je na místě všimnout si signálů, které dítě vysílá, ať už jde o jeho chování, jeho prospěch ve škole, změna jeho způsobu trávení volného času apod. V případě, že mají rodiče podezření na kyberšikanu, je správným řešením rozhodně

kontaktovat pedagoga dítěte, psychologa, nebo v závažnějších případech Policii ČR (Eckertová a Dočekal 2013, s. 76–77).

Švestková, Soldán a Řehka (2019, s. 33) upozorňují, že nesmíme zapomínat ani na situaci, kdy mají rodiče doma dítě, které je agresorem. Děti si nemusí nutně uvědomovat, že jejich chování a činnost na internetu může někomu ubližovat a může mít negativní následky jak pro ostatní, tak pro ně samotné. Je potřeba dětem vysvětlovat, čeho se můžou pro ně neškodnými aktivitami dopustit a jakým způsobem mohou někomu ublížit.

4.3 Vliv školy

Role školy v rámci řešení a prevence kyberšikany je také velmi důležitým faktorem. Škola je nejen skvělým místem pro využití ke vzdělávání dětí v rámci prevence kyberšikany a dalších sociálně-patologických jevů, ale je prokázáno, že kyberšikana je obvykle jevem, který doprovází tradiční šikanu probíhající právě na půdě školy, tudíž i přesto, že samotná kyberšikana nemusí probíhat přímo ve škole, jedná se o problém, který se jí týká (Krejčí 2010, s. 53).

Prevenci řeší ve svých strategiích i MŠMT, které spolupracuje s příslušnými orgány a resorty, která vybízí a podporuje ve spolupráci k zajištění primární prevence, která se týká i kyberšikany, jakožto formy rizikového chování. Společně tedy zrealizovali Národní strategii 2019–2027, která zpracovává příslušný materiál pro daný resort na dané období – jedná se o plán akcí, strategii, metodickou podporu a koordinace aktivit v rámci primární prevence (MŠMT 2019, s. 13).

„Prioritou Národní strategie 2019-2027 je průběžné vzdělávání krajských školských koordinátorů prevence a metodiků prevence v pedagogicko-psychologických poradnách. Zároveň bude vzdělávání zaměřeno i na další pracovníky školských poradenských zařízení a pracovníky středisek výchovné péče, kteří mohou v systému primární prevence hrát důležitou roli.“ (MŠMT 2019, s. 24).

Mimo jiné strategie v rámci financování konkrétně zmiňuje, že jsou podporovány i projekty, které se zaměřují na vzdělávání a poskytování informací v rámci kyberkriminality. Ministerstvo vnitra zabezpečuje Program, který podporuje projekty zaměřením právě na prevenci kyberkriminality a stará se o působení na děti a mládež v rámci přednášek, které probíhají na základních i středních školách a jsou tematicky zaměřené na prevenci kriminality, užívání návykových látek, páčání trestné činnosti a bezpečnost dětí a mládeže. V dotačním programu „Prevence kriminality“ bylo v roce 2018 prioritou téma „Děti

a digitální média“, tudíž dostaly podporu projekty, které sledovaly problematiku kyberšikany, mediální výchovy či online závislosti u dětí (MŠMT 2019, s. 31–35).

Příloha č. 7, která je součástí metodického doporučení MŠMT pro primární prevenci rizikového chování žáků ve školách a školských zařízeních uvádí hned několik doporučení, jak kyberšikaně předcházet na úrovni školy i jednotlivých pedagogů a strategií pro její řešení. Vycházejí z ní strategické dokumenty ve školách, které se vztahují právě k prevenci rizikového chování, jako je např. vnitřní řád, preventivní strategie, programy a krizové plány.

Kopecký a kol. (2015, s. 127) udává, že u edukace dětí staršího školního věku je potřeba si uvědomit několik skutečností:

- *„pravděpodobně mají účet na sociální síti (ačkoli porušují pravidla o minimální věkové hranici pro vstup do tohoto prostředí),*
- *přicházejí do období puberty a aktivně se zajímají o informace, které jsou spojené např. s tématy lidské sexuality,*
- *aktivně se na internetu seznamují, hledají kamarády, ale také možné partnery,*
- *většina z nich má k dispozici mobilní telefon či tablet,*
- *aktivně využívají komunikační služby typu WhatsApp, Viber, Skype,*
- *jsou sebevědomé a v prostředí internetu si věří, mají celou řadu znalostí a dovedností o tom, jak ICT funguje a jaké služby se dají na internetu využívat.“*

Informace o prevenci kyberšikany je vhodné zmiňovat jak v běžné výuce, tak i přímo v IT předmětech, což poskytuje možnost jít do hloubky. Pedagogičtí pracovníci by měli být pravidelně proškolení a školy by měly využít možnosti poskytovat různé aktivity, jako jsou projekty, přednášky apod., stejně tak i možnosti začlenit opatření v případě výskytu kyberšikany do školního řádu. Programy mohou posloužit nejen pro prevenci samotné kyberšikany, ale i pro rozvoj zájmů a dovedností žáků – například aby se zvládli správně rozhodovat, zvládat úzkosti a stres, vyvíjeli své sociální dovednosti, správně si stanovovali své cíle, budovali si pozitivní sebehodnocení a další. Prevenci můžeme také dělit dle Švestkové, Soldána a Řehky (2019, s. 42–53) do tří úrovní:

1. **Prevence všeobecná** – zaměřuje se na větší kolektiv, tedy celá třída či škola a nerozlišuje jednotlivé žáky, mohou sem patřit přednášky, besedy, dlouhodobé preventivní programy

2. **Prevence selektivní** – ta se zaměřuje na žáky, kteří vykazují zvýšenou míru faktorů pro vznik a vývojem některé z forem rizikového chování (děti s handicapem, z vyloučených lokalit, s poruchami chování...)
3. **Prevence indikovaná** – ta se zaměřuje přímo na situace, kdy se v daném kolektivu již kyberšikana vyskytla, nebo se stále vyskytuje

Autoři dále popisují několik kroků, kterými by se v rámci prevence měli řídit pedagogové:

- *„posilovat vzájemnou empatii mezi žáky jednotlivých tříd,*
- *pracovat na klimatu třídy, školy,*
- *vést žáky k úctě k druhým lidem,*
- *nezapomínat poskytovat žákům pozitivní zpětnou vazbu,*
- *vytvářet dobré vztahy mezi žáky i kolegy ve školním prostředí,*
- *důsledně a včas zasáhnout vůči individuálním projevům agrese.“*

Pedagog by měl být všímavý a vnímat vztahy ve třídě, jak spolupracují, případně zda se mezi nimi vyskytuje rivalita. V případě, že dojde k podezření, že dochází k šikaně či s ní úzce spojené kyberšikaně, měl by zřetelně zaujmout negativní postoj a projevit svůj nesouhlas s tímto chováním, aby žáci věděli, že toto chování není správné a ve společnosti se netoleruje (Martínek 2015, s. 167).

V případě že pedagog zjistí, že je některý ze žáků obětí kyberšikany, neměli by tuto skutečnost podceňovat. U oběti je důležitým krokem získat její důvěru, protože jediné tak bude schopna se druhé osobě svěřit a sdělit tak o tom, co se jí děje více detailů, které potřebujeme znát – kdo je agresorem, který oběť šikanuje, zda se jedná o neznámou osobu, nebo o někoho ze spolužáků, v jakém internetovém prostředí k tomu dochází a jakým způsobem, zda jde o střet pouze mezi obětí a agresorem, nebo jsou zde i přihlížející, mimo jiné můžeme i zjistit, jak oběť vnímá příčiny, kvůli kterým ke kyberšikaně dle jejího názoru dochází. Také je dobré zjistit, zda se jedná pouze o útoky v kyberprostoru, nebo se dějí i v realitě a pokud se opakují, případně jsou do nich zapojeni i další žáci, je na místě kyberšikanu řešit obdobně, jako tradiční školní šikanu – tedy ve spolupráci se školním psychologem a s využitím stávajících intervenčních programů (Ševčíková a Dědková 2013, s. 133–137).

4.4 Organizace poskytující prevenci proti kyberšikaně

Jak už jsme si zmínili, vzhledem k neustálému a nesmírně rychlému vývoji technologií a jejich začleňování do každodenního života nás všech se zvyšuje i riziko kybernetických útoků a šikany. Díky tomu vznikají i organizace, které se proti těmto jevům snaží bojovat a poskytují cenné rady pro všechny, kteří se chtějí o této problematice něco dozvědět nebo chtějí vyhledat pomoc. Není to vždy pouze oběť, která se snaží informace a pomoc vyhledat. Tyto stránky a projekty jsou nápomocny i rodičům, učitelům, kamarádům obětí, přihlížejícím, ale mnohdy i státním organizacím a institucím, které mají na starost bezpečnost a prevenci kriminality. Zmíníme si hned několik organizací, které svým obsahem a činnostmi zvyšují informovanost obyvatelstva a poskytují pomoc těm, kteří ji v rámci tohoto problému vyhledávají a potřebují.

Projekt E-Bezpečí

Tento projekt mapuje a analyzuje nebezpečné komunikační praktiky, které se váží na elektronickou komunikaci. Ve své nabídce má nejen nespočet článků a materiálů pro vzdělávání v oblasti prevence a řešení kyberšikany, ale tvoří také metodické materiály a jeho součástí je i internetová poradna (Rogers 2011, s. 16).

Poradny mohou využít především mladí lidé, kteří mohou požádat o radu v souvislosti s kyberšikanou a s ní spojenými jevy na adrese www.napisnam.cz, a to prostřednictvím formuláře. Provozuje jej Centrum prevence rizikové virtuální komunikace na PdF UP v Olomouci, které spolupracuje i s dalšími specializovanými institucemi či Policií ČR (Eckertová a Dočekal 2013, s. 183).

V roce 2015 projekt získal 1. místo v národním kole Evropské ceny prevence kriminality (Kopecký a kol. 2015, s. 123).

Linka bezpečí

Linka bezpečí funguje již od začátku roku 2007 a poskytuje dětem a dospívajícím pomoc ve formě sociální a psychologické asistence při práci v prostředí internetu. Nejčastěji jde o případy, kdy se děti cítí znepokojeně či ohroženě během chatování, hraní online her či prohlížení různých webových stránek, nebo jsou prostřednictvím komunikačních médií obtěžovány či napadány (Kopecký a Szotkowski 2015, s. 31).

Kontaktovat lze pracovníky telefonicky, pomocí e-mailu či chatu a všechny tyto možnosti jsou bezplatné. Zároveň mohou tuto možnost využít i rodiče dětí, kteří mohou kontaktovat

tzv. „*Rodičovskou linku*“, která nabízí krizovou intervenci (Eckertová a Dočekal 2013, s. 181).

Národní centrum bezpečnějšího internetu

Toto neziskové sdružení, které se zabývá zvyšováním povědomí o nástrahách online komunikace, propaguje, jak se odpovědně pohybovat po internetu a jak si poradit v online nesnázích. Centrum poskytuje různé konference, semináře či školení zaměřené na to, jaká rizika se při online komunikaci mohou vyskytnout a jak jim lze preventivně zabránit. Toto centrum také zabezpečuje funkci všech zmíněných následujících center (Rogers 2011, s. 16).

Horká linka

Jedná se o centrum, které můžeme kontaktovat v případě zaznamenání nevhodného či nezákonného obsahu v internetovém prostředí. Nezákonný obsah se snaží v co nejkratším intervalu smazat, a to po vyhodnocení vyškolenými pracovníky dle platných právních norem. Linka spolupracuje i se sociální sítí Facebook a řeší tak i nevhodný obsah na něm – falešné profily, šikana, náznaky sebevražedného chování apod. Jejím provozovatelem je Národní centrum bezpečnějšího internetu, mezinárodní organizace INHOPE a Policie ČR (Eckertová a Dočekal 2013, s. 177–178).

Bezpečně online

Tyto stránky poskytují rodičům, vyučujícím i samotným mladým uživatelům internetu informace o jeho bezpečném užívání. Můžeme zde najít i užitečné rady a materiály pro učitele, které lze využít i ve výuce (Rogers 2011, s. 16).

Linka pomoci

Jedná se o krizové centrum, které pomáhá dětem, které jsou oběti internetové kriminality. Děti se mohou obrátit na krizovou linku, e-mail nebo chat v případě, že se cítí nějakým způsobem obtěžovány či ohroženy. Organizace realizuje i kampaně, které cílí na děti a rodiče a zaměřují se na prevenci rizik internetové komunikace (Rogers 2011, s. 17).

Červené tlačítko

„Softwarový nástroj pro rychlé nahlášení závadného obsahu na internetových stránkách. Více informací: www.cervenetlacitko.cz“ (Rogers 2011, s. 17)

Seznam se bezpečně

Hlavním úkolem projektu je zvýšení informovanosti a popularizace závažných témat online prostředí. Se zvyšující se kriminalitou páchanou na Seznam se bezpečně! původně vznikl jako doplňková aktivita sociální sítě Lidé.cz, na které bylo možné pozorovat jevy, ohrožující její uživatele. V roce 2009 byl natočen film, který byl rozeslán všem uživatelům sociálních sítí od společnosti Seznam.cz (Spolužáci.cz, Hry.cz, Lidé.cz) a společně s ním vznikla poradna, kterou po přehrání filmu kontaktovalo nespočet uživatelů s jejich příběhy. Projekt získal ocenění Zlatý záchranářský kříž přímo z rukou tehdejšího prezidenta ČR (Kopecký a kol. 2015, s. 123).

II EMPIRICKÁ ČÁST

Empirická část této práce navazuje na východiska z části teoretické a začíná **pátou** kapitolou, ve které se seznamujeme s aktuálním stavem zkoumané problematiky a porovnáním dat z několika již proběhlých výzkumů týkajících se tohoto tématu. V kapitole **šesté** si představíme hlavní i dílčí cíle výzkumu, deskriptivní a relativní otázky včetně zformulování hypotéz, specifik výzkumného vzorku a vybrané metody sběru dat. **Sedmá** kapitola nám shrne výsledky nasbíraných dat u jednotlivých položek výzkumu a data si graficky znázorníme pomocí tabulek a grafů. V **osmé**, tedy poslední kapitole si výsledky shrneme a vyhodnotíme, zodpovíme si výzkumné otázky a potvrdíme či vyvrátíme stanovené hypotézy a výsledky srovnáme s daty, která získaly předchozí výzkumy na téma výskytu kyberšikany.

5 Aktuální stav zkoumané problematiky

V úvodu druhé poloviny této práce, která je její praktickou částí, si přiblížíme aktuální stav kyberšikany, dle již provedených výzkumných šetření k tématu kyberšikany. Dle výsledků výzkumů můžeme porovnat, jak se stav kyberšikany u dětí v České republice v posledních letech vyvíjí. Výzkumy si uvedeme konkrétně z let 2019, 2020 a 2023.

První uváděný výzkum z roku 2019 vznikl ve spolupráci O2 Czech Republic a Centra prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Výzkum měl za cíl odhalit, jakým aktivitám se děti nejčastěji v online světě věnují, s jakými riziky či hrozbami se mohou setkat, zda se někdy staly oběťmi internetových podvodů či jaká je zajímavá videoprodukce. Výzkum financovaly zdroje O2 Czech Republic, nebyly využity prostředky Evropské unie ani státu. Dotazník byl distribuován do základních škol všech krajů ČR a zapojilo se 27 177 respondentů ve věku 7–17 let. V rámci kyberšikany si dal výzkum za cíl zmapovat nejčastější formy kyberagrese, kterým jsou děti vystavovány a zachytit i nové formy a rizikové jevy, které v předchozích výzkumech nesledovali. Výzkum zjistil, že v posledním roce před provedením výzkumu zažilo některou z forem kyberšikany 41,29 % respondentů, což je konkrétně 11 221 incidentů. Nejčastěji se jednalo o slovní útoky, tedy urážení, zesměšnění, ponižování či jiné slovní ztrapňování, to uvedlo 27,17 % respondentů, dále o průnik do účtu (12,64 %) či zneužití fotografie dítěte, která jej má ztrapnit (12,25 %). Výzkum také uvedl, že nejčastěji došlo ke kybernetické agresi na platformě Facebook (56,41 %), Facebook Messenger (42,67 %) a Instagram (31,65 %). Velká část incidentů trvala méně než týden (60,02 %). Zajímavým zjištěním byl i fakt, že z velké části byli útočníci spolužáci (téměř 30 % případů) nebo bývalí kamarádi (16,40 %), neznámé osoby tvořily pouze 20 % (O2 Czech Republic & Univerzita Palackého v Olomouci 2019).

Od října 2017 do února 2018 probíhal na 89 základních a středních školách v celé České republice výzkum projektu EU Kids Online IV, který byl zaměřen na používání internetu a online aktivity a zkušenosti s online riziky u dětí a dospívajících. Dotazníky se vyplňovaly online na počítačích a jejich vyplnění trvalo 30–60 minut, přičemž bylo dohlíženo na to, aby byl dotazník dětem představen a měly u vyplňování dostatečné soukromí. Výzkumu se účastnilo 2 825 dětí a dospívajících používajících internet, z nichž 51 % tvořili chlapci, a větší část tvořily děti ve věku 11–17 let. Autoři v kapitole online rizik zdůrazňují, že ne každé setkání s nějakým rizikem vede k újmě a respondenti je nutně nevnímají jako újmu. Výzkum ukázal, že v daném roce mělo negativní zkušenost s internetem 36 % dětí, více dívek (40 %) než chlapců (31 %). Nejčastěji děti mluvili o své negativní zkušenosti s vrstevníkem (57 %),

případně s rodičem (28 %), nebo o své zkušenosti nikomu neřekli (25 %). Agresi na internetu potvrdilo pouze 15 % respondentů, kteří nejčastěji uvedli posílání hnusných a nepříjemných zpráv (82 %), 8 % uvedlo, že oni sami na někoho útočili online. Až 49 % respondentů komunikovalo na internetu s někým neznámým (Fakulta sociálních studií MUNI 2018).

Tematická zpráva z roku 2023, kterou zveřejnila Česká školní inspekce a která navazuje na šetření České školní inspekce, kterého se zúčastnilo celkem 958 základních a středních škol a jejich 11 792 žáků, uvádí pozitivní zjištění, že již téměř ve všech školách je zahrnuta prevence kyberšikany ve strategických dokumentech. Řadě škol se při řešení rizikového chování, tedy kyberšikany, ale i šikany či záškoláctví osvědčil minimální preventivní program a intervence zaměřující se na práci s agresorem a obětí a jejich nejbližším okolím. Kyberšikanu řešilo v posledních 3 letech 32,2 % základních škol, nejčastějšími důvody byla osobností charakteristika oběti, sociální znevýhodnění či jiné fyzické odlišnosti. Nejčastěji se jednalo o kyberšikanu ve formě ponižování a pomlouvání (70,7 %), publikace ponižujících fotografií a videí (54,0 %) a provokace či napadání uživatelů (35,1 %). Zpráva dále uvádí, že je třeba prevenci uchopit na více úrovních, komplexně a systematicky a tak, aby odpovídala potřebám žáků. Většina škol dle zjištění většinu těchto prvků naplňuje, působí na jejich půdě metodik prevence a zaměřují se na preventivní programy pro žáky i ve spolupráci s mimoškolními organizacemi, jako je Policie ČR, školská poradenská zařízení, neziskové organizace či OSPOD¹ (Česká školní inspekce 2023).

¹ OSPOD = Orgán sociálně-právní ochrany dětí

6 Výzkumné šetření

V této kapitole si stanovíme hlavní cíl a také dílčí cíle včetně otázek, které nám poskytnou odpovědi pro to, abychom těchto cílů dosáhli. Zformulujeme si hypotézy a dále se zaměříme na výběr výzkumného vzorku a výběr metody sběru dat.

6.1 Cíle, otázky a hypotézy výzkumného šetření

Hlavním cílem této práce je stanoveno zjištění míry výskytu kyberšikany u studentů 2. stupně vybrané základní školy (ZŠ). Dílčími cíli je zjistit aktuální stav výskytu kyberšikany u vybraných žáků 2. stupně ZŠ. Odhalit, s jakým druhem online útoku se nejčastěji setkali vybraní žáci 2. stupně ZŠ. Odhalit, kdo byl v případě útoků na vybrané žáky 2. stupně ZŠ útočníkem a zjistit, zda byla v rámci výuky vybraných žáků 2. stupně ZŠ zařazena prevence kyberšikany.

Stanovili jsme si dle cílů výzkumného šetření 10 deskriptivních (popisných) otázek:

1. Jaká je četnost respondentů², kteří se v rámci využívání komunikačních technologií setkali s nějakou formou útoku?
2. Setkali se respondenti s útoky na internetu v roli oběti či agresora?
3. Přes které služby se s online útoky respondenti setkali?
4. Jak dlouho útoky u dané osoby trvaly?
5. Jaký byl vztah mezi útočníkem a obětí u případů, kdy se respondenti ocitli v roli oběti?
6. Jak se osoba v roli oběti cítila?
7. Komu se daná osoba v roli oběti svěřila?
8. Jakým způsobem se daný případ kyberšikany vyřešil?
9. Stala se obětí online útoků jiná osoba z blízkého okolí respondentů?
10. Byla během výuky respondentů zařazena prevence kyberšikany?
11. Kde by respondenti hledali pomoc v případě, že by se stali obětí kyberšikany?
12. Jaký byl důvod pro to, aby se daná osoba stala agresorem?

² Respondenti = vybraní žáci 2. stupně ZŠ v okrese Přerov.

Dále jsme si vymezili 2 relační (vztahové) otázky v tomto znění:

1. Jaký je rozdíl ve výskytu kyberšikany u vybraných chlapců a dívek 6. a 9. ročníku 2. stupně ZŠ?
2. Jaký je rozdíl ve výskytu kyberšikany u vybraných žáků 6. a 9. ročníků 2. stupně ZŠ?

K relačním výzkumným otázkám byly stanoveny věcné hypotézy společně s vytvořením statistických hypotéz, tedy H_0 (hypotéza nulová) a H_A (hypotéza alternativní). Ověřování hypotéz provádíme v následující kapitole, kde se věnujeme výsledkům výzkumného šetření a zde uvádíme znění hypotéz:

Hypotéza H1: Ve výskytu kyberšikany mezi vybranými chlapci a dívkami 6. a 9. ročníku 2. stupně ZŠ existuje rozdíl.

Statistické hypotézy:

Nulová hypotéza H_0 : Četnost výskytu kyberšikany u vybraných chlapců a dívek 6. a 9. ročníku 2. stupně ZŠ je stejná.

Alternativní hypotéza H_A : Četnost výskytu kyberšikany u vybraných chlapců a dívek 6. a 9. ročníku 2. stupně ZŠ se liší.

Hypotéza H2: Ve výskytu kyberšikany mezi vybranými žáky 6. a 9. ročníku 2. stupně ZŠ existuje rozdíl.

Statistické hypotézy:

Nulová hypotéza H_0 : Četnost výskytu kyberšikany u vybraných žáků 6. a 9. ročníku 2. stupně ZŠ je stejná.

Alternativní hypotéza H_A : Četnost výskytu kyberšikany u vybraných žáků 6. a 9. ročníku 2. stupně ZŠ se liší.

6.2 Výběr vzorku do výzkumného šetření

V rámci výzkumného šetření jsme si jako výzkumný vzorek zvolili základní školy v okrese Přerov a jejich žáky navštěvující 6. a 9. ročník. Poté, co jsme si v rejstříku škol a školských zařízení (MŠMT 2023) vyhledali 13 základních škol, které se nachází v okrese Přerov, konkrétně ve městě Přerov a jeho okolí, jsme všechny z nich za pomoci emailu zkontaktovali

s nabídkou účasti v tomto výzkumném šetření. Vstříc nám vyšly 2 školy, které s provedením šetření souhlasily.

Na vybrané ZŠ bylo podáno po osobní dohodě s řediteli základních škol celkem 200 dotazníků v písemné verzi, jejichž distribuce vybraným žákům proběhla v režii ředitelů a pedagogů vybraných škol a z nichž se nám vrátilo vyplněných celkem 186, návratnost dotazníků tedy činila 93 %. Šetření se zúčastnilo celkem 95 dívek a 91 chlapců. Z 6. ročníku se zúčastnilo 90 žáků, z 9. ročníku celkem 96 žáků. Sběr dotazníků probíhal během října 2023.

6.3 Metoda sběru dat

K provedení výzkumného šetření byla vybrána explorační metoda, konkrétně byla zvolena forma dotazníkového šetření zaměřeného na žáky 6. a 9. tříd ZŠ. Tuto metodu jsme zvolili z důvodu, abychom získali data od co největšího množství žáků v co nejkratším časovém úseku.

Problematika kyberšikany je velice citlivá a výhodou dotazníku je jeho anonymita. V našem dotazníku, který je možné nalézt v seznamu příloh (Příloha č. 1: Dotazník), se klade důraz na jeho anonymitu. Respondenti jsou hned v úvodu dotazníku seznámeni s informací, že dotazník je anonymní, což znamená, že nevyplňují své jméno a slouží pouze pro účely našeho výzkumu. Tímto krokem jsme tedy docílili zachováním anonymity respondentů.

Odpovědi lze dělit na otevřené a uzavřené neboli nestrukturované a strukturované. U otevřených položek respondent odpověď přímo píše a tvoří sám, zatím co u uzavřených vybírá ze spektra nabízených odpovědí, nebo je případně seřazuje. U otevřených položek je časově náročnější jejich vyhodnocování a kategorizace, umožňují však hlubší průnik k daným jevům. U uzavřených položek se značně lépe a jednodušeji vyhodnocují odpovědi a mohou být pro respondenta sympatičtější, jelikož mu stačí pouze zaškrtnout odpovědi. Nemusíme však touto formou získat takovou kvalitu odpovědí, jelikož je násilně vtěsnávána do schématu již připravených odpovědí (Chrásková 2016, s. 160–161).

V našem dotazníku máme celkem 19 položek. Obsahuje 2 otevřené otázky, kde se žáci mohou více vyjádřit a nejsou zde žádné dané odpovědi. Dále obsahuje 8 uzavřených otázek, kde je pouze daný výběr odpovědí a 9 položek je polouzavřených, kde mimo již dané odpovědi mají možnost respondenti dopsat ještě jinou variantu. Uzavřené otázky se poté dělí na dichotomické (pouze výběr mezi dvěma možnostmi), kterých je v dotazníku 5. Položky v dotazníku byly vytvořeny, abychom splnili zvolené cíle.

7 Výsledky výzkumného šetření

V této kapitole jsou vyhodnoceny získané výsledky výzkumného šetření, kterého se zúčastnilo 186 vybraných žáků 6. a 9. ročníku na 2. stupni ZŠ z 2 škol, které nám vyšly vstříc s provedením šetření. Získaná data vyhodnocujeme ve vztahu k námi stanoveným deskriptivním otázkám a přehledně je uvádíme zpracována v grafech a tabulkách.

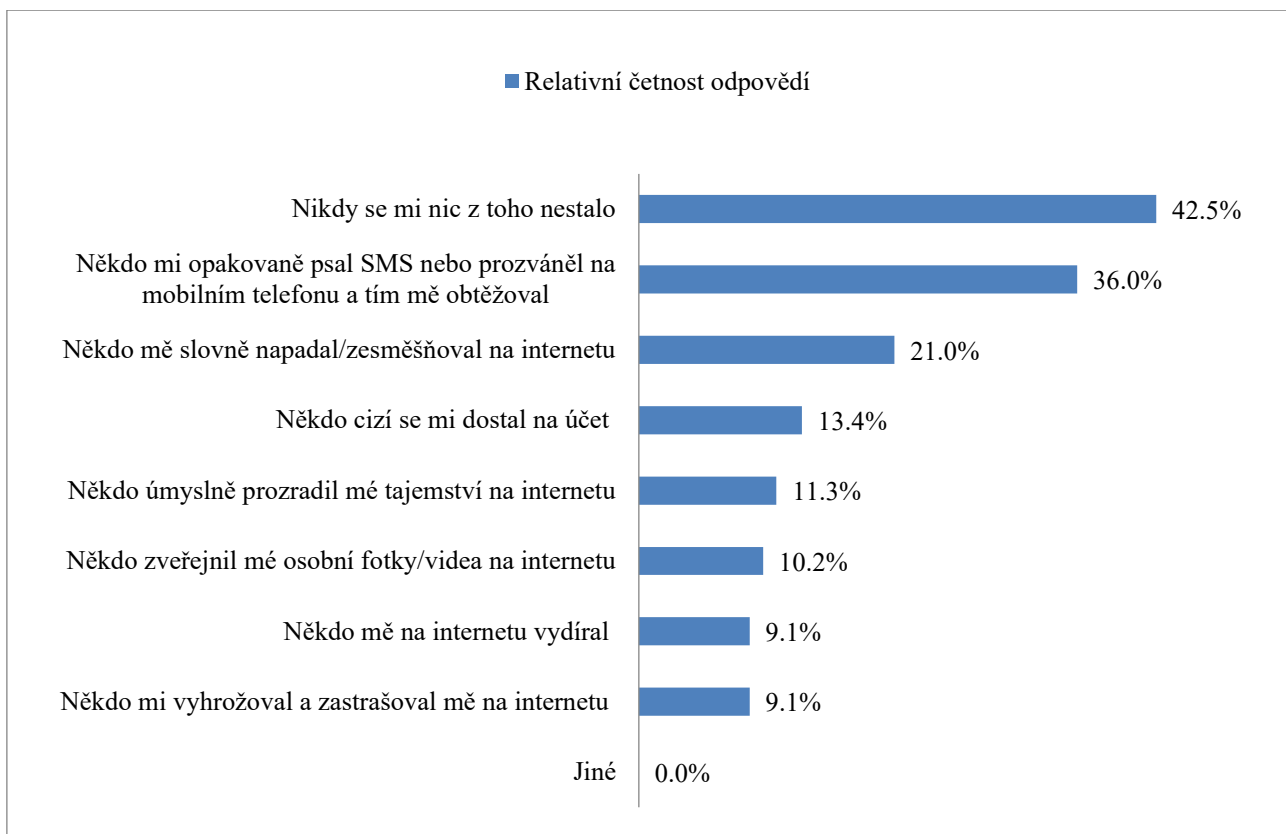
Deskriptivní otázka č. 1:

Jaká je četnost respondentů, kteří se v rámci využívání komunikačních technologií setkali s nějakou formou útoku?

U tohoto deskriptivního problému jsme v položce č. 3 zkoumali celkový počet respondentů, který se někdy setkal v rámci využívání komunikačních technologií s nějakou formou útoku a o jakou formu se jednalo.

Zažil/a jsi někdy během života nějakou z níže uvedených situací?	Absolutní četnost odpovědí
Nikdy se mi nic z toho nestalo	79
Někdo mi opakovaně psal SMS nebo prozváněl na mobilním telefonu a tím mě obtěžoval	67
Někdo mě slovně napadal/zesměšňoval na internetu	39
Někdo cizí se mi dostal na účet (do emailu, na sociálních sítích, herní účet apod.)	25
Někdo úmyslně prozradil mé tajemství na internetu	21
Někdo zveřejnil mé osobní fotky/video na internetu	19
Někdo mi vyhrožoval a zstrašoval mě na internetu (zveřejněním citlivých údajů, ublížením)	17
Někdo mě na internetu vydíral (např. o zaslání peněz, zaslání nahých fotografií apod.)	17
Jiné	0

Tabulka č. 2: Absolutní četnost odpovědí respondentů, kteří se v rámci využívání komunikačních technologií setkali s nějakou formou útoku

Graf č. 1: Relativní četnost odpovědí respondentů, kteří se v rámci využívání komunikačních technologií setkali s nějakou formou útoku

V rámci této deskriptivní otázky jsme zjistili, že celkem 107 (57,5 %) žáků se v rámci využívání komunikačních technologií setkalo s nějakou z uváděných forem kyberšikany. Největší část, tedy celkem 67 (36,0 %) respondentů uvedlo, že se setkali s opakovaným zasíláním SMS či prozváněním na telefonu, 39 (21,0 %) respondentů někdo napadal či zesměšňoval na internetu, 25 (13,4 %) respondentům někdo napadl jejich účet na internetu, tajemství 21 (11,3 %) respondentů někdo prozradil na internetu, 19 (10,2 %) respondentům někdo zveřejnil jejich osobní fotky/video, 17 (9,1 %) respondentů někdo vydíral a taktéž 17 (9,1 %) respondentům někdo vyhrožoval nebo je na internetu zastrašoval. Celkem 79 (42,5 %) respondentů uvedlo, že se s žádnou podobnou situací nikdy nesešlo.

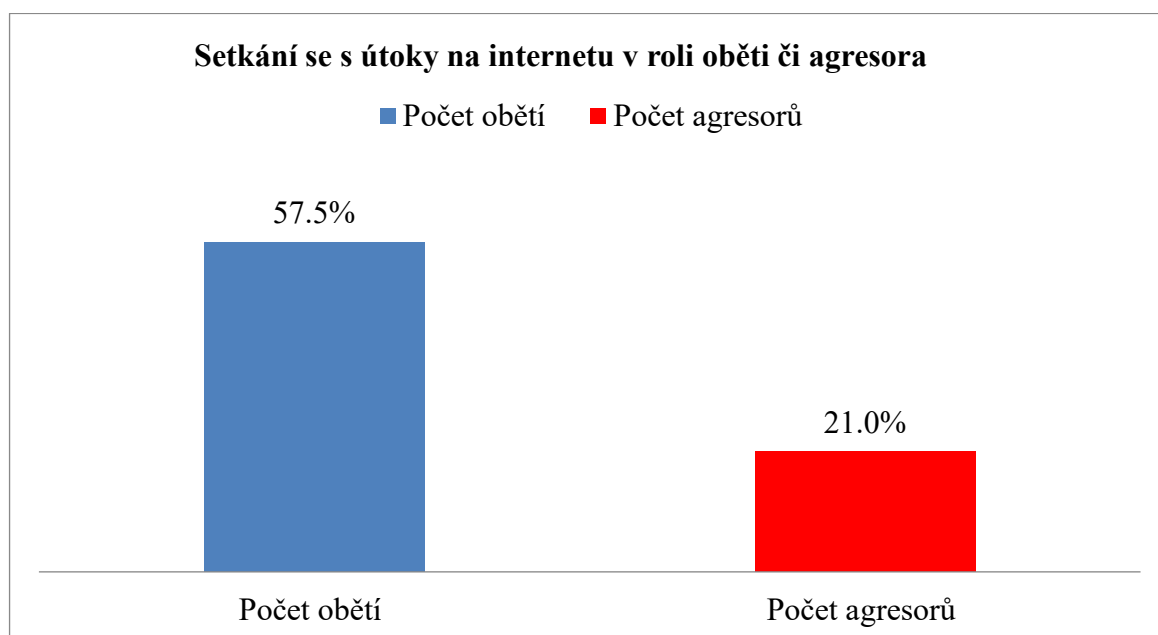
Deskriptivní otázka č. 2:

Setkali se respondenti s útoky na internetu v roli oběti či agresora?

V rámci této otázky jsme se chtěli dozvědět, zda respondenti v daném případě útoku na internetu zastávali roli oběti či agresora.

Setkání se s útoky na internetu v roli oběti či agresora	Absolutní četnost odpovědí
Počet obětí	107
Počet agresorů	39

Tabulka č. 3: Absolutní četnost odpovědí respondentů, kteří se setkali s útoky na internetu v roli oběti či agresora

Graf č. 2: Relativní četnost odpovědí respondentů, kteří se setkali s útoky na internetu v roli oběti či agresora

Této deskriptivní otázce se v našem dotazníku věnovaly položky č. 3 a 17. Z odpovědí na položku č. 3 jsme vyhodnotili, že celkem 107 (57,5 %) respondentů se s útoky na internetu setkalo v roli oběti, zatím co položka č. 17 nám vykazala celkový počet 39 (21,0 %) respondentů, kteří se ocitli v roli agresora.

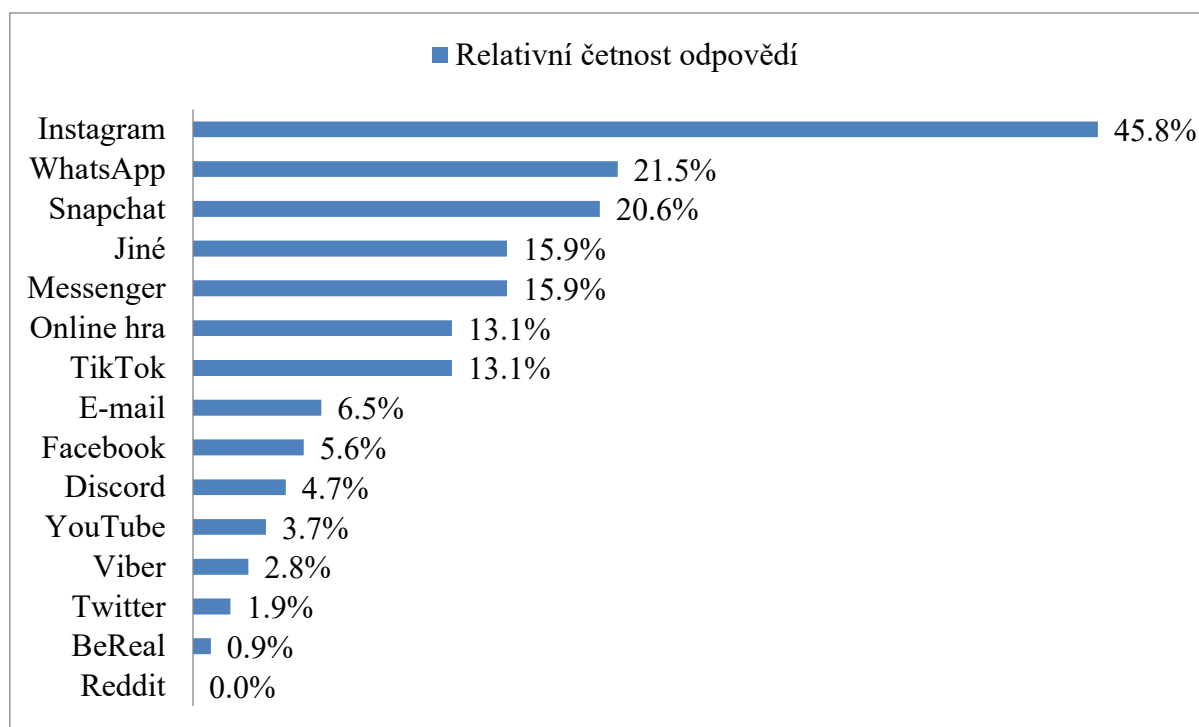
Deskriptivní otázka č. 3:

Přes které služby se s online útoky respondenti setkali?

Pro získání odpovědí na tuto deskriptivní otázku sloužila položka č. 5, kde jsme zkoumali, přes které platformy k útokům došlo.

Na jaké platformě k dané situaci došlo?	Absolutní četnost odpovědí
Instagram	49
WhatsApp	23
Snapchat	22
Messenger	17
Jiné (1× Teams, 16× telefon a SMS)	17
TikTok	14
Online hra	14
E-mail	7
Facebook	6
Discord	5
YouTube	4
Viber	3
Twitter	2
BeReal	1
Reddit	0

Tabulka č. 4: Absolutní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, přes které služby se s online útoky setkali

Graf č. 3: Relativní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, přes které služby se s online útoky setkali

Nejfrekventovanější platformou útoků byl Instagram, který uvedlo 49 (45,8 %) respondentů. Dále to byl pro 23 (21,5 %) respondentů WhatsApp, pro 22 (20,6 %) respondentů Snapchat, celkem u 17 (15,9 %) respondentů byl pro útok využit Messenger a u 14 (13,1 %) respondentů se jednalo o útok v online hře. Jak můžeme vidět na graficky znázorněných datech, ostatní platformy už byly využívány v menší míře a nepotvrdily se žádné případy útoků na platformě Reddit. U dalších 17 (15,9 %) respondentů se jednalo o využití své vlastní odpovědi, kdy nejčastěji zmínili útok prostřednictvím volání a SMS na telefonu (16×) a (1×) platformu Teams.

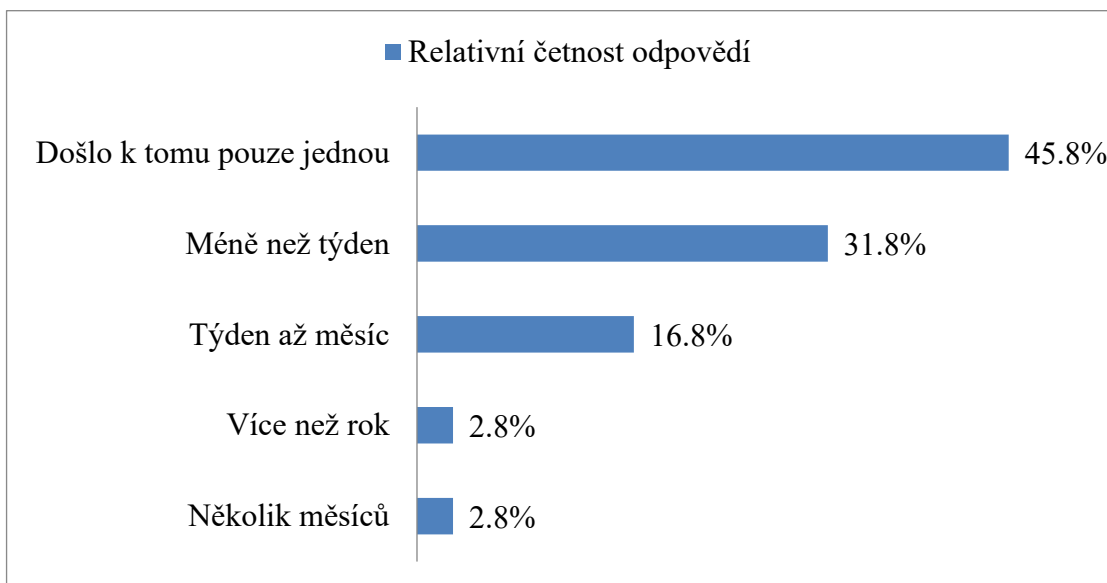
Deskriptivní otázka č. 4:

Jak dlouho útoky u dané osoby trvaly?

Délce útoku jsme se věnovali v položkách č. 4. V rámci této deskriptivní otázky se tak můžeme dozvědět, kolik případů ze všech uvedených obětí v rámci tohoto výzkumného šetření bylo skutečnou kyberšikanou.

Jak dlouho to trvalo?	Absolutní četnost odpovědí
Došlo k tomu pouze jednou	49
Méně než týden	34
Týden až měsíc	18
Několik měsíců	3
Více než rok	3

Tabulka č. 5: Absolutní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, jak dlouho útoky u nich trvaly

Graf č. 4: Relativní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, jak dlouho útoky u nich trvaly

Ze získaných dat jsme zjistili, že v největší míře se jednalo o jednorázové útoky (45,8 %), druhou nejčastější odpovědí bylo, že se útoky děly v časovém úseku kratším než týden (31,8 %). Celkem 18 (16,8 %) respondentů uvedlo, že útoky trvaly týden až měsíc a u 7 případů se potvrdilo v návaznosti na data získaná z položky č. 6, kdy jsme zjišťovali, co oběti pociťovali, že se jednalo o kyberšikanu (celkem u 2 chlapců a u 5 dívek). Celkem 3 (2,8 %) případy trvaly několik měsíců (3 dívky) a u všech z nich se potvrdila kyberšikana. Taktéž 3 (2,8 %) případy trvaly více než rok a u 2 z nich se kyberšikana opět potvrdila (2 dívky). Je nutné dodat k těmto potvrzeným případům, že kyberšikana se hlavně vyznačuje svou dlouhodobostí, opakovaností a obět u těchto útoků pociťuje negativní pocity. Díky tomuto poznatku, který vychází z teorie, jsme mohli odhalit, jestli se jedná o kyberšikanu nebo kyberagresi.

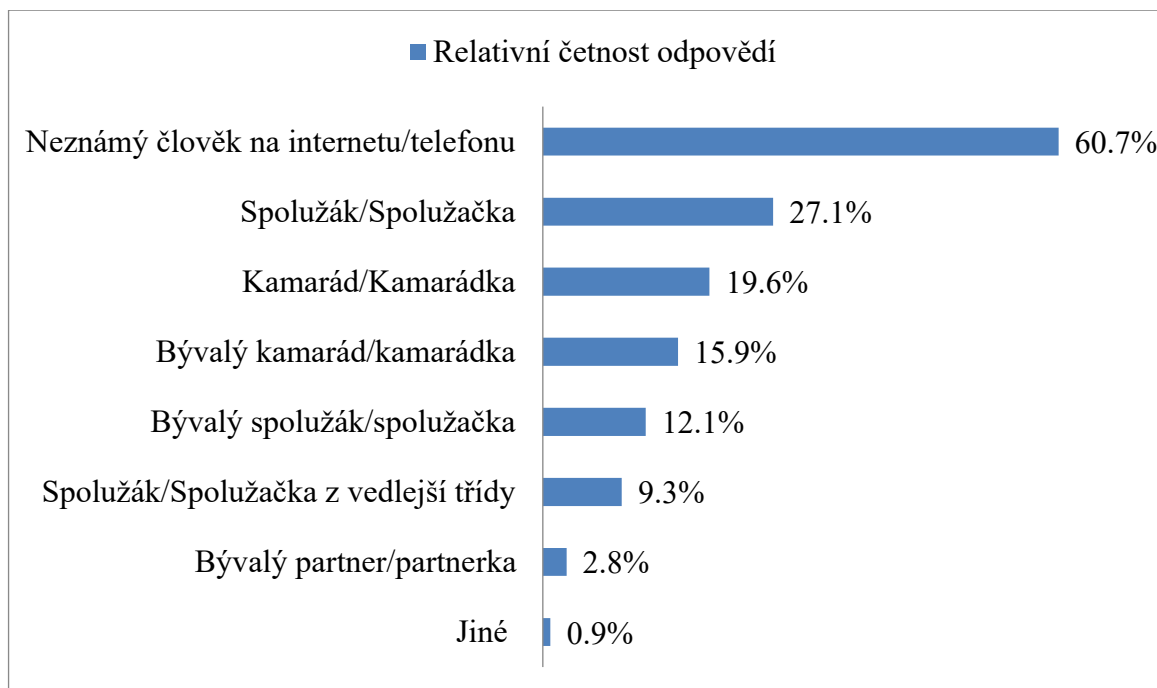
Deskriptivní otázka č. 5:

Jaký byl vztah mezi útočníkem a obětí u případů, kdy se respondenti ocitli v roli oběti?

K tomuto deskriptivnímu problému jsme se v položce č. 9 dozvěděli potřebná data, která nám měla říci, v jakém vztahu byli oběť a útočník, tedy zda se jednalo o někoho z rodiny, přátel, blízkých osob či o zcela neznámou osobu.

Kdo na Tebe útočil?	Absolutní četnost odpovědí
Neznámý člověk na internetu/telefonu	65
Spolužák/Spolužačka	29
Kamarád/Kamarádka	21
Bývalý kamarád/kamarádka	17
Bývalý spolužák/spolužačka	13
Spolužák/Spolužačka z vedlejší třídy	10
Bývalý partner/partnerka	3
Jiné (1× sestřenice)	1

Tabulka č. 6: Absolutní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, kdo byl útočník, který je napadl

Graf č. 5: Relativní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, kdo byl útočník, který je napadl

Nejčastěji se v roli agresora jednalo o neznámého člověka, což uvedlo 65 (60,7 %) respondentů. O spolužáka či spolužačku se jednalo ve 29 (27,1 %) případech, ve 21 (19,6 %) případech respondenti uvedli kamaráda či kamarádku, v 17 (15,9%) případech byl uveden bývalý kamarád či kamarádka, ve 13 (12,1 %) pak bývalý spolužák či spolužačka. Celkem 10 (9,3 %) respondentů uvedlo spolužáka či spolužačku z vedlejší třídy, ve 3 (2,8 %) případech se jednalo o bývalého partnera či partnerku a 1 (0,9 %) respondent využil možnosti uvést vlastní odpověď, kde uvedl sestřenicí.

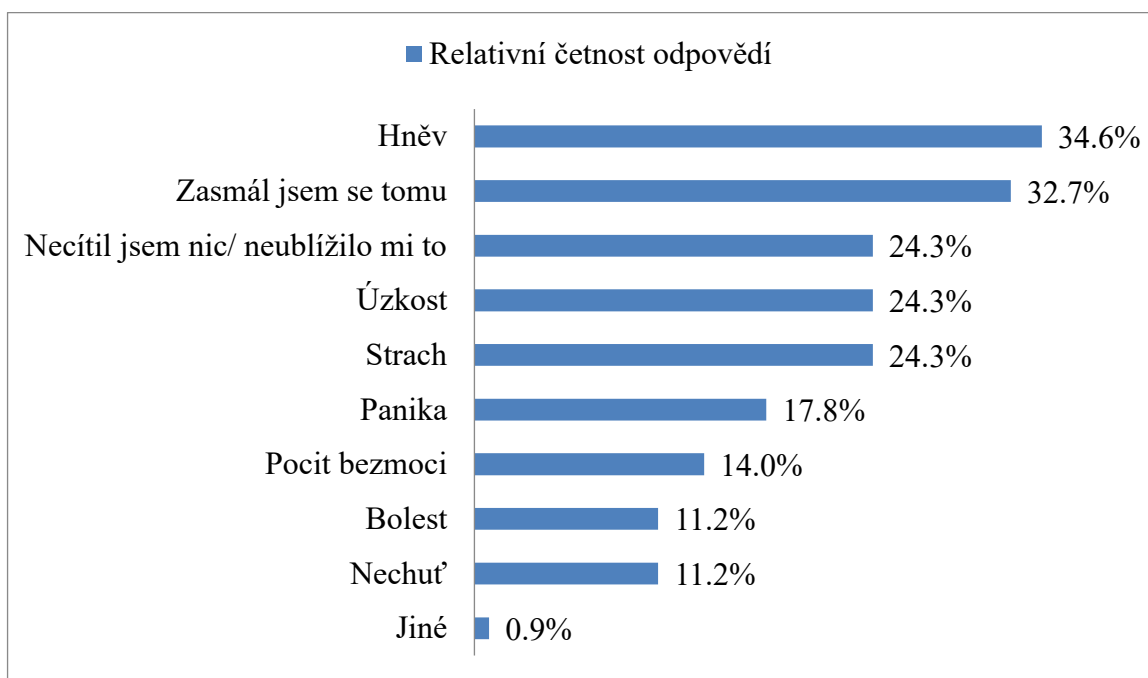
Deskriptivní otázka č. 6:

Jak se osoba v roli oběti cítila?

V této otázce zjišťujeme, jaké pocity měla osoba, která byla obětí online útoku. Na zjištění odpovědí se zaměřovala položka č. 6, díky které jsme si mohli zároveň v případě deskriptivní otázky č. 4 potvrdit, zda se v uvedených případech útoků jednalo o kyberšikanu.

Co jsi v této situaci cítil?	Absolutní četnost odpovědí
Hněv	37
Zasmál jsem se tomu	35
Strach	26
Úzkost	26
Necítil jsem nic/neublížilo mi to	26
Panika	19
Pocit bezmoci	15
Nechuť	12
Bolest	12
Jiné (1× deprese)	1

Tabulka č. 7: Absolutní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, jak se v době útoků cítili

Graf č. 6: Relativní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, jak se v době útoků cítili

Celkem 37 (34,6 %) respondentů, kteří byli v roli oběti, nám odpovědělo, že během útoku cítili hněv. Pouze se tomu zasmálo 35 (32,7 %) respondentů a poté se stejný počet, tedy 26 (24,3 %) respondentů objevilo u třech variant odpovědí – tedy cítili strach, úzkost či nepocíťovali žádné negativní pocity. Jak lze vidět z dat na grafu, menší počty respondentů poté uváděli pocit bezmoci, nechuť, bolest a jedna osoba uvedla vlastní odpověď, a to deprese.

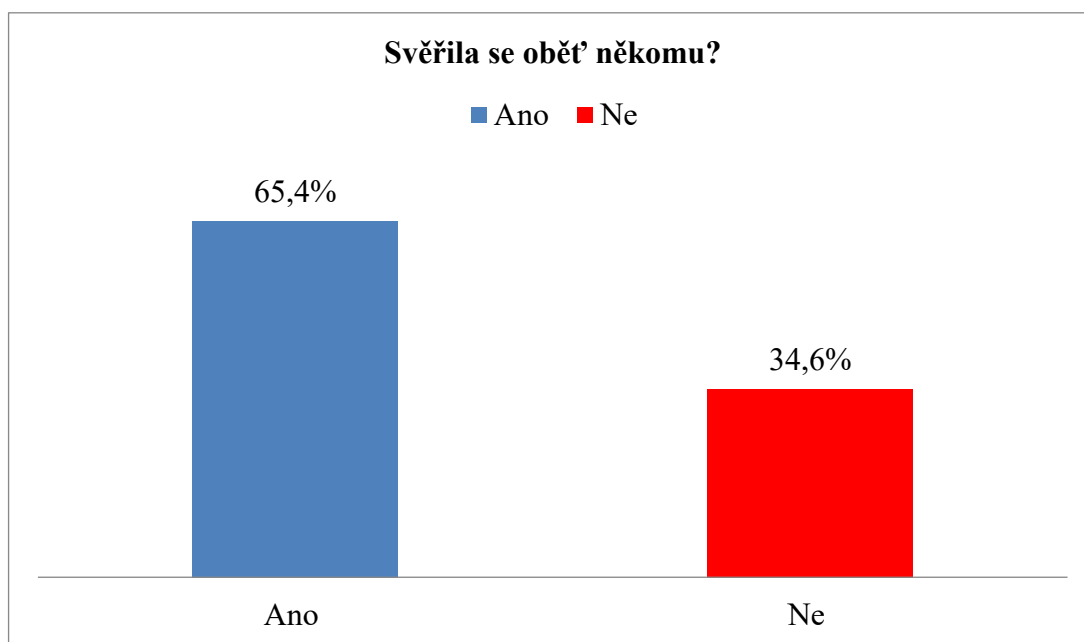
Deskriptivní otázka č. 7:

Komu se daná osoba v roli oběti svěřila?

V rámci tohoto deskriptivního problému zjišťujeme, zda a komu se v dané situaci oběť svěřila. Věnují se tomu položky č. 7 a 8.

Svěřila se oběť někomu?	Absolutní četnost odpovědí
Ano	70
Ne	37

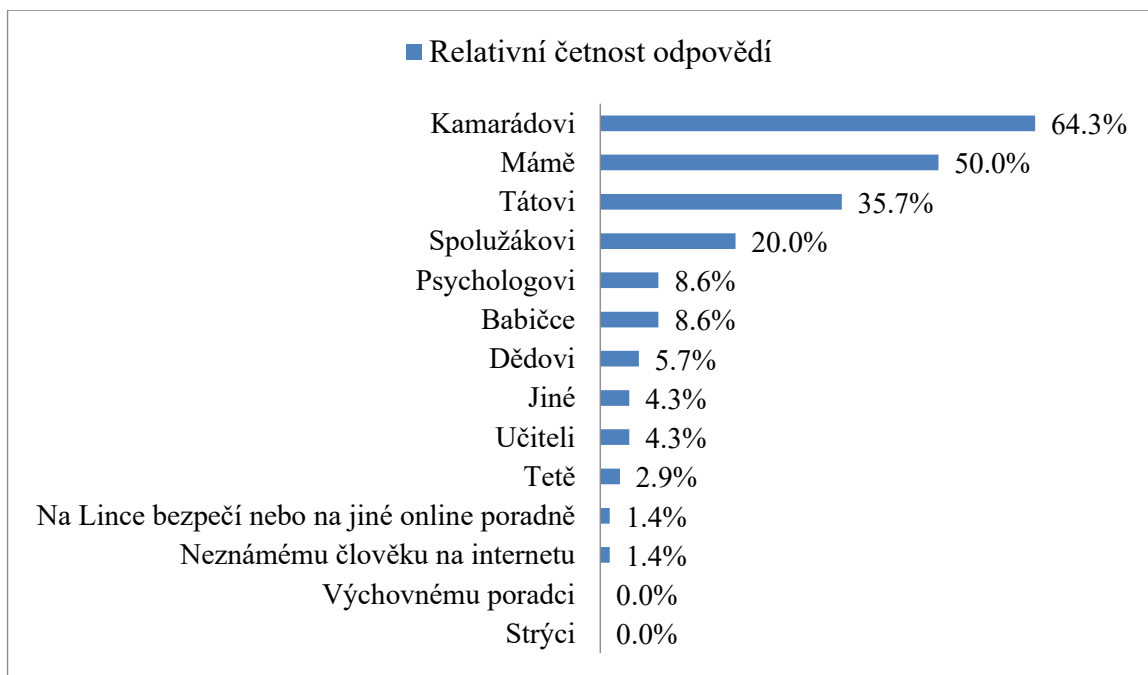
Tabulka č. 8: Absolutní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, jestli se někomu o útocích svěřili

Graf č. 7: Relativní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, jestli se někomu o útocích svěřili

Komu jsi se se situací svěřil/a	Absolutní četnost odpovědí
Kamarádovi	45
Mámě	35
Tátovi	25
Spolužákovi	14
Babičce	6
Psychologovi	6
Dědovi	4
Učiteli	3
Jiné (2× bratr, 1× sestra)	3
Tetě	2
Neznámému člověku na internetu	1
Na Lince bezpečí nebo na jiné online poradně	1
Strýci	0
Výchovnému poradci	0

Tabulka č. 9: Absolutní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, komu se o útocích svěřili

Graf č. 8: Relativní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, komu se o útocích svěřili

Zjistili jsme, že celkem 70 respondentů (65,4 %) se někomu v dané situaci svěřilo a 37 (34,6 %) se nesvěřilo nikomu. Nejvíce se svěřovali kamarádovi (64,3 %), poté někomu z rodičů (Mámě 50 % a Tátovi 35,7 %) a v menší míře spolužákovi (20%), psychologovi (8,6 %), někomu z prarodičů (Babičce 8,6 % a Dědovi 5,7 %), učiteli (4,3 %), tetě (2,9 %) či sourozenci, kteří byli uvedeni v možnosti jiné (4,3 %). U 2 respondentů šlo o neznámého člověka na internetu (1,4 %), nebo o Linku bezpečí či jinou online poradnu (1,4 %).

Deskriptivní otázka č. 8:

Jakým způsobem se daný případ kyberšikany vyřešil?

Tento deskriptivní problém se věnuje řešení situací obětí útoků, v dotazníku ho zjišťuje položka číslo 10, která byla položkou otevřenou. Odpovědi v této otevřené položce byly často velmi stručné a opakovaly se.

U chlapců a dívek z 6. ročníku se nejčastějším řešením stala blokace, omluva, zrušení či odstranění účtu, konfrontace daného člověka. Někteří respondenti situaci vůbec neřešili, nebo si vypnuli telefon/dané zařízení.

U chlapců a dívek z 9. ročníku to byla taktéž blokace, založení nového účtu, usmíření, ignorace, osobní řešení ve škole či venku, upozornění na nahlášení policii, řešení s policií ČR. Jedna dívka uvedla konkrétně odpověď: „Vyřešilo se to přes Policii a doted' se to se mnou táhne a nechci, aby to ještě někdo zažil.“

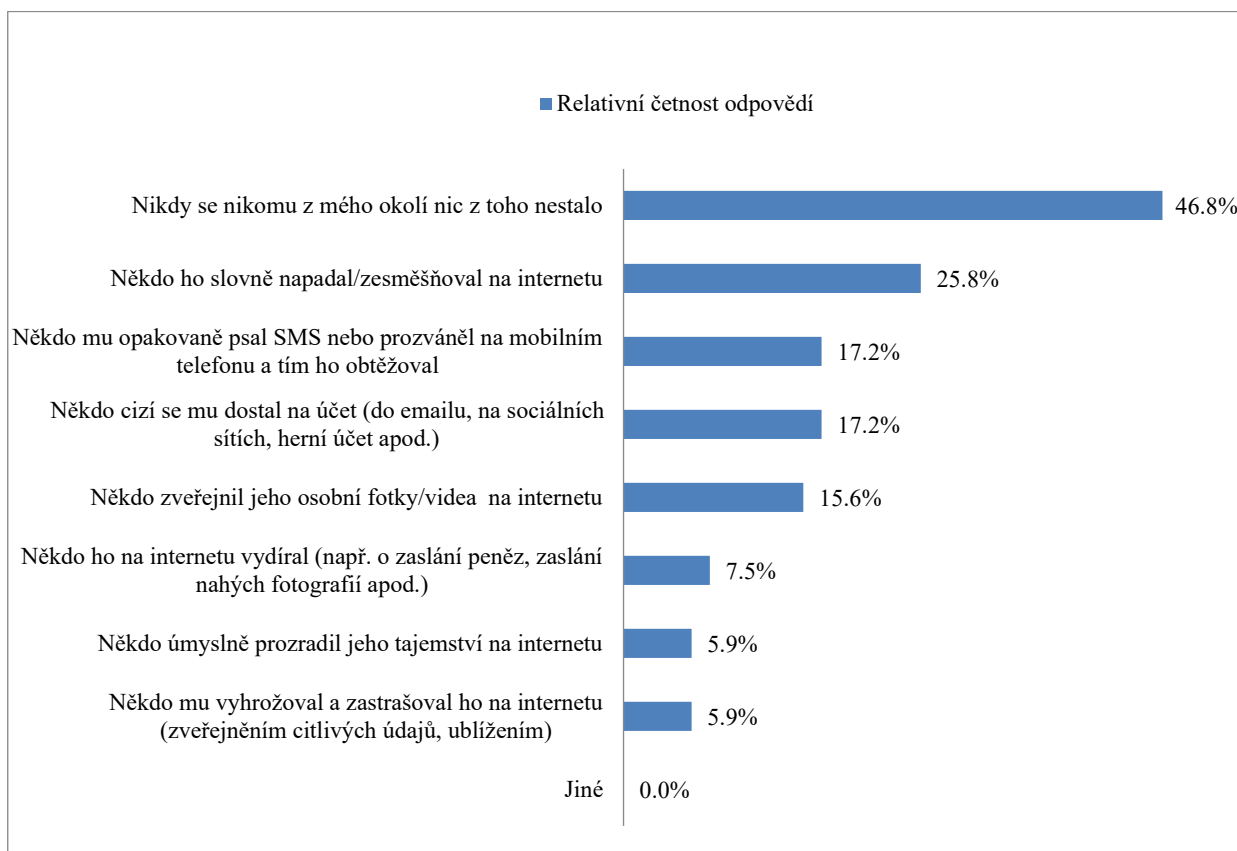
Deskriptivní otázka č. 9:

Stala se obětí online útoku jiná osoba z blízkého okolí respondentů?

Zde zjišťujeme, zda se stala obětí i osoba blízká někomu z respondentů. Deskriptivní otázce se věnovala položka č. 11.

Zažil někdo z tvého okolí během života nějakou z níže uvedených situací?	Absolutní četnost odpovědí
Nikdy se nikomu z mého okolí nic z toho nestalo	87
Někdo ho slovně napadal/zesměšňoval na internetu	48
Někdo cizí se mu dostal na účet (do emailu, na sociálních sítích, herní účet apod.)	32
Někdo mu opakovaně psal SMS nebo prozváněl na mobilním telefonu a tím ho obtěžoval	32
Někdo zveřejnil jeho osobní fotky/videoa na internetu	29
Někdo ho na internetu vydíral (např. o zaslání peněz, zaslání nahých fotografií apod.)	14
Někdo mu vyhrožoval a zastrašoval ho na internetu (zveřejněním citlivých údajů, ublížením)	11
Někdo úmyslně prozradil jeho tajemství na internetu	11
Jiné	0

Tabulka č. 10: Absolutní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, jestli se někdo z jejich blízkého okolí stal obětí z nějaké formy útoku

Graf č. 9: Relativní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, jestli se někdo z jejich blízkého okolí stal obětí z nějaké formy útoku

Nejvíce respondentů (46,8 %) nemá v okolí nikoho, kdo by se stal obětí online útoku. V případě, kdy tomu bylo naopak, byla nejčastější varianta slovní napadání nebo zesměšňování na internetu (25,8 %), napadení účtu (17,2 %) či obtěžování pomocí volání nebo SMS zpráv (17,2 %). Ve 29 (15,6 %) případech došlo ke zveřejnění osobních fotek či videí dané osoby na internetu. Dále 14 (7,5 %) respondentů potvrdilo, že osobu jim blízkou někdo na internetu vydíral a 11 (5,9 %) respondentů uvedlo, že blízkou osobu někdo zastrašoval nebo jí vyhrožoval či prozradil její tajemství. Na tuto tematiku pak navazovaly položky č. 12 a 13, kdy jsme se dozvěděli, že k útokům v případě blízkých osob nejčastěji došlo jednorázově či maximálně několikrát v rámci jednoho týdne a nejčastěji se útoky přihodily kamarádům a spolužákům.

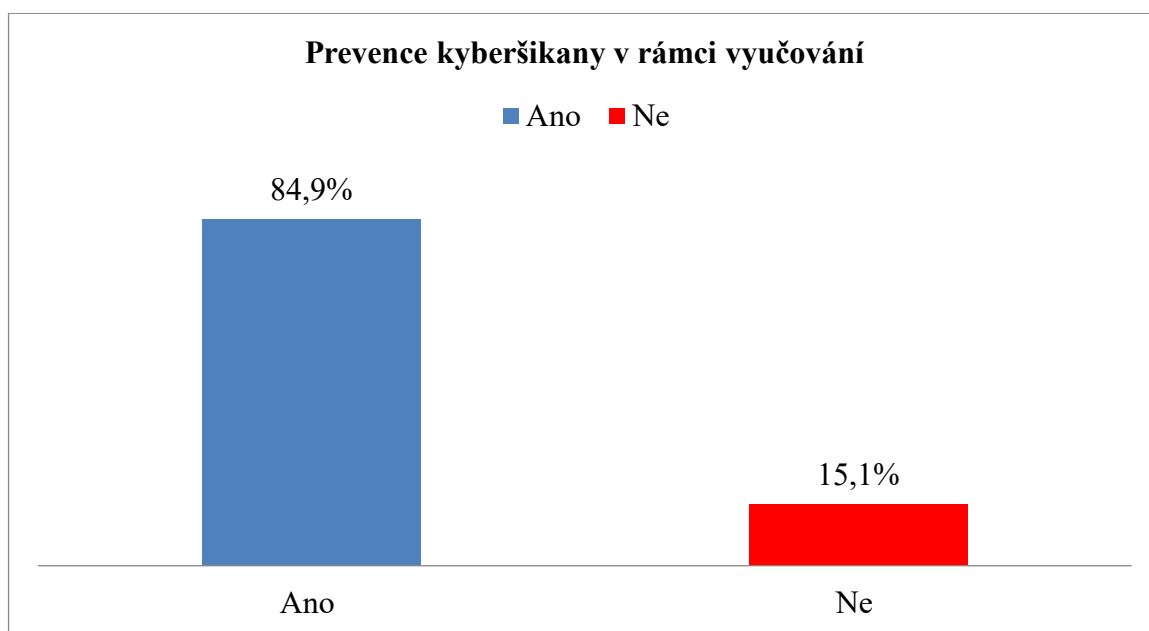
Deskriptivní otázka č. 10:

Byla během výuky respondentů zařazena prevence kyberšikany?

Položka č. 15, která byla položkou s výběrem dvou možností odpovědi (ano/ne) získala informace, zda respondenti měli zkušenost s nějakou formou prevence kyberšikany v rámci vyučování.

Prevence kyberšikany v rámci vyučování	Absolutní četnost odpovědí
Ano	158
Ne	28

Tabulka č. 11: Absolutní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, jestli byla během jejich výuky zařazena prevence kyberšikany

Graf č. 10: Relativní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, jestli byla během jejich výuky zařazena prevence kyberšikany

Jak můžeme vidět, většina respondentů se v rámci výuky setkala s prevencí kyberšikany, a to konkrétně 158 (84,9 %) respondentů. Z našich celkových 186 respondentů nemá tuto zkušenost pouze 28 (15,1 %).

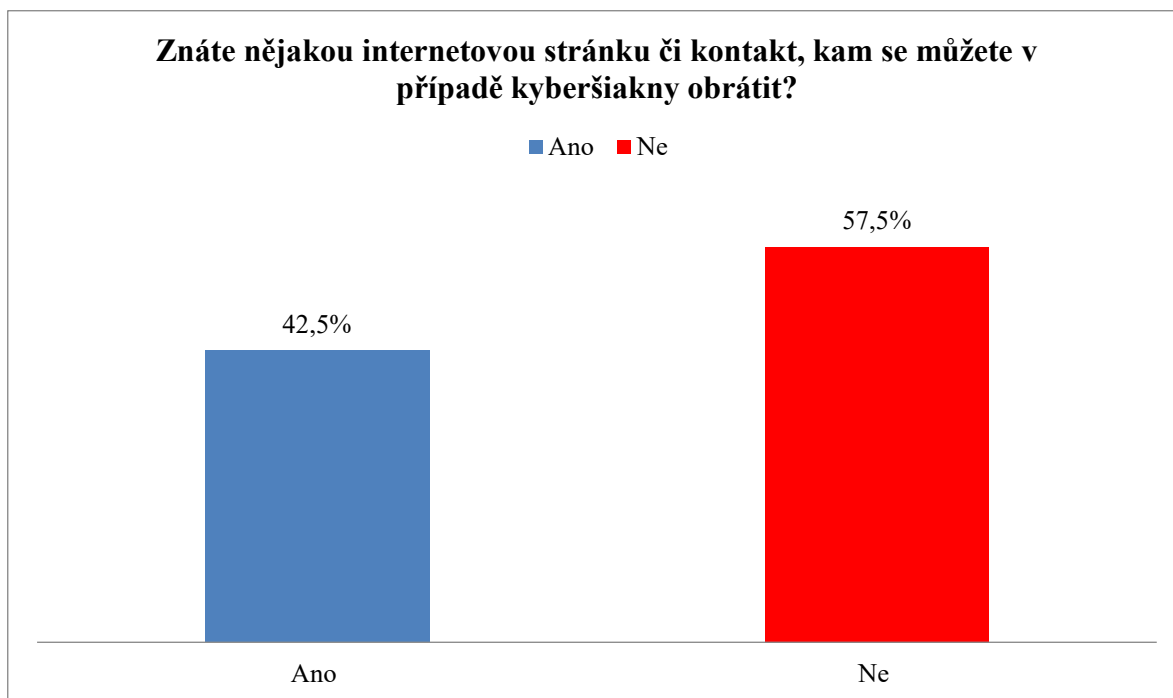
Deskriptivní otázka č. 11:

Kde by respondenti hledali pomoc v případě, že by se stali obětí kyberšikany?

V rámci položky č. 16 zabývající se touto deskriptivní otázkou měli respondenti možnost zvolit mezi dvěma odpověďmi (ano/ne) – tedy zda znají nějakou internetovou stránku či kontakt, kam se mohou v případě, že se stanou oběťmi kyberšikany obrátit. V případě kladné odpovědi pak měli možnost vepsat danou stránku či kontakt, který znají.

Znáte nějakou internetovou stránku či kontakt, kam se můžete v případě kyberšikany obrátit?	Absolutní četnost odpovědí
Ano	79
Ne	107

Tabulka č. 12: Absolutní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, jestli znají stránku či kontakt, kde by hledali pomoc v případě, že by se stali obětí kyberšikany

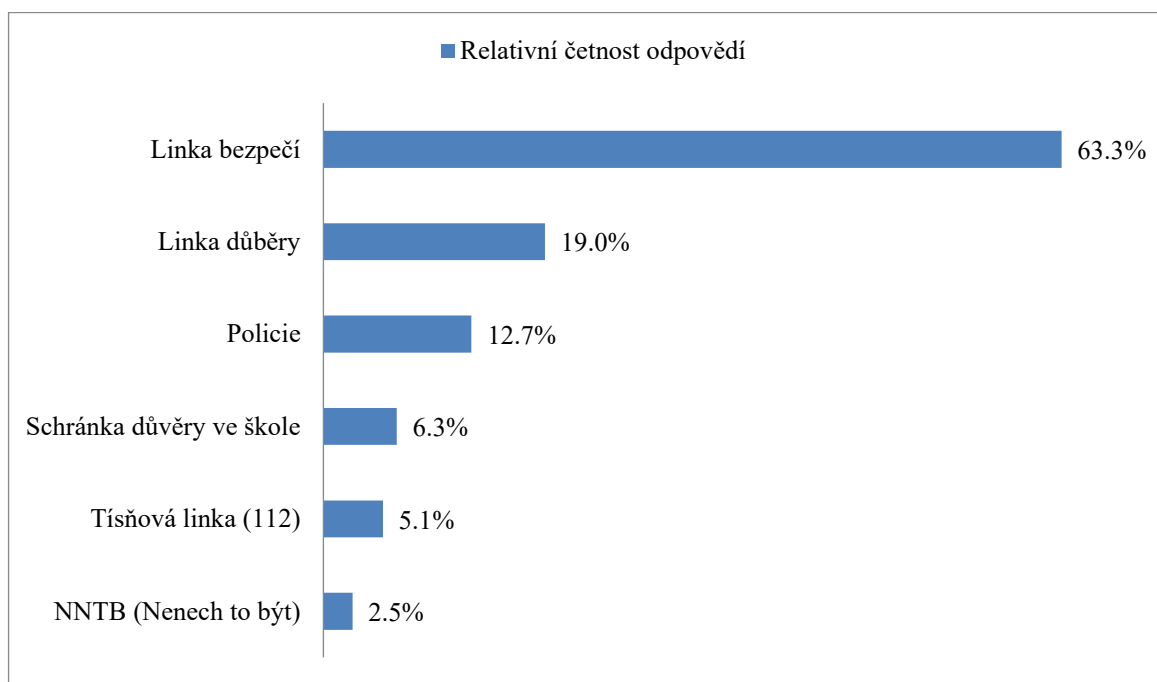

Graf č. 11: Relativní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, jestli znají stránku či kontakt, kde by hledali pomoc v případě, že by se stali obětí kyberšikany

U této položky bohužel převažovala negativní odpověď, tedy celkem 107 (57,5 %) respondentů neznalo žádnou možnost, kam se obrátit v případě, že se stanou obětí kyberútoku. Dalších 79 (42,5 %) respondentů, kteří odpověděli ano, tak poté nejčastěji uváděli Linku bezpečí (63,3 %), Linku důvěry (19,0 %), Policii (12,7 %), Schránku důvěry ve škole (6,3 %), linku 112 (5,1 %) či internetový portál Nenech to být (2,5 %).

Individuální odpovědi (pokud respondent odpověděl na variantu ano)	Absolutní četnost odpovědí
Linka bezpečí	50
Linka důvěry	15
Policie	10
Schránka důvěry ve škole	5
Tísňová linka (112)	4
NNTB (Nenech to být)	2

Tabulka č. 13: Absolutní četnost individuálních odpovědí respondentů, kteří uvádí, jakou znají stránku či kontakt, kde by se obrátili v případě, že by se stali obětí kyberšikany

Graf č. 12: Relativní četnost individuálních odpovědí respondentů, kteří uvádí, jakou znají stránku či kontakt, kde by se obrátili v případě, že by se stali obětí kyberšikany

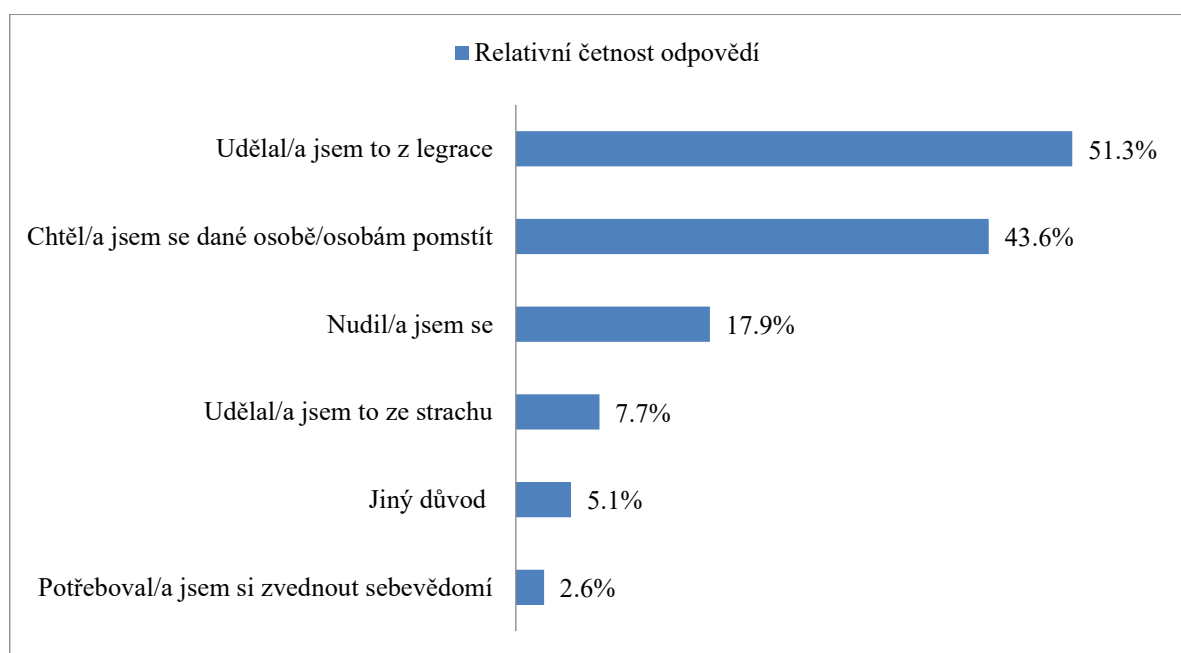
Deskriptivní otázka č. 12:

Jaký byl důvod pro to, aby se daná osoba stala agresorem?

Abychom se dozvěděli, co respondenty, kteří potvrdili, že se někdy již ocitli v roli agresora, vedlo k tomu, aby se jím stali, zařadili jsme do šetření položku č. 18, kde vybírali z již předem daných odpovědí, ale v případě, že by byl jejich důvod jiný, měli možnost dopsat, co je k tomu vedlo.

Z jakého důvodu jsi se ocitl/a v této situaci?	Absolutní četnost odpovědí
Udělal/a jsem to z legrace	20
Chtěl/a jsem se dané osobě/osobám pomstít	17
Nudil/a jsem se	7
Udělal/a jsem to ze strachu	3
Jiný důvod (2× Bránil jsem se)	2
Potřeboval/a jsem si zvednout sebevědomí	1

Tabulka č. 14: Absolutní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, z jakého důvodu se stali agresorem

Graf č. 13: Relativní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, z jakého důvodu se stali agresorem

Nejčastěji se respondenti stali agresory, jelikož si mysleli, že je to pouze z legrace (51,5 %), případně proto, že se chtěli pomstít (43,6 %). Menší počty agresorů volili útok z nudy (17,9 %), strachu (7,7 %) či zvednutí sebevědomí (2,6 %) a 2 (5,1 %) respondenti využili možnosti vepsat svou odpověď, která se u obou shodovala – agresory se stali proto, že se chtěli bránit. Za pomoci položky č. 18 a 19. se nám podařilo odhalit 2 útočníky ve třídách a mohli jsme je zařadit k aktérům kyberšikany ve třídě.

Naše výzkumné šetření má stanoveny dvě relační otázky. K relačním výzkumným otázkám byly stanoveny dvě věcné hypotézy společně s vytvořením statistických hypotéz, tedy H_0 (hypotéza nulová) a H_A (hypotéza alternativní), které nám pomohou při ověřování stanovených věcných hypotéz. Po vyhodnocení a ověření výsledků výzkumného šetření přijmeme či odmítneme námi stanovené hypotézy.

Relační otázka č. 1

Jaký je rozdíl ve výskytu kyberšikany u vybraných chlapců a dívek 6. a 9. ročníku 2. stupně ZŠ?

První relační otázka zjišťuje rozdíl mezi výskytem kyberšikany u vybraných chlapců a dívek 6. a 9. ročníku na 2. stupni ZŠ. K této relační otázce se váže stanovená věcná hypotéza H_1 , kterou budeme ověřovat.

Hypotéza H_1 : Ve výskytu kyberšikany mezi vybranými chlapci a dívkami 6. a 9. ročníku 2. stupně ZŠ existuje rozdíl.

První hypotéza, kterou jsme v rámci šetření zvolili, se zaměřovala na existující rozdíl mezi výskytem kyberšikany u vybraných chlapců a dívek 6. a 9. ročníku základních škol v okrese Přerov. V našem dotazníku se na ověření hypotézy zaměřují položky č. 1 a č. 2, které se ptají na pohlaví a ročník žáků. Dále také položky č. 3, č. 4 a č. 6, které se zaměřují na to, jestli zažili někdy nějakou z uvedených forem útoku, poté na časovou osu online útoků a prožívání konkrétních pocitů při těchto útocích. Díky těmto položkám jsme si mohli potvrdit, zda se jedná pouze o kyberagresi, nebo přímo o kyberšikanu, která se vyznačuje hlavně svou dlouhodobostí, opakovaností a obětí u ní pociťuje různé negativní pocity. K posledním položkám, které slouží k ověření, jsou položky č. 18 a 19. Zaměřují se na časovou osu a důvod útoku agresora na oběť. Odhalují tedy agresora ve třídě a mohou se řadit k aktérům kyberšikany, stejně jako oběti kyberšikany ve třídě. Pomocí dotazníkového šetření a selekce dle výše uvedených položek jsme odhalili 2 útočníky a 12 obětí kyberšikany ve třídách 6. a 9. ročníku. Celkově se tedy vyskytuje kyberšikana u 14 případů.

Statistické hypotézy:

Nulová hypotéza H_0 : Četnost výskytu kyberšikany u vybraných chlapců a dívek 6. a 9. ročníku 2. stupně ZŠ je stejná.

Alternativní hypotéza H_A : Četnost výskytu kyberšikany u vybraných chlapců a dívek 6. a 9. ročníku 2. stupně ZŠ se liší.

V rámci ověření stanovené hypotézy jsme zvolili statistickou metodu, kterou uvádí Chráska (2016, s. 77–79), a to metodu testu nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku. Pro testování jsme zvolili stupeň volnosti 1 a hladinu významnosti $\alpha = 0,05$. Pro uvedený stupeň volnosti 1 a danou hladinu významnosti $\alpha = 0,05$ je kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrát 3,841.

V dalším kroku si ukážeme podrobný postup výpočtu, který jsme použili k danému testování hypotézy.

Schéma čtyřpolní tabulky podle Chrásky (2016, s. 78):

	α	<i>non</i> α	
β	a	b	a + b
<i>non</i> β	c	d	c + d
	a + c	b + d	

Na základě tohoto schématu jsme si vytvořili tabulku, do které jsme doplnili vyhodnocené údaje, díky vyhodnoceným položkám z dotazníku. Konkrétně z položek č. 1, č. 2, č. 3, č. 4 a č. 6.

Výskyt kyberšikany u vybraných chlapců a dívek 6. a 9. ročníku ZŠ	Potvrzená kyberšikana	Nepotvrzená kyberšikana	Σ
Chlapci 6. a 9. ročníku	3	88	91
Dívky 6. a 9. ročníku	11	84	95
Σ	14	172	186

Tabulka č. 15: Čtyřpolní tabulka pro ověření první hypotézy

Použitý vzoreček pro výpočet hodnoty testového kritéria:

$$x^2 = n \times \frac{(ad - bc)^2}{(a + b) \times (a + c) \times (b + d) \times (c + d)}$$

$$x^2 = 186 \times \frac{(3 \times 84 - 88 \times 11)^2}{(3 + 88) \times (3 + 11) \times (88 + 84) \times (11 + 84)}$$

$$x^2 = 4,581$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria je tedy $x^2 = 4,581$

Naše tabulka má 1 jeden stupeň volnosti a k testování jsme zvolili hladinu významnosti $\alpha = 0,05$. K těmto zmíněným údajům patří kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrát 3,841. Tedy $x^2_{0,05(1)} = 3,841$

Srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria a kritické hodnoty testového kritéria:

$$x^2 = 4,581 > 3,841 = x^2_{0,05(1)}$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $x^2 = 4,581$ je vyšší než kritická hodnota testového kritéria $x^2_{0,05(1)} = 3,841$, což znamená, **odmítáme nulovou hypotézu H_0** , která zní tak, že četnost výskytu kyberšikany u vybraných chlapců a dívek 6. a 9. ročníku 2. stupně ZŠ je stejná a **přijímáme hypotézu alternativní H_A** , kdy četnost výskytu kyberšikany u vybraných chlapců a dívek 6. a 9. ročníku 2. stupně ZŠ se liší. **Na základě tohoto výpočtu a ověření můžeme potvrdit stanovenou hypotézu H_1** , která uvádí, že ve výskytu kyberšikany mezi vybranými chlapci a dívkami 6. a 9. ročníku 2. stupně ZŠ existuje rozdíl.

H1 byla potvrzena.

Relační otázka č. 2

Jaký je rozdíl ve výskytu kyberšikany u vybraných žáků 6. a 9. ročníků 2. stupně ZŠ?

Druhá relační otázka zjišťuje rozdíl ve výskytu kyberšikany u vybraných žáků 6. a 9. ročníků na 2. stupni ZŠ. K této relační otázce se váže stanovená věcná hypotéza H_2 , kterou budeme ověřovat.

Hypotéza H_2 : Ve výskytu kyberšikany mezi vybranými žáky 6. a 9. ročníku 2. stupně ZŠ existuje rozdíl.

Druhá hypotéza, kterou jsme v rámci šetření zvolili, se zaměřovala na existující rozdíl mezi výskytem kyberšikany u vybraných žáků 6. a 9. ročníku základních škol v okrese Přerov. V našem dotazníku se na ověření hypotézy zaměřuje položka č. 2, která se ptá na ročník žáků. Dále také položky č. 3, č. 4 a č. 6, které se zaměřují na to, jestli zažili někdy

nějakou z uvedených forem útoku, poté na časovou osu online útoků a prožívání konkrétních pocitů při těchto útocích. Díky těmto položkám jsme si mohli potvrdit, zda se jedná pouze o kyberagresi, nebo přímo o kyberšikanu, která se vyznačuje hlavně svou dlouhodobostí, opakovaností a oběť u ní pociťuje různé negativní pocity. K posledním položkám, které slouží k ověření, jsou položky č. 18 a 19. Zaměřují se na časovou osu a důvod útoku agresora na oběť. Odhalují tedy agresora ve třídě a mohou se řadit k aktérům kyberšikany, stejně jako oběti kyberšikany ve třídě. Pomocí dotazníkového šetření a selekce dle výše uvedených položek jsme odhalili 2 útočníky a 12 obětí kyberšikany ve třídách 6. a 9. ročníku. Celkově se tedy vyskytuje kyberšikana u 14 případů.

Statistické hypotézy:

Nulová hypotéza H_0 : Četnost výskytu kyberšikany u vybraných žáků 6. a 9. ročníku 2. stupně ZŠ je stejná.

Alternativní hypotéza H_A : Četnost výskytu kyberšikany u vybraných žáků 6. a 9. ročníku 2. stupně ZŠ se liší.

Při ověřování této hypotézy H_2 byl použit stejný postup jako u ověřování hypotézy H_1 .

V rámci ověření druhé stanovené hypotézy jsme zvolili také statistickou metodu, kterou uvádí Chráska (2016, s. 77–79), a to metodu testu nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku. Pro testování jsme zvolili stupeň volnosti 1 a hladinu významnosti $\alpha = 0,05$. Pro uvedený stupeň volnosti 1 a danou hladinu významnosti $\alpha = 0,05$ je kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrát 3,841.

V dalším kroku si ukážeme podrobný postup výpočtu, který jsme použili k danému testování hypotézy.

Schéma čtyřpolní tabulky podle Chrásky (2016, s. 78):

	α	<i>non α</i>	
β	a	b	a + b
<i>non β</i>	c	d	c + d
	a + c	b + d	

Na základě tohoto schématu jsme si vytvořili tabulku, do které jsme doplnili vyhodnocené údaje, díky vyhodnoceným položkám z dotazníku. Konkrétně z položek č. 2, č. 3, č. 4 a č. 6.

Výskyt kyberšikany u vybraných žáků 6. a 9. ročníku ZŠ	Potvrzená kyberšikana	Nepotvrzená kyberšikana	Σ
Vybraní žáci 6. ročníku	3	87	90
Vybraní žáci 9. ročníku	11	85	96
Σ	14	172	186

Tabulka č. 16: Čtyřpolní tabulka pro ověření druhé hypotézy

Použitý vzoreček pro výpočet hodnoty testového kritéria:

$$x^2 = n \times \frac{(ad - bc)^2}{(a + b) \times (a + c) \times (b + d) \times (c + d)}$$

$$x^2 = 186 \times \frac{(3 \times 85 - 87 \times 11)^2}{(3 + 87) \times (3 + 11) \times (87 + 85) \times (11 + 85)}$$

$$x^2 = 4,406$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria je tedy $x^2 = 4,406$

Naše tabulka má 1 jeden stupeň volnosti a k testování jsme zvolili hladinu významnosti $\alpha = 0,05$. K těmto zmíněným údajům patří kritická hodnota testového kritéria chí-kvadrát 3,841. Tedy $x^2_{0,05(1)} = 3,841$

Srovnání vypočítané hodnoty testového kritéria a kritické hodnoty testového kritéria:

$$x^2 = 4,406 > 3,841 = x^2_{0,05(1)}$$

Vypočítaná hodnota testového kritéria $x^2 = 4,406$ je vyšší než kritická hodnota testového kritéria $x^2_{0,05(1)} = 3,841$, což znamená, že **odmítáme nulovou hypotézu H_0** , která zní tak, že četnost výskytu kyberšikany u vybraných žáků 6. a 9. ročníku 2. stupně ZŠ je stejná a **přijímáme hypotézu alternativní H_A** , kdy četnost výskytu kyberšikany u vybraných žáků 6. a 9. ročníku 2. stupně ZŠ se liší. **Na základě tohoto výpočtu a ověření můžeme potvrdit stanovenou hypotézu H_2** , která uvádí, že ve výskytu kyberšikany mezi vybranými žáky 6. a 9. ročníku 2. stupně ZŠ existuje rozdíl.

H_2 byla potvrzena.

8 Zhodnocení a diskuse výsledků

V sedmé kapitole jsme se věnovali výsledkům získaným v rámci našeho výzkumného šetření, jejich grafickému zpracování a analýze. Toto šetření bylo zaměřeno na vybrané žáky 2. stupně ZŠ v okrese Přerov a zúčastnilo se ho celkem 186 respondentů z 6. a 9. ročníků. Jako metodu sběru dat jsme použili anonymní dotazník, který se skládal z 19 položek. V této kapitole si získaná data naším výzkumným šetřením vyhodnotíme a porovnáme s daty již zmiňovaných výzkumů v kapitole šesté.

Z našeho šetření vyplynulo, že 42,5 % žáků se nikdy nesetkalo s žádnou ze zmiňovaných forem kyberútoku. U těch, kteří ano, bylo nejčastějším způsobem útoku opakované psaní SMS či volání (36,0 %) a slovní napadání a zesměšňování (21,0 %). Nejčastější platformou, kde docházelo k útokům, byl Instagram (26,3 %). Nejčastěji byl v případě útoků na vybrané žáky 2. stupně ZŠ útočником neznámý člověk na internetu/telefonu a to u 65 (60,7 %) případů. Až 65,4 % respondentů, kteří zažili nějakou formu útoku, by se někomu svěřilo. Nejčastěji se respondenti svěřili vybranému rodinnému příslušníkovi (85,7 %) nebo kamarádovi (64,3 %). Do dotazníku jsme zařadili položky, které se orientovaly na dobu trvání útoku a pocity obětí, abychom vyhodnotili, zda se jednalo o kyberagresi, nebo přímo o kyberšikanu. Došli jsme k výsledku, že o kyberšikanu se jednalo ve 12 případech (tedy 11,2 % z celkového počtu respondentů, kteří uvedli, že se setkali s nějakou formou kyberútoku). Pociťovali hněv, strach, úzkosti, paniku, bezmoc, což jsou pocity, které oběti kyberšikany nejčastěji pociťují. Jako nejčastější řešení respondenti uváděli ignoraci, blokaci, smazání účtu, oslovení rodičů, kteří situaci vyřešili. U 53,2 % respondentů se obětí stal někdo z jejich okolí, v jednom z případů oběti se dokonce útok řešil s policií, dále i s psychologem či ředitelem školy dané osoby. Důležité je zmínit, že u 158 (84,5 %) respondentů proběhla prevence kyberšikany ve výuce. Bohužel však 57,5 % respondentů nezná žádnou stránku či kontakt, kam by se mohli obrátit pro pomoc. Pokud respondenti znali kontakt či stránku kam se v případě kyberšikany obrátit, což bylo u 42,5 % respondentů, tak nejčastěji napsali Linku bezpečí (63,3 %). Jako poslední je důležité zmínit, že dotazník obsahoval i položky pro odhalení agresora ve třídě. Nakonec se díky selekci, při které jsme zjistili, že tito agresori útočili úmyslně, dlouhodobě a opakovaně, podařilo odhalit 2 agresory ve třídách. Celkově tedy dotazník odhalil 2 agresory a 12 obětí kyberšikany v 6. a 9. ročníku 2. stupně ZŠ.

Dále si výsledky porovnáme s již proběhlými výzkumy, které se nachází v kapitole šesté. V našem šetření jsme došli k výsledku, že celkem 57,5 % respondentů se již někdy setkalo s nějakou formou kyberšikany. Výzkum ve spolupráci O2 Czech Republic a Centra prevence

rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci (O2 Czech Republic & Univerzita Palackého v Olomouci 2019), který se uskutečnil na základních školách ve všech krajích ČR, ukázal, že některou z forem kyberšikany zažilo 41,29 % žáků, tedy o 16,21 % méně, než v našem šetření. V rámci šetření výzkumu EU Kids Online IV (Fakulta sociálních studií MUNI 2018) probíhajícím mezi lety 2017 a 2018 se ukázalo, že negativní zkušenost s internetem na základních školách v celé ČR mělo 36 % dětí, tedy o 21,5 % méně, než v našem šetření. Z tematické zprávy ze šetření České školní inspekce z roku 2023 jsme zjistili, v posledních 3 letech řešilo kyberšikany 32,2 % ZŠ. Rozdíly ve výsledcích však mohou být zapříčiněny tím, že naše šetření se věnuje výskytu kyberšikany během celého života respondentů, zatím co některá uvedená výzkumná šetření se věnují kratším časovým úsekům v rámci 1 – 3 let, nebo mají rozdílné počty respondentů, jelikož se výzkumu věnovali v rámci celé republiky.

Ze získaných dat dále vyplynulo, že nejčastější formou útoku bylo v našem výzkumném šetření u 36 % respondentů opakované zasílání SMS či prozvánění na telefonu, 21 % respondentů někdo napadal či zesměšňoval na internetu, 13,4 % respondentům někdo napadl jejich účet na internetu. Ve výzkumu O2 Czech Republic a Centra PRVoK (O2 Czech Republic & Univerzita Palackého v Olomouci 2019) se nejčastěji, tedy u 27,17 % respondentů jednalo o urážení, zesměšnění a ponižování, tedy o 6,17 % více, než v našem šetření. Na druhé pozici byl průnik do účtu (12,64 %), tedy pouze o 0,76 % méně, než v našem výzkumu. Třetím nejčastějším útokem uvedli zneužití osobní fotografie, kdy se jednalo o 12,25 %, v našem výzkumu tuto skutečnost uvedlo 10,2 % respondentů. U šetření České školní inspekce (Česká školní inspekce 2023) se jednalo v 70,7 % případů o ponižování a pomlouvání (tedy o 49,7 % více) a publikaci ponižujících fotografií u 54 % (o 43,8 % více). U výzkumu O2 můžeme zároveň porovnat data u využívaných platform, kdy v našem případě u 26,3 % byla nejvyužívanější platformou pro kybernetické útoky Instagram, u 12,4 % WhatsApp a u 11,8 % Snapchat. Nejfrekventovanější platformou ve výzkumu O2 byl Facebook (56,41 %), dále Facebook Messenger (42,67 %) a také Instagram (31,65 %). Ten samý výzkum dále ukázal, že nejčastějšími útočníky byli spolužáci (téměř 30 %) či bývalí kamarádi (16,40 %) a neznámé osoby tvořily 20 %. V našem výzkumu neznámé osoby tvořily největší procento (34,9 %), dále v 11,3 % případů kamarád či kamarádka a v 9,1 % případů byl uveden bývalý kamarád či kamarádka. U výzkumu EU Kids Online IV (Fakulta sociálních studií MUNI 2018) můžeme porovnat data ohledně svěřování se obětí svým blízkým, v našem případě se nejčastěji jednalo o rodiče (32,3 %), dále

o kamaráda (24,2 %). Ve zmiňovaném výzkumu byl naopak nejčastější volbou kamarád (57 %), případně rodič (28 %).

Dále jsme si stanovili dvě hypotézy, které byly pro naši diplomovou práci důležité, a to z hlediska splnění cíle práce. První hypotéza se zabývala tím, jestli ve výskytu kyberšikany mezi vybranými chlapci a dívkami 6. a 9. ročníku 2. stupně ZŠ existuje rozdíl a druhá hypotéza tím, jestli ve výskytu kyberšikany mezi vybranými žáky 6. a 9. ročníku 2. stupně ZŠ existuje rozdíl. Na ověření hypotéz jsme použili metodu testu nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku (Chráška 2016, s 77–19). Po výpočtech a ověřeních jsme se rozhodli u obou věcných hypotéz potvrdit jejich platnost. V obou případech byla totiž hodnota testového kritéria větší než kritická hodnota testového kritéria a tím byla odmítnuta nulová hypotéza H_0 a byla přijata hypotéza alternativní H_A .

Závěr

Tato diplomová práce se zabývala tématem kyberšikany u žáků 2. stupně ZŠ. Zaměřovala se na její výskyt u vybraných žáků základních škol v okrese Přerov, což byl také hlavní cíl práce. Abychom splnění tohoto hlavního cíle úspěšně dosáhli, stanovili jsme si dále dílčí cíle k části teoretické i praktické, které jsou součástí práce.

Teoretická část se skládala ze čtyř kapitol, kde jsme se zaměřili na představení dané problematiky a popsali jsme si nejdůležitější pilíře pro komplexní pochopení tohoto tématu. První kapitola se věnovala pojmu rizikové chování a zařazení kyberšikany do jeho systému. Ve druhé kapitole jsme se nejdříve věnovali šikaně tradiční a uvedli jsme si základní informace o tomto tématu, které jsme si poté porovnali se samotnou kyberšikanou, abychom pochopili provázanost těchto dvou témat. V rámci této kapitoly jsme se poté věnovali samotné kyberšikaně, porovnali jsme si její definice, abychom dokázali vyhodnotit její základní rysy, dále prostředky, skrz které k ní může docházet a na kterých vzniká, zmínili jsme si její doposud známé druhy a popsali jsme si její aktéry a dopady, které útoky mohou mít na oběti, agresory i jejich okolí. Představili jsme si několik zákonů, které v právní legislativě ČR ošetřují různé projevy kyberšikany jako přestupky či trestné činy a jaké mají na pachatele dopady a poté jsme si zmínili několik známých případů kyberšikany za posledních pár let, abychom si ukázali, jak tragické následky mohou útoky mít. Ve třetí kapitole jsme se na žáka 2. stupně zaměřili z psychologického hlediska, tedy na jeho prožívání a vývojové změny, abychom zjistili, v jaké míře se zde objevuje a jak na dětský vývoj působí výskyt rizikového chování. Dále se tak věnujeme ještě specifikům kyberšikany u dětí v tomto stádiu vývoje. V kapitole čtvrté jsme si přiblížili možnosti preventivních opatření, představili způsoby bezpečného pohybu na internetu pro prevenci kyberšikany, podívali se na prevenci kyberšikany z pohledu vlivu rodiny a školy a zmínili si organizace, které se prevencí zabývají a na které se mohou oběti obrátit. V rámci teoretické části se nám tedy podařilo dílčí cíle naplnit a tyto informace mohou dále sloužit jako materiál pro školy, samotné pedagogy, rodiče či další výzkumníky této problematiky.

Empirická část, která navazovala na část teoretickou, se dělila taktéž do čtyř kapitol. V první kapitole jsme si představili aktuální stav zkoumané problematiky, podívali jsme se na několik výzkumů z posledních let, které se věnovaly tématice kyberšikaně a rizikovému chování na internetu a analyzovali jsme tato data, abychom je později mohli porovnat s daty získanými v rámci našeho výzkumu. V kapitole druhé jsme si zmiňovali stanovené dílčí cíle pro empirickou část, deskriptivní otázky, stanovili jsme si hypotézy, které jsme chtěli pomocí

výzkumného šetření potvrdit a charakterizovali jsme výběr výzkumného vzorku a metodu sběru dat, kterou jsme pro výzkum zvolili. Ve třetí kapitole jsme se věnovali výsledkům výzkumného šetření, které jsme vyjádřili i pomocí grafů a tabulek a snažili jsme se odhalit, s jakým druhem online útoku se nejčastěji setkali vybraní žáci 2. stupně ZŠ, kdo byl v případě útoků na tyto žáky útočníkem a zda byla v rámci výuky žáků zařazena prevence kyberšikany. Dále jsme si potvrdili oboje stanovené hypotézy, které byly ověřovány za pomoci metody testu nezávislosti chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku. Poslední kapitola se věnovala diskusi výsledků a jejich porovnání s předchozími výsledky výzkumů na toto téma. Stanovené cíle pro tuto část se z mého pohledu také podařilo naplnit.

V rámci výzkumu jsme se dozvěděli, že celkem 107 (57,5 %) žáků z vybraných 186 se setkala s nějakou formou kybernetického útoku. Nejčastěji se jednalo o obtěžování přes SMS či telefon, což bylo u 67 (36,0 %) respondentů a slovního napadání či zesměšňování, které bylo u 39 (21,0 %) respondentů. Nejčastěji se jednalo o neznámého útočníka (60,7 %) a nejvyužívanější platformou pro útoky byl Instagram (26,3 %). Nejvíce se oběti svěřovaly rodičům (85,7 %) nebo kamarádovi (64,3 %) a pozitivní zprávou je, že větší část z nich (84,9 %) se v rámci vyučování setkala s prevencí kyberšikany. Dále jsme dle kritérií výskytu kyberšikany, jako je délka trvání, opakovanost a negativní pocity respondenta zjistili, že celkem u 12 žáků se opravdu jednalo o kyberšikanu v roli oběti a u 2 žáků se jednalo o kyberšikanu v roli agresora kvůli úmyslnosti a opakovanosti útoků.

Jak už jsme zmiňovali, informace obsažené v této práci a výsledky našeho výzkumného šetření mohou posloužit jak školám a pedagogům, tak i dalším výzkumníkům, kteří se budou tomuto tématu věnovat. Vzhledem k vývoji technologií a rozvoji možností v reálném i kybernetickém světě je třeba na tuto problematiku nezapomínat a pravidelně mapovat její vývoj. Dle mého názoru by bylo vhodným řešením zkoumat a věnovat pozornost stále se vyvíjejícím online platformám, abychom mohli případně předcházet nebezpečím, které nám nové funkce a možnosti mohou přinést a vývoji užívání těchto platforem a zařízení dětmi, abychom měli možnost je aktivně a vhodně před úskalími tohoto světa chránit. Jistě by tak bylo vhodné se výzkumům v tomto tématu nadále věnovat nejen celorepublikově, ale i celosvětově.

Seznam použité literatury a zdrojů

ABC13 Houston, 25. leden 2018. *2 12-year-olds arrested for cyber bullying in connection with suicide of 12-year-old girl*. Online. ABC13 Houston. Dostupné z: <https://abc13.com/cyber-bullying-florida-girl/2983420/>. [citováno 2023-09-29].

ANDRYS, Ondřej, Tomáš HAMBERGER, Tomáš PAVLAS, Dana PRAŽÁKOVÁ, Markéta SPITZEROVÁ, Petr SUCHOMEL, Tomáš ZATLOUKAL a kol. 2023. *Hodnocení rizikového chování žáků základních a středních škol se zaměřením na oblast kyberšikany*. Online. Česká školní inspekce. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Elektronicke-publikace/2023/TZ_Hodnoceni_rizikoveho_chovani_zaku/html5/index.html?pn=3. [citováno 2023-11-26].

BEDROŠOVÁ, Marie, Renata HLAVOVÁ, Hana MACHÁČKOVÁ, Lenka DĚDKOVÁ a David ŠMAHEL, 2018. *České děti a dospívající na internetu: Zpráva z výzkumu na základních a středních školách. Projekt EU Kids Online IV – Česká republika*. Online. Brno: Masarykova univerzita. Dostupné z: https://irtis.muni.cz/media/3115505/eu_kids_online_report.pdf. [citováno 2023-11-26].

BENDL, Stanislav, 2003. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV. ISBN 80-86642-08-9.

BLATNÝ, Marek, 2017. *Psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-3462-3.

BURDOVÁ, Eva a Jan TRAXLER, 2015. *Bezpečně na internetu*. Praha: Středočeský kraj ve společnosti s VISK. ISBN 978-80-905893-0-8.

CITRON, Danielle Keats, 2014. *Hate Crimes in Cyberspace*. Cambridge: Harvard University Press. ISBN 978-0-674-36829-3.

ČERNÁ, Alena, Lenka DĚDKOVÁ, Hana MACHÁČKOVÁ, Anna ŠEVČÍKOVÁ a David ŠMAHEL, 2013. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4577-0.

DOLEJŠ, Martin, 2010. *Efektivní a včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2642-6.

DOLEJŠ, Martin a Miroslav OREL, 2017. *Rizikové chování u adolescentů a impulzivita jako prediktor tohoto chování*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5252-4.

E-BEZPEČÍ, 31. květen 2008. *Co je flaming*. Online. E-bezpečí. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/rizikove-jevy-spojene-s-online-komunikaci/dalsi-temata/38-35>. [citováno 2023-09-11].

E-BEZPEČÍ, 28. leden 2019. *Pavel Hovorka (Česká republika, 2008)*. Online. E-bezpečí. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/72-kazuistiky/1446-pavel-hovorka-ceska-republika-2008>. [citováno 2023-09-11].

ECKERTO VÁ, Lenka a Daniel DOČEKAL, 2013. *Bezpečnost dětí na internetu: rádce zodpovědného rodiče*. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-3804-5.

FRANCIS, Marquise, 15. únor 2023. *N. J. teen's suicide highlights dangers of social media bullying*. Online. Yahoo. Dostupné z: <https://news.yahoo.com/nj-teens-suicide-highlights-dangers-of-social-media-bullying-203150706.html?guccounter=1&gucerereferrer=aHR0cHM6Ly93d3cuZ29vZ2x1LmNvbS8&gucereferrersig=AQAAAEzyVjsqXFdVCfCzw6yFBuNXLNYeW3a8usGj9m7HucxRE4BfhkoHPzLrmxoSkDN-qAvvoBxHZwY2YSUmg160Ni9DDWFbWNwWztojnvAf6KXMk2K1Y0Pup0xHtb1KJl84i7fAlXwZ7yiEyxfKG6W0jOyvvggPcSXJf8vY3PENqY>. [citováno 2023-09-29].

GAJDOŠOVÁ, Jana, 17. listopad 2011. *Zdravotní a psychické následky mezi dětmi a dospívající mládeží*. Online. E-bezpečí. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/dali-rizika/355-zdravotni-a-psychicke-nasledky-kyberikany-mezi-dtmi-a-dospivajici-mladei>. [citováno 2023-09-11].

HULANOVÁ, Lenka, 2012. *Internetová kriminalita páchaná na dětech*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-545-9.

CHAPMAN, Gary a Arlene PELLICANE, 2016. *Vztahy v digitálním světě*. Praha: Návrat domů. ISBN 978-80-7255-358-7.

CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu, 2., aktualizované vydání*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5326-3.

JEDLIČKA, Richard, 2015. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5447-5.

KOHOUT, Roman a Radek KARCHŇÁK, 2016. *Bezpečnost v online prostředí*. 1. vyd. Karlovy Vary: Biblio Karlovy Vary z.s.. ISBN 978-80-260-9543-9.

KOLÁŘ, Michal, 2005. *Bolest šikanování*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-014-3.

KOLÁŘ, Michal, 2011. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-871-5.

KOPECKÝ, Kamil, 16. červenec 2012. *95 procent případů kyberšikany je realizováno z žertu*. Online. E-bezpečí. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/rizikove-jevy-spojene-s-online-komunikaci/kybersikana/508-95procent>. [citováno 2023-09-11].

KOPECKÝ, Kamil, 14. březen 2013. *Sebevražda Tylera Clementiho*. Online. E-bezpečí. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/rizikove-jevy-spojene-s-online-komunikaci/kybersikana/631-tylerclementi>. [citováno 2023-09-11].

KOPECKÝ, Kamil a kol., 2015. *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4868-8.

KOPECKÝ, Kamil a Veronika KREJČÍ, 2010. *Rizika virtuální komunikace (příručka pro učitele a rodiče)*. Olomouc: NET UNIVERSITY. ISBN 978-80-254-7866-0.

KOPECKÝ, Kamil a René SZOTKOWSKI, 2015. *Nebezpečné komunikační techniky spojené s ICT pro ředitele základních a středních škol*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4555-7.

KOPECKÝ, Kamil a René SZOTKOWSKI, 2017. *Rizikové chování ve školním prostředí – rámcový koncept, příloha č. 7, č. j.: MŠMT 32550/2017-1*. Online. Pedagogicko-psychologický poradna Ústeckého kraje. Dostupné z: https://www.pppuk.cz/soubory/primarni_prevence/priloha_c_7_kybersikana.pdf. [citováno 2023-09-11].

KOŽÍŠEK, Martin a Václav PÍSECKÝ, 2016. *Bezpečně n@ internetu – průvodce chováním ve světě online*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5595-3.

KREJČÍ, Veronika, 2010. *Kyberšikana: Kybernetická šikana*. Olomouc: Net University. ISBN 978-80-254-7791-5.

KREJČOVÁ, Lenka, 2011. *Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3474-3.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 2012. *Vývojová psychologie: 2., aktualizované vydání*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1284-0.

MAKHINCHUK, Julia a Michaela ENDRŠTOVÁ, 12. listopad 2022. *Přibývá kyberšikany u dětí. Způsobuje psychické problémy, vést může až k sebevraždě*. Online. Aktuálně.cz. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/kybersikana-deti-skoly/r~f2a3c4e62fa911edba5b0cc47ab5f122/>. [citováno 2023-09-29].

MARTÍNEK, Zdeněk, 2009. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2310-5.

MARTÍNEK, Zdeněk, 2015. *Agresivita a kriminalita školní mládeže: 2., aktualizované a rozšířené vydání*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-9761-8.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2010. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže, č. j.: 21291/2010-28*. Online. MŠMT. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>. [citováno 2023-09-11].

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2017. *Rizikové chování ve školním prostředí – rámcový koncept. Příloha č. 7*. Online. MŠMT. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Priloha_c._7_Kybersikana_d.docx. [citováno 2023-11-23].

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2019. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže*. Online. MŠMT. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/narodni_strategie_primarni_prevence_2019_27.pdf. [citováno 2023-09-11].

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2023. *Rejstřík škol a školských zařízení*. Online. MŠMT. Dostupné z: <https://rejstriky.msmt.cz/rejskol/>. [citováno 2023-11-23].

MIOVSKÝ, Michal a kol., 2015. *Prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze. Monografie. ISBN 978-80-7422-391-4.

O2 CZECH REPUBLIC & UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI, 2019. *České děti v kybersvětě (výzkumná zpráva)*. Centrum prevence rizikové virtuální komunikace. Online. E-Bezpečí. Dostupné z: <https://www.e-bezpecni.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/117-ceske-deti-v-kybersvete/file>. [citováno 2023-11-26].

ROGERS, Vanessa, 2011. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Praha: Portál. ISBN: 978-80-7367-984-2.

ŘÍČAN, Pavel, 1995. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-049-9.

STOWELL, Louie, 2017. *Bezpečně online*. Praha: Svojtka & Co. ISBN 978-80-256-2083-0.

SZOTKOWSKI, René a kol., 2020. *Sexting u českých dětí*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5794-9.

SZOTKOWSKI, René, Kamil KOPECKÝ a Veronika KREJČÍ, 2013. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3911-2.

ŠMAHAJ, Jan, 2014. *Kyberšikana jako společenský problém: Cyberbullying as a social problem*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4227-3.

ŠVEC, Štefan a kol., 2009. *Metodologie věd o výchově: kvantitativně-scientické a kvalitativně-humanitní přístupy v edukačním výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-192-8.

ŠVESTKOVÁ, Renata, Ladislav SOLDÁN Martin ŘEHKA, 2019. *Kyberšikana*. České Budějovice: ZSF JU v Českých Budějovicích. ISBN 978-80-7394-752-1.

THOROVÁ, Kateřina, 2015. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0714-6.

THESES.CZ, 2023. *Vysokoškolské kvalifikační práce*. Online. Theses.cz. Dostupné z: <https://theses.cz>. [citováno 2023-11-23].

VAŠUTOVÁ, Mária, 2010. *Proměny kyberšikany ve světě nových médií*. Ostrava: Ostravská univerzita. ISBN 978-80-7368-858-5.

VÁGNEROVÁ, Marie a Lidka LISÁ, 2021. *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-4961-0.

WILLARD, Nancy E., 2007. *Cyberbullying and cyberthreats: Responding to the challenge of online social aggression, threats and distress*. USA: Research Press. ISBN 978-0-87822-537-8.

ZÁKONY PRO LIDI.CZ, 2023. *Sbírka zákonů ČR*. Online. *Zákony pro lidi.cz*. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/>. [citováno 2023-11-12].

Seznam použitých zkratek

EU	Evropská unie
H	Věcná hypotéza
H ₀	Nulová hypotéza
H _A	Alternativní hypotéza
ICT	Informační a komunikační technologie
IRC	Otevřený protokol na textovou komunikaci
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
PRVoK	Centrum prevence rizikové virtuální komunikace
Respondenti	vybraní žáci 2. stupně ZŠ v okrese Přerov.
SIM	Identifikační karta předplatitel mobilních služeb
SMS	Krátká textová zpráva
z. s.	Zapsaný spolek
ZŠ	Základní škola

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Trestní zákoník (Zákon 40/2009 Sb.) (zakonyprolidi.cz 2023) s. 36

Tabulka č. 2: Absolutní četnost odpovědí respondentů, kteří se v rámci využívání komunikačních technologií setkali s nějakou formou útoku s. 58

Tabulka č. 3: Absolutní četnost odpovědí respondentů, kteří se setkali s útoky na internetu v roli oběti či agresora s. 60

Tabulka č. 4: Absolutní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, přes které služby se s online útoky setkali s. 61

Tabulka č. 5: Absolutní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, jak dlouho útoky u nich trvaly s. 62

Tabulka č. 6: Absolutní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, kdo byl útočník, který je napadl s. 63

Tabulka č. 7: Absolutní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, jak se v době útoků cítili s. 65

Tabulka č. 8: Absolutní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, jestli se někomu o útocích svěřili s. 66

Tabulka č. 9: Absolutní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, komu se o útocích svěřili s. 66

Tabulka č. 10: Absolutní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, jestli se někdo z jejich blízkého okolí stal obětí z nějaké formy útoků s. 68

Tabulka č. 11: Absolutní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, jestli byla během jejich výuky zařazena prevence kyberšikany s. 69

Tabulka č. 12: Absolutní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, jestli znají stránku či kontakt, kde by hledali pomoc v případě, že by se stali obětí kyberšikany s. 70

Tabulka č. 13: Absolutní četnost individuálních odpovědí respondentů, kteří uvádí, jakou znají stránku či kontakt, kde by se obrátili v případě, že by se stali obětí kyberšikany s. 71

Tabulka č. 14: Absolutní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, z jakého důvodu se stali agresorem s. 72

Tabulka č. 15: Čtyřpolní tabulka pro ověření první hypotézy s. 74

Tabulka č. 16: Čtyřpolní tabulka pro ověření druhé hypotézy s. 77

Seznam grafů

Graf č. 1: Relativní četnost odpovědí respondentů, kteří se v rámci využívání komunikačních technologií setkali s nějakou formou útoku s. 59

Graf č. 2: Relativní četnost odpovědí respondentů, kteří se setkali s útoky na internetu v roli oběti či agresora s. 60

Graf č. 3: Relativní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, přes které služby se s online útoky setkali s. 61

Graf č. 4: Relativní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, jak dlouho útoky u nich trvaly s. 62

Graf č. 5: Relativní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, kdo byl útočník, který je napadl s. 64

Graf č. 6: Relativní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, jak se v době útoků cítili s. 65

Graf č. 7: Relativní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, jestli se někomu o útocích svěřili s. 66

Graf č. 8: Relativní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, komu se o útocích svěřili s. 67

Graf č. 9: Relativní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, jestli se někdo z jejich blízkého okolí stal obětí z nějaké formy útoků s. 68

Graf č. 10: Relativní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, jestli byla během jejich výuky zařazena prevence kyberšikany s. 69

Graf č. 11: Relativní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, jestli znají stránku či kontakt, kde by hledali pomoc v případě, že by se stali obětí kyberšikany s. 70

Graf č. 12: Relativní četnost individuálních odpovědí respondentů, kteří uvádí, jakou znají stránku či kontakt, kde by se obrátili v případě, že by se stali obětí kyberšikany s. 71

Graf č. 13: Relativní četnost odpovědí respondentů, kteří uvádí, z jakého důvodu se stali agresorem s. 72

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník

Příloha č. 1: Dotazník

Kyberšikana u žáků na 2. stupni základní školy - dotazník

Vážení žáci,

obracím se na Vás s prosbou o vyplnění mého dotazníku. Jmenuji se Viktor Korytko a jsem studentem navazujícího magisterského oboru Řízení volnočasových aktivit na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Následující dotazník je zcela **anonymní** a zabývá se tématem kyberšikany. Kyberšikana probíhá ve virtuálním prostředí a jde o opakované, záměrné napadání skupiny nebo jednotlivce s využitím telefonu, počítače, internetu, sociálních sítí či jiných komunikačních technologií.

Cílem mého dotazníku je zjistit aktuální míru výskytu kyberšikany u žáků na 2. stupni základní školy. Jeho pravdivé vyplnění nám pomůže k důležitým výsledkům šetření zpracovaných v mé diplomové práci. Svě odpovědi **označte křížkem** ve čtverečku.

Děkuji za ochotu a čas, který vyplnění dotazníku věnujete. ☺

1. Jsi:
 Chlapec x Dívka

2. Ročník, který navštěvuješ:
 6. ročník x 9. ročník

3. Zažil/a jsi někdy během života nějakou z níže uvedených situací? *Můžeš označit jednu nebo více odpovědí.*
 - Někdo mě slovně napadal/zesměšňoval na internetu
 - Někdo zveřejnil mé osobní fotky/video na internetu
 - Někdo cizí se mi dostal na účet (do emailu, na sociálních sítích, herní účet apod.)
 - Někdo mi vyhrožoval a zastrašoval mě na internetu (zveřejněním citlivých údajů, ublížením)
 - Někdo mě na internetu vydíral (např. o zaslání peněz, zaslání nahých fotografií apod.)
 - Někdo mi opakovaně psal SMS nebo prozváněl na mobilním telefonu a tím mě obtěžoval
 - Někdo úmyslně prozradil mé tajemství na internetu
 - Nikdy se mi nic z toho nestalo
 - Jiné – uveď:

4. Pokud se ti během života stala nějaká situace, která je uvedena v otázce č. 3, uveď prosím, **jak dlouho to trvalo**. Pokud se ti žádná situace, která je uvedena v otázce č. 3 nestala, nemusíš na tuto otázku odpovídat. *Můžeš označit pouze jednu odpověď.*
 - Došlo k ní pouze jednou
 - Méně než týden
 - Týden až měsíc
 - Několik měsíců
 - Více než rok

5. Pokud se ti během života stala nějaká situace, která je uvedena v otázce č. 3, uveď prosím, **na jaké platformě k dané situaci došlo**. Pokud se ti žádná situace, která je uvedena v otázce č. 3 nestala, nemusíš na tuto otázku odpovídat. *Můžeš označit jednu nebo více odpovědí.*

☐ Instagram	☐ Viber
☐ Facebook	☐ YouTube
☐ Messenger	☐ Twitter
☐ TikTok	☐ Online hra
☐ WhatsApp	☐ E-mail
☐ Snapchat	☐ BeReal
☐ Reddit	☐ Discord
☐ Na jiné – uveď:	

6. Pokud se ti během života stala nějaká situace, která je uvedena v otázce č. 3, uveď prosím, **co jsi v této situaci cítil**. Pokud se ti žádná situace, která je uvedena v otázce č. 3 nestala, nemusíš na tuto otázku odpovídat. *Můžeš označit jednu nebo více odpovědí.*

☐ Strach	☐ Nechuť
☐ Paniku	☐ Bolest
☐ Úzkost	☐ Necítil jsem nic/neublížilo mi to
☐ Pocit bezmoci	☐ Zasmál jsem se tomu
☐ Hněv	
☐ Jiné – uveď:	

7. Pokud se ti během života stala nějaká situace, která je uvedena v otázce č. 3, uveď prosím, **jestli jsi se někomu o této situaci svěřil/a**. Pokud se ti žádná situace, která je uvedena v otázce č. 3 nestala, nemusíš na tuto otázku odpovídat. *Můžeš označit pouze jednu odpověď.*

- Ano Ne

8. Pokud jsi na otázku č. 7 odpověděl/a „Ano“, komu jsi se se situací svěřil/a? *Můžeš označit jednu nebo více odpovědí.*

- Mámě
- Tátovi
- Dědovi
- Babičce
- Tetě
- Strýci
- Kamarádovi
- Spolužákovi
- Učíteli
- Psychologovi
- Výchovnému poradci
- Neznámému člověku na internetu
- Na Lince bezpečí nebo na jiné online poradně
- Jiné – uveď:

9. Pokud se ti během života stala nějaká situace, která je uvedena v otázce č. 3, uveď prosím, **kdo na Tebe útočil**. Pokud se ti žádná situace, která je uvedena v otázce č. 3 nestala, nemusíš na tuto otázku odpovídat. *Můžeš označit jednu nebo více odpovědí.*

- Spolužák/Spolužačka
- Spolužák/Spolužačka z vedlejší třídy
- Bývalý spolužák/spolužačka
- Bývalý partner/partnerka
- Bývalý kamarád/kamarádka
- Neznámý člověk na internetu/telefonu
- Kamarád/Kamarádka
- Jiné – uveď:

10. Pokud se ti během života stala nějaká situace, která je uvedena v otázce č. 3, napiš prosím, **jakým způsobem se situace vyřešila**. Pokud se ti žádná situace, která je uvedena v otázce č. 3 nestala, nemusíš na tuto otázku odpovídat. *Popiš prosím stručně řešení situace.*

11. Zažil někdo z tvého okolí během života nějakou z níže uvedených situací? *Můžeš označit jednu nebo více odpovědí.*

- Někdo ho slovně napadal/zesměšňoval na internetu
- Někdo zveřejnil jeho osobní fotky/video na internetu
- Někdo cizí se mu dostal na účet (do emailu, na sociálních sítích, herní účet apod.)
- Někdo mu vyhrožoval a zastrásoval ho na internetu (zveřejněním citlivých údajů, ublížením)
- Někdo ho na internetu vydíral (např. o zaslání peněz, zaslání nahých fotografií apod.)
- Někdo mu opakovaně psal SMS nebo prozváněl na mobilním telefonu a tím ho obtěžoval
- Někdo úmyslně prozradil jeho tajemství na internetu
- Nikdy se nikomu z mého okolí nic z toho nestalo
- Jiné – uveď:

12. Pokud se během života někomu z tvého okolí stala nějaká situace, která je uvedena v otázce č. 11, uveď prosím, **jak dlouho to trvalo**. Pokud se někomu z tvého okolí žádná situace, která je uvedena v otázce č. 11 nestala, nemusíš na tuto otázku odpovídat. *Můžeš označit pouze jednu odpověď.*

- Došlo k ní pouze jednou
- Méně než týden
- Týden až měsíc
- Několik měsíců
- Více než rok

13. Pokud se během života někomu z tvého okolí stala nějaká situace, která je uvedena v otázce č. 11, uveď prosím, **komu z Tvého okolí se to stalo**. Pokud se někomu z tvého okolí žádná situace, která je uvedena v otázce č. 11 nestala, nemusíš na tuto otázku odpovídat. *Můžeš označit pouze jednu odpověď.*

- Spolužákovi/Spolužačce
- Spolužákovi/Spolužačce z vedlejší třídy
- Bratři/Sestře
- Partnerovi/Partnerce
- Kamarádovi/Kamarádce
- Spoluhráči/Spoluhráčce z počítačové hry
- Jiné – uveď:

14. Pokud se během života někomu z tvého okolí stala nějaká situace, která je uvedena v otázce č. 11, napiš prosím, **jakým způsobem se situace vyřešila**. Pokud se někomu z tvého okolí žádná situace, která je uvedena v otázce č. 11 nestala, nemusíš na tuto otázku odpovídat. *Popiš prosím stručně řešení situace.*

15. Měli jste ve škole besedu o kyberšikaně nebo jste se o ní bavili ve vyučovací hodině v rámci prevence? *Můžeš označit pouze jednu odpověď.*

- Ano Ne

16. Znáš nějakou internetovou stránku či kontakt, kam by ses mohl/a v případě, že by ses stal/a obětí kyberšikany, obrátit pro pomoc? *Můžeš označit pouze jednu odpověď.*

- Ano (Kterou stránku nebo kontakt znáš?):

- Ne

17. Udělal/a jsi během života někomu něco z níže uvedených situací? *Můžeš označit jednu nebo více odpovědí.*

- Někoho jsem slovně napadal/a nebo zesměšňoval/a na internetu
 Zveřejnil/a jsem cizí osobní fotky/ videa na internetu
 Někomu cizímu jsem se dostal/a na účet (do emailu, na sociálních sítích, herní účet apod.)
 Někomu jsem vyhrožoval/a nebo zastrašoval/a ho na internetu (zveřejněním citlivých údajů, ublížením)
 Někoho jsem na internetu vydíral/a (např. o zaslání peněz, zaslání nahých fotografií apod.)
 Někomu jsem opakovaně psal/a SMS nebo prozváněl/a na mobilním telefonu a tím ho obtěžoval/a
 Prozradil/a jsem úmyslně cizí tajemství na internetu
 Nikdy jsem nic takového nikomu neudělal/a
 Jiné – uveď:

18. Pokud si během života někomu něco udělal/a z uvedených situací, které jsou v otázce č. 17, uveď prosím, **z jakého důvodu jsi se ocitl/a v této situaci?** Pokud si nikdy nic takového neudělal/a z uvedených situací, které jsou v otázce č. 17, nemusíš na tuto otázku odpovídat. *Můžeš označit jednu nebo více odpovědí.*

- Nudil/a jsem se
- Chtěl/a jsem se dané osobě/osobám pomstít
- Udělal/a jsem to z legrace
- Udělal/a jsem to ze strachu
- Potřeboval/a jsem si zvednout sebevědomí
- Jiný důvod – uveď:

19. Pokud si během života někomu něco udělal/a z uvedených situací, které jsou v otázce č. 17, uveď prosím, **jak dlouho to probíhalo?** Pokud si nikdy nic takového neudělal/a z uvedených situací, které jsou v otázce č. 17, nemusíš na tuto otázku odpovídat. *Můžeš označit pouze jednu odpověď.*

- Došlo k tomu pouze jednou
- Méně než týden
- Týden až měsíc
- Několik měsíců
- Více než rok

Zde je prostor pro tvé vyjádření.

Děkuji za vyplnění dotazníku. ☺